

Agenda – Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus

Lleoliad: I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch a:
Hybrid – Ystafell Bwyllgora 5 Tŷ Hywel a Fay Bowen
fideo gynadledda drwy Zoom Clerc y Pwyllgor
Dyddiad: Dydd Mercher, 19 Chwefror 0300 200 6565
2025 SeneddCCGG@senedd.cymru
Amser: 09.15 – 12.30

Hybrid

Cyfarfod preifat cyn y prif gyfarfod (09.00 – 09.15)

Cyfarfod cyhoeddus (09.15 – 11.05)

1 Cyflwyniadau, ymddiheuriadau, dirprwyon a datgan buddiannau
(09.15)

2 Papurau i'w nodi
(09.15 – 09.30)

2.1 Llythyr oddi wrth Tim Moss, Cyfarwyddwr Cyffredinol a Phrif Swyddog
Gweithredu – Llywodraeth Cymru at y Cadeirydd ynghylch cyfarfodydd
Byrddau a Phwyllgorau Archwilio Sector Cyhoeddus Cymru
(Tudalennau 1 – 3)

2.2 Trefniadau Cyflenwi ar gyfer Absenoldeb Athrawon: Ymateb Llywodraeth
Cymru i adroddiad y Pwyllgor
(Tudalennau 4 – 14)

2.3 Craffu ar Gyfrifon – Llywodraeth Cymru 2022–23: Ymateb Llywodraeth
Cymru i adroddiad y Pwyllgor
(Tudalennau 15 – 42)

Egwyl (09.30 – 09.35)

3 Craffu ar Gyfrifon – Llywodraeth Cymru 2023 – 24: sesiwn dystiolaeth gyda Dr Andrew Goodall, Ysgrifennydd Parhaol – Llywodraeth Cymru

(09.35 – 11.05)

(Tudalennau 43 – 78)

Dr Andrew Goodall, Ysgrifennydd Parhaol – Llywodraeth Cymru

Tim Moss, Cyfarwyddwr Cyffredinol a Phrif Swyddog Gweithredu – Llywodraeth Cymru

Dean Medcraft, Cyfarwyddwr Cyllid – Llywodraeth Cymru

Dom Houlihan, Cyfarwyddwr, Pobl a Lleoedd – Llywodraeth Cymru

Briff ymchwil

4 Cynnig o dan Reol Sefydlog Rhif 17.42(ix) i benderfynu gwahardd y cyhoedd o weddill y cyfarfod

(11.05)

Cyfarfod preifat (11.05 – 12.30)

5 Craffu ar Gyfrifon: Llywodraeth Cymru 2023 – 24: trafod y dystiolaeth

(11.05 – 11.20)

6 Blaenraglen Waith

(11.20 – 11.40)

(Tudalennau 79 – 87)

Blaenraglen waith

7 Penodiadau Cyhoeddus: trafod yr adroddiad drafft

(11.40 – 12.10)

(Tudalennau 88 – 192)

Adroddiad drafft

Adroddiad atodol

8 Adroddiad Archwilio Cymru: Gwasanaethau canser yng Nghymru

(12.10–12.30)

(Tudalennau 193 – 268)

Adroddiad Archwilio Cymru: Gwasanaethau canser yng Nghymru

Gwasanaethau Corfforaethol ac Arolygiaethau
Corporate Services and Inspectorates

Mark Isherwood AS
Cadeirydd y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus
a Gweinyddiaeth Gyhoeddus
Senedd Cymru
Bae Caerdydd, Caerdydd
CF99 1SN

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

4 Chwefror 2025

Annwyl Mr Isherwood,

Yn 2019 fe wnaeth y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus (PAPAC) argymhelliad: Llywodraeth Cymru i weithio gyda chyrff a noddir i adolygu gwybodaeth cyfarfodydd Byrddau a Phwyllgorau Archwilio er mwyn datblygu isafswm cyson. Trafodwyd hyn yn y Fforwm Arweinwyr Cyhoeddus yn 2020 pan gytunwyd i sefydlu gweithgor i weithredu'r argymhelliad. Bu oedi yn y gwaith ar hyn oherwydd y pandemig ond rwy'n falch o ddweud bod trafodaeth yng nghyfarfod y Fforwm Arweinwyr Cyhoeddus ym mis Mai 2024 wedi arwain at greu gweithgor gyda mewnbwn gan gadeiryddion, prif weithredwyr ac aelodau Pwyllgorau Archwilio. Lluniodd y grŵp set ddrafft o egwyddorion sydd bellach wedi'u llofnodi yng nghyfarfod mis Rhagfyr y Fforwm Arweinwyr Cyhoeddus.

Nid yw'r egwyddorion ar gyfer cyhoeddi cofnodion yn orfodol. Fodd bynnag, maent yn arfer da ar gyfer Byrddau a Phwyllgorau Archwilio. Eu bwriad yw caniatáu hyblygrwydd - er enghraifft, pan drafodir gwybodaeth fasnachol sensitif, diogelwch neu negodiadau tâl. Mae'r egwyddorion hefyd yn tynnu sylw at oblygiadau diogelu data ac yn rhoi pwynt cyswllt ar gyfer cyngor pellach ar y mater hwn.

Byddaf yn trefnu iddynt gael eu cyhoeddi ar wefan Llywodraeth Cymru ac yn anfon dolen at gadeiryddion a phrif weithredwyr.

Mae copi o'r egwyddorion yn Atodiad 1.

Yn gywir,

Tim Moss
Cyfarwyddwr Cyffredinol a Phrif Swyddog Gweithredol
Llywodraeth Cymru
Director General and Chief Operating Officer
Welsh Government

Atodiad 1

Egwyddorion ar gyfer cyhoeddi cyfarfodydd Byrddau a Phwyllgorau Archwilio Sector Cyhoeddus Cymru

Cyflwyniad

Mae'r sector cyhoeddus datganoledig yng Nghymru yn cynnwys llawer o gyrff cyhoeddus gwahanol, rhai ohonynt yn cael eu rheoleiddio o dan y Cod Llywodraethiant Penodiadau Cyhoeddus tra bod llawer mwy ohonynt ddim yn cael eu rheoleiddio. Mae gan gyrff a'u Byrddau hefyd ddyletswyddau cyfreithiol amrywiol yn ôl cyfraith cwmnïau ac elusennau a deddfwriaeth arall. Mae cyfarfodydd Byrddau yn cael eu cynnal ar wahanol ffurfiau - mae rhai yn cael eu cynnal yn gyhoeddus ac eraill yn breifat, tra bod gan rai gyfuniad o'r ddau. Bwriedir i'r egwyddorion hyn gwmpasu pob math o gyfarfodydd Byrddau a Phwyllgorau Archwilio.

Arweiniad yn unig yw'r egwyddorion hyn, i osod safonau y cytunodd y Fforwm Arweinwyr Cyhoeddus arnynt ar 4 Rhagfyr 2024.

Yr Egwyddorion

1. Mae cyhoeddi gwybodaeth am gyfarfodydd y Bwrdd a'r Pwyllgor Archwilio yn galluogi i gorff cyhoeddus fod yn dryloyw ynghylch ei ffyrdd o weithio a'i broses o wneud penderfyniadau, sy'n arwain at fwy o atebolrwydd. Mae rhannu gwybodaeth yn rhagweithiol yn arwain at well dealltwriaeth o sut mae Bwrdd neu Bwyllgor yn mynd i'r afael â materion a'u datrys. Pan gaiff ei wneud mewn ffordd agored, hygyrch, gall arwain at fwy o ymgysylltu â'r gymuned y mae'n ei gwasanaethu fel bod yna hyder yn y modd y mae'r corff cyhoeddus yn gwneud ei waith a mwy o ymddiriedaeth yn y sefydliad.
2. Bwriedir i'r egwyddorion hyn fod yn berthnasol i gyfarfodydd Byrddau a Phwyllgorau Archwilio. Mater i bob Bwrdd fydd ystyried a ddylent fod yn berthnasol i gyfarfodydd is-grwpiau eraill y Bwrdd.
3. Yr hyn a ddylai ddigwydd yn ddiofyn yw bod gwybodaeth yn cael ei rhannu â'r cyhoedd oni bai bod rhesymau pam na ddylai'r wybodaeth fod ar gael yn gyhoeddus. Er enghraifft, ni ddylai gwybodaeth am ddiogelwch, gwybodaeth fasnachol sensitif na gwybodaeth a fyddai'n cael ei heithrio o dan geisiadau Rhyddid Gwybodaeth fod ar gael i'r cyhoedd. Dylid bod yn ofalus hefyd wrth gynnwys data personol.
4. Gall cyhoeddiad fod ar ffurf cofnodion neu grynoded o gyfarfod. Mater i bob Bwrdd a Phwyllgor yw penderfynu pa un fydd fwyaf priodol. Dylai'r ystyriaethau wrth wneud y penderfyniad hwn gynnwys peidio â rhwystro trafodaeth mewn cyfarfodydd, dod yn amharod i gymryd risgiau ac arwain at ganlyniadau anfwriadol gan gynnwys busnes yn cael ei gynnal trwy drafodaeth anffurfiol yn hytrach na thrwy gyfarfod ffurfiol. Mater i bob Bwrdd a Phwyllgor yw penderfynu a ddylid cyhoeddi papurau sydd wedi'u dosbarthu cyn y cyfarfod i aelodau'r Bwrdd neu'r Pwyllgor.
5. Gellir cynhyrchu crynodebau a chofnodion pan fo'r Bwrdd neu'r Pwyllgor yn credu mai dyma'r dull mwyaf ymarferol. Mae'n bosibl y bydd yn ddefnyddiol gwneud hyn pan fo angen cadw manylion llawn siaradwyr neu drafodaethau ar gyfer cofnodion mewnol ac er mwyn gallu rhedeg y sefydliad yn effeithiol.
6. Dylid ystyried y gynulleidfa ar gyfer y cofnodion neu'r crynodeb. Dylai eu hygyrchedd i'r cyhoedd fod yn holl bwysig. Dylai'r testun fod yn ddiddorol ac yn llawn gwybodaeth. Dylid ysgrifennu cofnodion neu grynodedau mewn Cymraeg neu

Saesneg clir, gyda'r acronymau wedi'u cofnodi'n llawn y tro cyntaf iddynt gael eu defnyddio, a chyda cyn lleied o jargon â phosibl.

7. Dylai cofnodion neu grynodedau roi darlun cydlynol o'r broses o wneud penderfyniadau. Dylent nodi beth oedd yr eitem oedd yn cael ei thrafod a beth oedd canlyniad y drafodaeth. Pan fydd hi wedi bod yn anodd gwneud penderfyniad, ni ddylai hyn atal tryloywder. Gall bod yn agored gyda'r cyhoedd am benderfyniadau anodd helpu i reoli disgwyliadau'r cyhoedd.
8. Dylai cofnodion neu grynodedau nodi'n glir pa gamau gweithredu sy'n deillio o'r drafodaeth a sut y cawsant eu datblygu, gan gynnwys beth oedd canlyniad y camau gweithredu.
9. Oni bai bod rheswm penodol dros enwi unigolyn a/neu ei rôl, dylid dilyn trefn o gynhoi trafodaethau a'r pwyntiau a wnaed heb nodi pwy a wnaeth bob pwynt penodol. Wrth gynnwys enwau unigolion mewn cofnodion neu grynodedau cyfarfodydd sy'n cael eu cyhoeddi, rhaid cydymffurfio â GDPR y DU, gan mai eu data personol hwy yw eu henw a'u teitl swydd. Rhaid rhoi gwybod i unigolion cyn i'r cyfarfod gael ei gynnal. Dylid ystyried defnyddio teitlau swyddi yn hytrach nag enwau (er y dylid cofio hefyd bod teitlau swyddi yn ddata personol lle maent yn berthnasol i berson penodol), yn enwedig yn achos pobl nad ydynt ar lefel uchel neu lle gallai cyhoeddi eu henwau arwain at bryderon diogelwch. Dylai unigolion sy'n cael eu dyfynnu gael y cyfle i gadarnhau cywirdeb y cofnod, ar sail yr hyn y maent hwy'n ei gofio, cyn i gofnodion gael eu cyhoeddi.
10. Dylid rhoi cofnodion neu grynodedau yn y parth cyhoeddus cyn gynted ag y bydd y Bwrdd neu'r Pwyllgor wedi cytuno arnynt. Mae cydbwysedd i'w daro rhwng aros am y cyfarfod nesaf a sicrhau bod yr wybodaeth ar gael i'r cyhoedd tra'i bod yn gyfoes. Dylid ystyried cytuno ar destun rhwng cyfarfodydd os oes bwlch hir (3 mis neu fwy) rhwng cyfarfodydd. Dylai fod yn glir am ba gyfnod y bydd y cofnodion/crynodedau yn parhau i fod ar gael i'r cyhoedd (dylai fod rhyw fath ar derfyn amser).

I gael rhagor o wybodaeth am oblygiadau diogelu data cyhoeddi cofnodion a chrynodedau neu'r goblygiadau ar gyfer adroddiadau drwy archwiliad mewnol, cysylltwch â AuditAssuranceandCounterFraud2@gov.wales

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Mark Isherwood AS
Cadeirydd y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a
Gweinyddiaeth Gyhoeddus
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

05 Chwefror 2025

Annwyl Mark,

Hoffwn ddiolch i chi a'r Pwyllgor am eich adroddiad ar Athrawon Cyflenwi yng Nghymru. Rwy'n gwerthfawrogi'r rôl bwysig y mae athrawon cyflenwi yn ei chwarae yn ein hysgolion ac yn croesawu'r cyfle i ystyried yr argymhellion yr ydych wedi'u darparu. Gweler ynghlwm ein hymateb i'r adroddiad. Edrychaf ymlaen at glywed gennych.

Yr eiddoch yn gywir

Lynne Neagle AS/MS
Ysgrifennydd y Cabinet dros Addysg
Cabinet Secretary for Education

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Lynne.Neagle@llyw.cymru
Correspondence.Lynne.Neagle@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 4
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Ymateb Llywodraeth Cymru i adroddiad y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus, 'Galw a Chyflenwi: Trefniadau cyflenwi ar gyfer absenoldeb athrawon'

Rwyf am ddiolch i aelodau'r Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus am eu hadroddiad cynhwysfawr.

Mae'n bwysig nodi'n glir y bydd angen gweithio'n agos gyda CLILC a'r Undebau mewn perthynas â sawl un o'r argymhellion. Rwy'n gobeithio bod yr ymatebion a ddarperir o ddefnydd ac o gymorth.

Mae Llywodraeth Cymru yn croesawu canfyddiadau adroddiad y Pwyllgor ac yn cynnig yr ymateb canlynol i'r argymhellion sydd ynddo.

Cynnwys

Ymatebion i Argymhellion y Pwyllgor..... 3

Argymhelliad 13

Argymhelliad 23

Argymhelliad 34

Argymhelliad 45

Argymhelliad 55

Argymhelliad 66

Argymhelliad 77

Argymhelliad 88

Argymhelliad 98

Argymhelliad 109

Argymhelliad 119

Argymhelliad 1210

Ymatebion i Argymhellion y Pwyllgor

Argymhelliad 1

Dylai Llywodraeth Cymru fel mater o flaenoriaeth fynd i'r afael â'r diffyg monitro ac adrodd ar raddau absenoldeb athrawon o'r ystafell ddosbarth am resymau heblaw salwch.

Ymateb: Derbyn

O dan y canllawiau 'Rheoli presenoldeb gweithlu ysgolion yn effeithiol', mae awdurdodau lleol yn gyfrifol am gasglu a rhannu data absenoldeb ar lefel unigolion ac ar lefel sefydliadau mewn perthynas â meincnod (gan gynnwys yr effaith ariannol), yn flynyddol, er mwyn cefnogi ysgolion a Llywodraeth Cymru i fonitro absenoldeb ymhlith y gweithlu.

Bydd Llywodraeth Cymru yn gweithio'n agos gydag awdurdodau lleol a rhanddeiliaid eraill i archwilio'r ffordd orau o fonitro absenoldebau athrawon o'r ystafell ddosbarth fel rhan o ddatblygu Cynllun Strategol ar gyfer y Gweithlu Addysg.

Goblygiadau ariannol: Dim

Argymhelliad 2

Rydym yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru adolygu ac asesu'n gyflym effaith yr holl gymhellion i helpu i recriwtio myfyrwyr i Addysg Gychwynnol i Athrawon, gan gynnwys cynllun laith Athrawon Yfory i sicrhau eu bod yn ddigonol ac yn gystadleuol, ac adrodd yn flynyddol ar eu heffaith tymor hwy.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Mae Llywodraeth Cymru a Chyngor y Gweithlu Addysg wedi ymrwymo i gytundeb rhannu data er mwyn adolygu'r cyfraddau a gadwyd ymhlith y rhai a gafodd ac na chafodd gymhelliant. Mae'r gwaith ar y prosiect hwn yn parhau. Bydd Llywodraeth Cymru a Chyngor y Gweithlu Addysg yn adolygu llwyddiant y broses paru data, ac felly ddibynadwyedd y canlyniadau, cyn penderfynu a ddylid cytuno ar allbwn blynyddol; byddai goblygiadau ariannol parhaus i gynhyrchu adroddiadau blynyddol.

Bydd Llywodraeth Cymru yn comisiynu gwerthusiad o'r polisi sy'n cefnogi addysg gychwynnol athrawon yng Nghymru, a fydd yn cynnwys cwestiynau ymchwil penodol i'r defnydd o gymhellion Addysg Gychwynnol Athrawon.

Goblygiadau ariannol: Mae cyllid ar gyfer gwerthuso'r polisi sy'n cefnogi addysg gychwynnol athrawon yng Nghymru a'r prosiect paru data ynghylch cymhellion gyda Chyngor y Gweithlu Addysg wedi'i ddyrannu yn Llinell Wariant (BEL) Datblygu a Chefnogi Athrawon ar gyfer 2025-26. Caiff cyllid ar gyfer adroddiadau paru data yn y dyfodol ei ystyried unwaith y bydd dibynadwyedd y canlyniadau yn hysbys.

Argymhelliad 3

Dylai Llywodraeth Cymru nodi sut mae costau rheoli'r contract yn cymharu â'r swm y mae'n ei gael drwy'r ffi o 0.5 y cant y mae'n ei chodi ar asiantaethau.

Ymateb: Derbyn

Mae fframwaith asiantaethau athrawon cyflenwi yn un o raglen o ddeg ar hugain o gytundebau cydweithredol a osodir ar ran sector cyhoeddus Cymru. Nid oes modd gweld costau rheoli'r fframwaith unigol hwn felly.

Mae'r ad-daliad o'r cytundeb asiantaethau athrawon cyflenwi yn cynhyrchu tua £500,000 y flwyddyn, a chyfrifir bod cyfanswm cost rheoli contract y cytundeb oddeutu £280,000 y flwyddyn (gan ddefnyddio costau blynyddol 2024/25).

Mae'r ad-daliad o 0.5% a godir mewn perthynas â chytundeb asiantaethau athrawon cyflenwi Llywodraeth Cymru yn sylweddol is na'r ad-daliad o 1% o fewn fframwaith Athrawon Cyflenwi Llywodraeth y DU. Fodd bynnag, mae gweithredu argymhellion adroddiadau pwyllgor ac archwilio blaenorol wedi cael effaith sylweddol ar dwf y fframwaith hwn ac, yn ei dro, yr ad-daliad a gafwyd. Yn fwyaf nodedig, mae cyflwyno'r gyfradd gyflog sylfaenol ar gyfer athrawon cyflenwi, a'r cynnydd blynyddol, ynghyd â'r ehangu o fodel un cyflenwr i fodel sawl cyflenwr wedi ychwanegu'n sylweddol at y gwariant ar y fframwaith, yn ogystal â'r dyletswyddau cysylltiedig o ran rheoli'r fframwaith.

Er bod yr ad-daliad sy'n deillio o'r cytundeb asiantaethau athrawon cyflenwi yn fwy na'r swm a amcangyfrifir ar gyfer rheoli'r contract, mae cyfanswm incwm yr ad-daliad gan gyflenwyr ar draws y rhaglen gyfan sy'n rheoli 30 o gytundebau cydweithredol yn cyfrif am oddeutu 50% yn unig o gyfanswm costau rheoli'r rhaglen. Caiff y gweddill ei ariannu'n uniongyrchol gan Lywodraeth Cymru.

Goblygiadau ariannol: Dim

Argymhelliad 4

Dylai Llywodraeth Cymru gymryd camau i fonitro a deall y rhesymau pam nad yw rhai ysgolion yn dewis defnyddio'r fframwaith asiantaethau athrawon cyflenwi.

Ymateb: Derbyn

Mae tîm Cyflawni Masnachol Llywodraeth Cymru (WGCD) eisoes yn monitro'n flynyddol y gwariant ar y fframwaith o'i gymharu â'r gwariant nad yw ar y fframwaith. Pan nodir gwariant ar asiantaethau nad ydynt ar y fframwaith, mae WGCD yn ysgrifennu at yr awdurdodau lleol sy'n gyfrifol am reoli'r ysgolion sy'n gwneud archebion gydag asiantaethau y tu allan i'r fframwaith i dynnu eu sylw at hyn. Mae tîm WGCD yn gofyn i'r awdurdodau lleol gasglu a rhannu adborth gan eu hysgolion ynghylch pam mae asiantaethau nad ydynt ar y fframwaith wedi cael eu defnyddio, a gwneud argymhellion i'w hysgolion ynghylch manteision defnyddio'r fframwaith sy'n cyd-fynd â'u prosesau rheoli lleol yn hyn o beth.

Nid oes gan WGCD y pŵer ar hyn o bryd i orfodi'r defnydd o unrhyw un o'u fframweithiau, ond drwy barhau i hyrwyddo manteision y fframwaith, rheoli'r contract yn gadarn a mynd ati i dynnu sylw at y gwariant nad yw ar y fframwaith ymhlith y rhai sy'n gosod cyfeiriad eu hysgolion, rydym wedi gweld y gwariant ar y fframwaith yn tyfu yn hyn o beth yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Bellach, mae 98% o'r gwariant yng Nghymru ar weithwyr dros dro mewn lleoliad addysg yn wariant sy'n mynd drwy asiantaethau addysgu a benodwyd i'r fframwaith.

Byddwn yn parhau â'r gweithgaredd a amlinellir uchod i gyflawni'r argymhelliad hwn, gan weithio ar y cyd â'r Gyfarwyddiaeth Addysg.

Goblygiadau ariannol: Dim

Argymhelliad 5

Dylai Llywodraeth Cymru roi trefniadau ar waith i roi sicrwydd bod athrawon cyflenwi, goruchwylwyr llanw a gweithwyr cymorth dysgu yn gweithio o fewn eu disgrifiadau rôl.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Mae'r penderfyniad ar ba rôl i'w dyrannu i aelod o staff asiantaeth ar ôl ei leoli mewn ysgol yn cael ei wneud gan yr ysgol ei hun. Mae heriau sylweddol i geisio gweithredu trefniadau cenedlaethol ar gyfer athrawon cyflenwi a goruchwylwyr llanw o ystyried yr angen i awdurdodau lleol weithredu'n annibynnol wrth ddod o hyd i staff addysgu, gan gynnwys athrawon cyflenwi. O dan y fframwaith

rheoleiddio a threfniadau rheoli ysgolion yn lleol, gall ysgolion a chyrff llywodraethu yng Nghymru ddod o hyd i staff fel y gwelant yn dda. Mae hyn yn cynnwys gwneud penderfyniadau mewn perthynas â'r math o yswiriant sydd ei angen. Mae gan Lywodraeth Cymru ganllawiau i gefnogi ysgolion wrth wneud y penderfyniadau hyn, ac i egluro sut y dylid ymgysylltu â staff cyflenwi a'u cefnogi. Mae'r canllawiau yn cadarnhau y dylai ysgolion gasglu a dadansoddi data ynghylch lefelau absenoldeb a gynlluniwyd ac nas cynlluniwyd, a'r costau llanw sy'n deillio o hynny. Dylai ysgolion fonitro'r defnydd a wneir o drefniadau cyflenwi a'r gost, a rhoi gwybod i lywodraethwyr. Mae Llywodraeth Cymru yn ymgysylltu'n barhaus â phartneriaid ynghylch materion yn ymwneud â chyflenwi.

Ar 13 Ionawr 2025, cyhoeddais fy ymrwymiad i weithio gyda phob partner i ddatblygu cynllun strategol ar gyfer y gweithlu addysg. Fel rhan o'r gwaith o ddatblygu'r cynllun hwn, byddwn yn gweithio gydag ysgolion a chyflogwyr er mwyn deall beth yn rhagor y gellir ei wneud ynghyd â phartneriaid i gefnogi'r argymhelliad hwn.

Goblygiadau ariannol: Dim

Argymhelliad 6

Dylai Llywodraeth Cymru fonitro'n ofalus y modd y cymhwysir ffioedd asiantaethau, y cyfiawnhad a'r amrywiadau er mwyn sicrhau'r gwerth gorau posibl am arian.

Ymateb: Derbyn

Gall costau a ffioedd asiantaethau amrywio am nifer o resymau y tu hwnt i'n rheolaeth, a thros y blynyddoedd diwethaf mae'r costau, fel rheol, wedi cynyddu yn dilyn nifer o argymhellion sydd wedi'u gosod ar asiantaethau i gryfhau manyleb y fframwaith mewn meysydd fel gofynion diogelu a darparu hyfforddiant a chymorth i athrawon sydd newydd gymhwyso.

Cyn 2019, gweithredid y fframwaith ar sail model un cyflenwr a oedd yn fasnachol gystadleuol. Byddai cyflenwyr yn cystadlu ar sail pris (ymhlith metrigau eraill) i gael eu penodi i'r fframwaith. Fodd bynnag, o 2019, datblygwyd y model i gynnwys sylfaen gyflenwi lawer ehangach, ac i weithredu bron fel marc ansawdd ar gyfer y farchnad, gan sicrhau bod cymaint o'r gwariant â phosibl yn cael ei gyfeirio i'r fframwaith a bod modd gwella'r broses o reoli contractau'r farchnad.

O ganlyniad i hyn, yn hytrach na bod swyddogion Llywodraeth Cymru yn gwerthuso ffioedd asiantaethau ar lefel fframwaith o safbwynt gwerth gorau, mae ysgolion bellach yn gwneud penderfyniadau gwerth gorau ar ba asiantaeth

i'w defnyddio ar gyfer pob archeb a wnânt, gan fod holl ffioedd asiantaethau ar gael iddynt.

O'n data rheoli contractau, credwn fod ysgolion yn ymgymryd â'r gwaith hwn hyd eithaf eu gallu, ac felly nad oes angen cymryd camau pellach. I ychwanegu rhywfaint o gyd-destun perthnasol, yn ystod 2023/24:

- dim ond 6.5% o gyfanswm gwariant y fframwaith oedd ar asiantaethau â ffi o dros £50
- o'r uchod, dim ond 2.6% o gyfanswm gwariant y fframwaith oedd ar asiantaethau â ffi o dros £55
- o'r uchod, dim ond 1.5% o gyfanswm gwariant y fframwaith oedd ar asiantaethau â ffi o dros £60
- roedd 70% o gyfanswm gwariant y fframwaith ar asiantaethau â ffi o lai na £40.

Goblygiadau ariannol: Dim

Argymhelliad 7

Dylai Llywodraeth Cymru gwblhau a chyhoeddi ei gwerthusiad o'r llwyfan archebu athrawon cyflenwi a nodi ei chynigion i roi hyn ar waith yn genedlaethol. Dylai hyn gynnwys asesiad o'r màs critigol o athrawon sydd eu hangen ar y llwyfan archebu, manylion unrhyw ystyriaeth a chanfyddiadau sy'n codi o'r asesiad cychwynnol o'r llwyfan a phrofiadau o'r cyflwyniad yn dilyn y trawsnewid i'r system hon gan Gyngor Sir Ynys Môn. Yn dilyn hyn, dylai Llywodraeth Cymru sicrhau ei bod yn adrodd yn rheolaidd ar gynnydd.

Ymateb: Derbyn yn rhannol

O dan y fframwaith rheoleiddio a threfniadau rheoli ysgolion yn lleol, gall ysgolion a chyrff llywodraethu ddod o hyd i staff fel y gwelant yn dda, naill ai drwy asiantaethau neu drwy ddefnyddio eu rhestrau cyflenwi eu hunain. Mae'r rhan fwyaf o awdurdodau lleol yng Nghymru yn defnyddio asiantaethau i ddod o hyd i athrawon cyflenwi oherwydd goblygiadau adnoddau a chyllideb.

Rydym wedi mynd ati'n raddol i gyflwyno'r Pwll Cyflenwi Cenedlaethol. Aeth y platfform, a ddarparwyd gan Teacher Booker, yn fyw yng Nghyngor Sir Ynys Môn ym mis Tachwedd 2023. Dewiswyd Ynys Môn i'w gyflwyno i ddechrau gan eu bod eisoes yn rhedeg rhestr gyflenwi ac yn gallu parhau i fod yn gyflogwr a rheoli cyfraniadau pensiwn.

Bydd swyddogion yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am hynt y Pwll Cyflenwi Cenedlaethol maes o law.

Goblygiadau ariannol: Dim ar hyn o bryd.

Argymhelliad 8

Dylai Llywodraeth Cymru sefydlu mesurau llwyddiant tymor hwy clir er mwyn barnu'r cynnydd o ran gwella ansawdd a digonolrwydd athrawon cyflenwi.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Mae gan ysgolion gylchoedd adolygu datblygiad perfformiad y mae'r safonau proffesiynol yn darparu cefndir ar eu cyfer i bob ymarferydd, gan gynnwys athrawon cyflenwi, i drafod perfformiad a thwf proffesiynol. Dylai'r broses hon arwain at ddatblygu taith ddysgu broffesiynol unigol pob ymarferydd. Cyfrifoldeb ysgolion yw gofalu bod hawl pob athro, gan gynnwys athrawon cyflenwi, i gyfleoedd dysgu proffesiynol yn cael ei sicrhau.

Bydd y cynllun strategol ar gyfer y gweithlu addysg yn ymgorffori ein gweledigaeth a'n gwerthoedd ar gyfer arweinwyr, athrawon a staff cymorth ar gyfer y dyfodol, gan gydnabod bod amrywiaeth o rolau pwysig ar draws gweithlu ysgolion a bod athrawon cyflenwi yn rhan hanfodol o fywyd ysgol. Fy nod o ran y cynllun yw sicrhau ein bod yn canolbwytio'n glir ar gyflawni a gwella ar ran ein gweithlu addysg cyfan.

Fel rhan o ddatblygu'r cynllun hwn ar gyfer y gweithlu, bydd Llywodraeth Cymru yn gweithio'n agos gyda rhanddeiliaid ac ymarferwyr i archwilio sut y gellir cefnogi athrawon cyflenwi yn well.

Goblygiadau ariannol: Dim

Argymhelliad 9

Dylai Llywodraeth Cymru, ar ôl rhoi mesurau ar waith i ddarparu datblygiad proffesiynol parhaus a chyfleoedd hyfforddi i athrawon cyflenwi a staff cyflenwi, sefydlu trefniadau monitro ystyrlon ar y nifer sy'n manteisio arnynt, ac adrodd ar lwyddiant y trefniadau hyn.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Mae gan staff cyflenwi hawl i gael mynediad at gymorth drwy amrywiaeth o gyfleoedd dysgu proffesiynol, ac amrywiaeth o rwydweithiau i'w helpu wrth addysgu ac i gefnogi eu gwaith.

Dylai pob ymarferydd gael ei yrru gan y gyfres gyffredinol o werthoedd ac ymagweddau sydd wedi'u cynnwys yn y safonau proffesiynol. Mae'r gwerthoedd a'r ymagweddau hyn yn ogystal â'r pum safon broffesiynol eu hunain yn ganolog i'r ffordd yr ydym am i'n holl ymarferwyr ddatblygu. Nodir yn y safonau proffesiynol ei bod yn ofynnol i ymarferwyr ymgymryd â sesiynau dysgu proffesiynol ar hyd eu gyrfa.

Fel rhan o'r Hawl Genedlaethol ar gyfer Dysgu Proffesiynol, rydym am ddatblygu ymhellach weithwyr addysg proffesiynol sy'n ystyried eu dulliau, yn ymholi ac yn cydweithredu, a diwylliant o gyd-gyfrifoldeb mewn perthynas â dysgu proffesiynol pob athro, gan gynnwys athrawon cyflenwi.

Mae Llywodraeth Cymru yn cymryd camau i hyrwyddo ystod o gyfleoedd dysgu proffesiynol i bob ymarferydd drwy'r Ardal Adnoddau Dysgu Proffesiynol ar Hwb. Mae adnoddau'r ystorfa hon ar gael i bob athro cyflenwi i gefnogi eu dysgu proffesiynol.

Mae Llywodraeth Cymru hefyd wrthi'n sefydlu Corff Cenedlaethol ar gyfer Cymorth Dysgu Proffesiynol ac Arweinyddiaeth. Byddwn yn gofyn i'r Corff Cenedlaethol ddatblygu mecanwaith i fonitro nifer yr athrawon cyflenwi sy'n manteisio ar addysg broffesiynol, a bydd hwn yn cael ei gynnig yn genedlaethol.

Goblygiadau ariannol: Dim

Argymhelliad 10

Nid yw wedi'i gynnwys yn adroddiad y Pwyllgor.

Argymhelliad 11

Dylai Llywodraeth Cymru ymateb i adolygiad Corff Adolygu Cyflogau Annibynnol Cymru (IWPRB) ar gyflog ac amodau athrawon cyflenwi, gan gynnwys trefniadau pensiwn, cyn gynted â phosibl a phennu amserlen ar gyfer gwneud hynny yn y cyfamser.

Ymateb: Derbyn

Byddwn yn cydweithio'n agos â'r Fforwm Partneriaeth Cyflogau dros y misoedd nesaf er mwyn datblygu amserlen a chynllun gweithredu ar gyfer y materion allweddol y mae Corff Adolygu Cyflogau Annibynnol Cymru ac adroddiadau cysylltiedig wedi'u codi ynghylch cyflogau ac amodau, ac yn sicrhau ein bod yn glir ac yn dryloyw o ran yr amser a'r gwaith sydd eu hangen i symud ymlaen ar

hyn. Bydd yr argymhellion ar gyflogau ac amodau athrawon cyflenwi, gan gynnwys trefniadau pensiwn, yn cael eu cynnwys yn y trafodaethau hyn.

Goblygiadau ariannol: Dim

Argymhelliad 12

Dylai Llywodraeth Cymru nodi sut y mae'n bwriadu sicrhau bod yr argymhellion perthnasol a gynigir ar gyfer athrawon cyflenwi a gyflogir drwy awdurdodau lleol neu'n uniongyrchol gan ysgolion yn cael eu hadolygu i weld a ydynt yn gymwys i athrawon cyflenwi a gyflogir drwy asiantaethau. Yn dilyn hyn, dylai Llywodraeth Cymru osod amserlen ar gyfer gweithredu ac adrodd yn ôl ar gynnydd.

Ymateb: Derbyn

Bydd tîm Cyflawni Masnachol Llywodraeth Cymru yn parhau i weithio gyda chydweithwyr ledled Llywodraeth Cymru i sicrhau bod yr holl argymhellion a'r polisi perthnasol a gynigir ar gyfer athrawon cyflenwi a gyflogir drwy awdurdodau lleol neu'n uniongyrchol gan ysgolion yn cael eu crynhoi o fewn fframwaith athrawon cyflenwi.

Goblygiadau ariannol: Dim

Dr Andrew Goodall
Ysgrifennydd Parhaol
Permanent Secretary

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Mark Isherwood AS
Cadeirydd y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus
Senedd Cymru
Caerdydd CF99 1SN

10 Chwefror 2025

Annwyl Mr Isherwood

Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus – Adroddiad Blynyddol a Chyfrifon Llywodraeth Cymru 2022-23

Yn dilyn cyhoeddi adroddiad y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus ar Graffu ar Gyfrifon Llywodraeth Cymru 2022-23, dyma anfon atoch yr ymateb i'r argymhellion a wnaed yn yr adroddiad.

Dr Andrew Goodall
Ysgrifennydd Parhaol/ Permanent Secretary
Llywodraeth Cymru/ Welsh Government

BUDDSODDWYR | INVESTORS
MEWN POBL | IN PEOPLE

Parc Cathays • Cathays Park Ffôn • Tel 0300 025 6935
Caerdydd • Cardiff PS.PermanentSecretary@gov.wales
CF10 3NQ Gwefan • Website: www.gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. Dilynwch y ddolen i gael arweiniad ar sut fyddwn yn trin a defnyddio'ch data, yn unol â'r Rheoliadau Diogelu Data Cyffredinol. <https://gov.wales/about/welsh-government-privacy-notice/?skip=1&lang=cy>

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding. Please follow the link for guidance on how we will handle & use your data, in accordance with the General Data Protection Regulations. <https://gov.wales/about/welsh-government-privacy-notice/?lang=en>

Craffu ar Gyfrifon: Llywodraeth Cymru 2022-23

Ymateb Llywodraeth Cymru i adroddiad y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Cyhoeddus

10/02/2025

Crynodeb

Cynhaliodd y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Cyhoeddus, fel rhan o'i raglen waith flynyddol Craffu ar Gyfrifon, sesiwn dystiolaeth ar 20 Mawrth 2024 ar Adroddiad Blynyddol a Chyfrifon Cyfunol 2022-23 Llywodraeth Cymru a gosododd ei adroddiad dilynol ar 17 Rhagfyr 2024.

Roedd yr adroddiad yn cynnwys 16 o argymhellion ar gyfer Llywodraeth Cymru. Mae'r ddogfen hon yn cynnwys ymateb Llywodraeth Cymru i'r argymhellion hynny.

Cynnwys

Tudalen

1. Cyflwyniad.....	3
2. Argymhellion.....	4
- Argymhelliad 1.....	4
- Argymhelliad 2.....	4
- Argymhelliad 3.....	4
- Argymhelliad 4.....	5
- Argymhelliad 5.....	6
- Argymhelliad 6.....	6
- Argymhelliad 7.....	7
- Argymhelliad 8.....	8
- Argymhelliad 9.....	9
- Argymhelliad 10.....	10
- Argymhelliad 11.....	10
- Argymhelliad 12.....	12
- Argymhelliad 13.....	13
- Argymhelliad 14.....	14
- Argymhelliad 15.....	15
- Argymhelliad 16.....	15
3. Atodiad 1.....	18

1. Cyflwyniad

Roedd adroddiad y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus yn cynnwys 16 o argymhellion.

- 1.** Mae Llywodraeth Cymru yn diolch i'r Pwyllgor am ei adroddiad Craffu ar Gyfrifon ac wedi rhoi ystyriaeth ddyledus i bob argymhelliad a wnaed.
- 2.** Mae Llywodraeth Cymru wedi derbyn pob un o'r argymhellion heblaw am ran o argymhelliad 9.

2. Argymhellion

Argymhelliad 1

Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn cyhoeddi ei hamserlen ar gyfer Cyfrifon 2024-25 ar ôl iddi gael ei chytuno gydag Archwilio Cymru.

Derbyn

Mae swyddogion Llywodraeth Cymru yn ymddiheuro i'r Pwyllgor bod hyn wedi cael ei hepgor o amserlen 2023-24. Mae cyfarwyddiadau desg wedi cael eu diweddarau i sicrhau bod amserlenni 2024-25 a blynyddoedd dilynol yn cael eu cyhoeddi ar ôl iddynt gael eu cytuno gydag Archwilio Cymru.

Argymhelliad 2

Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Pwyllgor am baratoi a chymeradwyo'r achos busnes ar gyfer system gyllid newydd, ynghyd â gwybodaeth am y cynlluniau a'r costau posibl cysylltiedig os na chymeradwyr yr achos busnes.

Derbyn

Cytunwyd ar yr Achos Busnes Amlinellol Strategol ar gyfer system gyllid newydd, a oedd hefyd yn cynnwys ein system adnoddau dynol, yng nghyfarfod y Pwyllgor Gweithredol ym mis Awst 2024. Mae gwaith yn mynd rhagddo i ddatblygu'r achosion busnes amlinellol a llawn ac fel rhan o'r gwaith hwnnw, rydym yn datblygu map trywydd ar gyfer pob un o'n systemau corfforaethol allweddol. Bydd hyn yn sicrhau bod gennym gynllun systemau cynhwysfawr a'n bod yn rheoli'r amrywiaeth o risgiau system.

Caiff y map trywydd a'r achosion busnes eu datblygu yn 2025 fel y gall y blaengynllun buddsoddi gael ei gynnwys yn y gyllideb ar gyfer y seithfed Senedd. Bydd yr achos busnes yn ystyried yr opsiynau amrywiol ac yn amlygu costau a risgiau peidio â buddsoddi yn seilwaith systemau Llywodraeth Cymru.

Argymhelliad 3

Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn darparu diweddariad i'r Pwyllgor, cyn y gwaith craffu ar Gyfrifon 2023-24, am ei chynlluniau i ddwyn y broses o gymeradwyo'r cyfrifon ymlaen i fis Medi.

Derbyn

Mae Llywodraeth Cymru yn gweithio gydag Archwilio Cymru bob blwyddyn wrth gynllunio'r archwiliad, i ystyried amserlen Llywodraeth Cymru ar gyfer cyfrifon yng nghyd-destun y canlynol:

- tirlun archwilio'r sector cyhoeddus yn ehangach yng Nghymru,
- datblygiadau ym maes gofynion adrodd ariannol,
- unrhyw gyrff sector cyhoeddus sydd wedi cael eu creu neu newidiadau i gyrff sector cyhoeddus presennol a'u dosbarthiad,
- newidiadau i safonau archwilio (fel ISA315 ac ISA600) neu God Ymarfer Archwilio'r Archwilydd Cyffredinol,
- cynnydd y prosiect cysoni i sicrhau bod cyrff sector cyhoeddus yng Nghymru wedi'u dosbarthu a'u dynodi'n gywir gan SYG,
- newidiadau i gwmpas neu gymhlethdod Cyfrif Grŵp Llywodraeth Cymru.

Yn achos 2024-25, mae hyn yn cynnwys ystyried gweithredu safon archwilio Cyfrifon Grŵp ISA600 yn llawn, Prisiad Pum Mlynedd y Rhwydwaith Ffyrdd Stratregol, Prisiad Pum Mlynedd Ystad Llywodraeth Cymru, proses newydd ar gyfer priso'r portffolio Benthyciadau i Fyfirwyr o dan Gytundeb Lefel Gwasanaeth â'r Adran Addysg yn Lloegr, datblygiadau pellach i'r tri phrosiect MIM wrth iddynt fynd rhagddynt, dosbarthiad SYG o TFW Fibre Limited a GCRE Limited, paratoi i weithredu IFRS17 Contractau Yswiriant ar draws y sector Llywodraeth Ganolog o 1 Ebrill 2025, a pharatoi i weithredu canllawiau newydd ar brisio asedau anariannol o 1 Ebrill 2025 yn dilyn adolygiad thematig mawr gan Drysorlys EF.

Cafwyd trafodaeth barhaus ynghylch y nod o gyflwyno cynllun tair blynedd i sicrhau bod y Cyfrifon yn cael eu cymeradwyo yn gynt ond, o gofio bod yn rhaid gweithredu o fewn y cyd-destun uchod, nid oes cynllun ffurfiol sy'n nodi dyddiadau gosod arfaethedig ar gyfer y tair blynedd nesaf ar gael eto. Caiff trafodaethau pellach eu cynnal rhwng Archwilio Cymru, Pwyllgor Archwilio a Sicrwydd Risg Llywodraeth Cymru a swyddogion allweddol yn Llywodraeth Cymru (gan gynnwys y rhai sy'n gyfrifol am Gyfrifon y GIG yng Nghymru) yn ystod gwanwyn 2025.

Argymhelliad 4.

Rydym yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru lunio a chadw rhestr o gyrff y gall gaffael gwasanaethau oddi wrthynt gan ddefnyddio'r 'eithriad Teckal' neu restr o gontractau a gaffaelwyd drwy'r dull hwnnw a'i bod yn rhannu'r rhestr hon â'r Pwyllgor unwaith y mae wedi'i chwblhau.

Derbyn

Mae Llywodraeth Cymru yn cyhoeddi rhestr o'r 269 o gyrff cyhoeddus yng Nghymru [Sefydliadau | LLYW.CYMRU](#). Gellir hidlo'r rhestr i ganfod 15 o gwmnïau o dan berchnogaeth Llywodraeth Cymru y dylai eithriad 'Teckal' fod yn gymwys iddynt.

Nid yw Partneriaethau Lleol (Local Partnerships LLB) yn Gorff Cyhoeddus yng Nghymru nac yn gwmni o dan berchnogaeth lwyr Llywodraeth Cymru ac felly nid yw'n ymddangos ar y rhestr hon.

O 24 Chwefror 2025, bydd deddfwriaeth gaffael newydd (Deddf Caffael 2023) yn gymwys i gaffael cyhoeddus yng Nghymru. Bydd eithriad 'Teckal' yn dod i ben ar ei ffurf bresennol ond caiff ei ddisodli gan eithriad 'trefniadau fertigol', sy'n rhannu llawer o'r un nodweddion ag eithriad 'Teckal'.

Yn sgil y newidiadau i gaffael cyhoeddus a fydd yn digwydd pan ddaw'r Ddeddf Caffael (2023) i rym, bydd Llywodraeth Cymru yn cyflwyno canllawiau i staff ar gymhwyso'r eithriad 'trefniadau fertigol'. Bydd y canllawiau yn cynnwys atodiad a fydd yn rhestru'r cyrff hynny a fydd yn ddarostyngedig i'r 'trefniadau fertigol' ar gyfer Llywodraeth Cymru sy'n ychwanegol at gwmnïau sydd o dan berchnogaeth lwyr Llywodraeth Cymru. Ar hyn o bryd, yr unig gorff y byddai hyn yn gymwys iddo yw Partneriaethau Lleol.

Argymhelliad 5.

Rydym yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru rannu â'r Pwyllgor hwn wybodaeth am ei defnydd o Local Partnerships, gan gynnwys gwariant a ysgwyddwyd, rhestr o gontractau a natur y gwasanaethau/gwaith a gaffaelwyd oddi tanynt.

Derbyn

Mae gwybodaeth am ddefnydd Llywodraeth Cymru o Partneriaethau Lleol (Local Partnerships LLP), fel y gofynnodd y Pwyllgor amdani ar gyfer blwyddyn ariannol 2022-23 sydd o dan sylw yn adroddiad craffu'r Pwyllgor a blwyddyn ariannol ddilynol 2023-24 wedi'i chynnwys yn Atodiad 1.

Argymhelliad 6.

Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn cadarnhau'r meini prawf y mae'n eu mabwysiadu ar gyfer cyhoeddi adroddiadau ar benderfyniadau a pham na chyhoeddwyd adroddiad o'r fath pan benderfynodd gaffael daliad 5 y cant yn Local Partnerships.

Derbyn

Y meini prawf y mae Llywodraeth Cymru yn eu mabwysiadu ar gyfer cyhoeddi adroddiadau ar benderfyniadau yw bod angen adroddiad ar gyfer Cyngor Gweinidogol pan fo Gweinidog yn gwneud penderfyniad o sylwedd, nad yw'n benderfyniad gweinyddol yn ei hanfod (e.e. cyhoeddi datganiad neu adroddiad, symud arian rhwng llinellau cyllideb a nodir yn y Cyllideb gyhoeddedig). Mae canllawiau ynghylch y meini prawf ar gyfer adroddiadau ar benderfyniadau wedi'u cynnwys yn y templed y mae swyddogion yn ei ddefnyddio ar gyfer Cyngor Gweinidogol.

Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod mai amryfusedd oedd peidio â chyhoeddi adroddiad pan benderfynwyd caffael daliad 5 y cant yn Partneriaethau Lleol (Local Partnerships LLP) yn 2017. Mae cyfran perchnogaeth Llywodraeth Cymru yn Partneriaethau Lleol wedi cael ei datgelu'n gyhoeddus yng nghyfrifon y corff ers blwyddyn ariannol 2017-18.

Argymhelliad 7.

Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn cadarnhau a yw'n caffael gwasanaethau ymgynghori a gwaith prosiect arall drwy Weithredoedd Tendre Sengl ac, os felly, yn darparu manylion am yr achosion lle mae wedi gwneud hynny.

Derbyn

Caiff y penderfyniad i sicrhau adnoddau drwy drefniadau eraill heblaw am wasanaeth sifil craidd Llywodraeth Cymru ei wneud ar ôl ystyried ein galluoegrwydd a'n capasiti mewnol yn ofalus. Os bydd angen capasiti ychwanegol ar gyfer galluoedd craidd ar gyfer prosiectau neu raglenni dros dro, gallwn sicrhau adnoddau dros dro drwy fenthyciadau rhynglywodraethol; staff asiantaeth neu gontractau cyfnod penodol. Bydd Cyfarwyddwyr Cyffredinol, gyda chynghor gan Adnoddau Dynol a Chyllid, yn gwneud penderfyniadau ynghylch yr angen i sicrhau adnoddau dros dro drwy'r trefniadau hyn gyda sicrwydd gan y Cyfarwyddwr Adnoddau Dynol mai recriwtio allanol yw'r opsiwn priodol.

Yr hyn sy'n ein hysgogi wrth drefnu adnoddau ar gyfer swyddogaethau yw gwerth gorau ac effeithiolrwydd - pan fo gwaith byrdymor a/neu pan fo angen sgiliau arbenigol iawn, y model mwyaf effeithiol fydd contractio'r gwaith hwn gan bartneriaid allanol, er enghraifft, gwasanaethau ymgynghori, asiantaethau cyflogi, cwmnïau cyfreithiol.

Mae sawl ffordd y gallwn sicrhau'r gwasanaethau hyn, yn dibynnu ar y model mwyaf effeithlon, e.e. contractau fframwaith a gwasanaethau a reolir. Mae'r rhain yn cynnwys Hays Recruitment Services (yn ôl y gofyn o Gweithwyr Dros Dro ac

Athrawon Cyflenwi - Cyfeirnod: WGCD-PCS-119-22, fframwaith ar gyfer y sector cyhoeddus cyfan yng Nghymru), ac unrhyw gontract o dan fframweithiau 'G-Cloud 13' a Fframweithiau Gwasanaethau Masnachol y Goron. O bryd i'w gilydd, gellir defnyddio trefniadau mwy penodol, yn amodol ar reolau caffael priodol, pan nad oes modd sicrhau'r ateb wedi'i deilwra sydd ei angen o dan opsiynau presennol.

Rydym bob amser yn ceisio gwella ein modelau cyflawni a lle bo galw parhaus am gymorth allanol arbenigol, byddwn yn ystyried y potensial i gynyddu capasiti mewnol er mwyn arbed arian: rydym wedi gwneud hyn yn ddiweddar gyda chymorth cyfreithiol masnachol ac yn dilyn ymgynghoriad, rydym wrthi'n cyflwyno fframwaith tâl Digidol, Data a Thechnoleg gyda'r bwriad o leihau'r galw am gontractwyr TG arbenigol.

Argymhelliad 8

Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn darparu gwybodaeth i'r Pwyllgor am y meysydd lle mae wedi nodi pwysau o ran sgiliau a chapasiti gweithlu ac yn egluro sut y mae'n bwriadu mynd i'r afael â hwy, gan gynnwys esbonio sut y bydd adnoddau'n cael eu hailddyrannu a'u blaenoriaethu i fodloni'r pwysau hyn.

Derbyn.

Mae Llywodraeth Cymru yn parhau i gysoni sgiliau a chapasiti â blaenoriaethau'r Cabinet, gan sicrhau bod ein hadnoddau yn gydnaws â chyflawni. Mae Cyfarwyddwyr Cyffredinol a'u Cyfarwyddwyr yn gyfrifol am flaenoriaethu'r broses o gysoni adnoddau a chaiff pwysau o ran adnoddau ei uwchgyfeirio at ein Panel Blaenoriaethu Adnoddau (un o is-bwyllgorau'r Bwrdd Gweithredol).

Drwy raglen newid Llywodraeth Cymru 2025, bu pwyslais ar feithrin galluoogrwydd gan gynnwys:

- ail-lunio ein rhaglen sefydlu i uwchsgilio talent newydd sy'n ymuno â Llywodraeth Cymru.
- datblygu ein rhaglen dysgu corfforaethol er mwyn parhau i fuddsoddi yn y gwaith o ddatblygu sgiliau craidd y gwasanaeth sifil, gan gynnwys sgiliau y mae galw mawr amdanynt ym maes digidol, data a pholisi.
- buddsoddi yn y gwaith o feithrin galluoogrwydd polisi ar bob lefel drwy ddatblygu fframwaith galluoogrwydd polisi newydd sy'n nodi disgwyliadau o ran perfformiad a datblygiad a llwybr gyrfa ar gyfer y sawl sy'n llunio polisi ar bob lefel.
- gwella ein fframwaith tâl a gyrfaedd proffesiynol ym maes Digidol, Data a Thechnoleg er mwyn denu a chadw'r sgiliau proffesiynol sydd eu hangen nawr a pharatoi ar gyfer gofynion yn y dyfodol o ran defnyddio technolegau newydd ac ysgogi ffyrdd effeithlon o weithio.

Lle bo angen, mae Llywodraeth Cymru wedi parhau i recriwtio'n allanol i sicrhau capasiti ychwanegol, sgiliau newydd a phrofiad ehangach ar gyfer rolau craidd yn y gwasanaeth sifil a sgiliau arbenigol nad ydynt ar gael yn hawdd o fewn Llywodraeth Cymru na'r Gwasanaeth Sifil.

Ers 2022, mae rhai o'n cynlluniau recriwtio allanol mwyaf wedi cynnwys rhaglen Prentisiaethau Busnes a Gweinyddu (35 o rolau); rhaglen Prentisiaethau Digidol, Data a Thechnoleg (10 rôl); rhaglen Prentisiaethau Cyllid (5 rôl) a chynllun lefel mynediad (20 rôl).

Argymhelliad 9.

Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn darparu cynlluniau ac amcanion manwl i'r Pwyllgor o ran sut y mae'n bwriadu bwrw ymlaen â'r cysyniad o Wasanaeth Cyhoeddus Cymru'n Un a'r mentrau sydd ganddi ar waith i ddatblygu a rhannu arbenigedd ar draws gwasanaethau cyhoeddus Cymru.

Gwrthod

Caiff yr argymhelliad i ddarparu cynlluniau ac amcanion manwl ei wrthod gan fod y cysyniad o Wasanaeth Cyhoeddus Cymru'n Un wrth wraidd egwyddor cynaliadwyedd Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a dwy o'r ffyrdd o weithio, sef cydweithio a chynnwys pobl. Mae hefyd yn ymgorffori gwerth partneriaeth Llywodraeth Cymru.

Un o'r ffyrdd allweddol y caiff y gwaith hwn ei symud yn ei flaen yw drwy ddatblygu rhwydwaith cryfach â'n sefydliadau partner drwy grwpiau fel y Fforwm Arweinwyr Cyhoeddus, y Rhwydwaith Prif Weithredwyr, y Fforwm Cadeiryddion a Grŵp Sector Datganoledig Llywodraeth Cymru. Mae'r grwpiau hyn yn dwyn ynghyd ystod amrywiol o sefydliadau i rannu arfer da, ystyried cyfleoedd i rannu adnoddau a chydweithio ar faterion cyffredin.

Gan weithio mewn partneriaeth gymdeithasol ag undebau llafur a chyflogwyr yn y sector datganoledig*, mae Grŵp Sector Datganoledig Llywodraeth Cymru yn ystyried camau gweithredu i fynd i'r afael â gwahaniaethau mewn tâl. Yn sgil y gwaith hwn, cytunodd Gweinidogion ar gyllid newydd yn 2022 a arweiniodd at safon i'r gyfradd gyflog isaf a delir i gyflogeion yn y sector datganoledig. Bu'r camau gweithredu hyn yn gymorth o ran symud tuag at fwy o gydraddoldeb o safbwynt tâl a symud tuag at sefydlu Gwasanaeth Cyhoeddus Cymru'n Un. (*Mae'r sector datganoledig yn cynnwys gwasanaeth sifil Llywodraeth Cymru, cyrff hyd braich, adrannau anweinidogol, deiliaid swyddi annibynnol, cwmnïau o dan berchnogaeth, a swyddfeydd comisiynwyr.)

Drwy Academi Wales, caiff ethos sector cyhoeddus Cymru'n Un ei wreiddio yn ei chyfres o ymyriadau datblygu arweinwyr, gan gydnabod bod angen i arweinwyr gydweithio a chael cyfle i ffynnu ar draws ffiniau sefydliadol/sector.

Mae Academi Wales wedi gweithio i fapio cyfleoedd datblygu arweinwyr ledled Cymru, fel y gellir cyfeirio unigolion at sefydliadau perthnasol ac, yn hollbwysig, fel y gellir cydweithio'n fwy effeithiol ar draws y tirlun hwnnw.

Mae Academi Wales wedi datblygu Arlwy wedi'i Churadu sy'n egluro pob ymyriad i dargedu ein harweinwyr a'n sefydliadau gwasanaethau cyhoeddus, yn dibynnu ar y pwynt y maent wedi'i gyrraedd ar eu taith arwain, ar sail tair lefel arwain – gyrfaoedd Arwain Cynnar; Agosáu at Uwch Arweinyddiaeth; ac Uwch Arweinyddiaeth. Mae hyn yn helpu ein harweinwyr i nodi'n glir yr ymyriad datblygu mwyaf priodol ar eu cyfer.

Mae arlwy Academi Wales ar gael i holl arweinwyr y sector cyhoeddus a'r trydydd sector, gan roi cyfle iddynt ymgysylltu, rhwydweithio a chydweithio'n rheolaidd ar draws sectorau amrywiol. Yn unol â'r diben craidd o gefnogi cydweithio, bwriad y rhan helaeth o'r arlwy yw dwyn pobl o wahanol sefydliadau ynghyd.

Argymhelliad 10.

Rydym yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru gynnwys, yn ei chyfrifon, dadansoddiad o ddata absenoldeb staff er mwyn gwahaniaethu rhwng absenoldebau oherwydd problemau iechyd meddwl a mathau eraill o salwch.

Derbyn

Gellir rhoi sicrwydd bod lefelau absenoldeb oherwydd salwch yn cael eu monitro yn ôl achos yr absenoldeb, sy'n golygu y gellir cymryd camau priodol a rhoi trefniadau cymorth priodol ar waith. Darperir ystod o gymorth ar gyfer salwch meddwl a chorfforol a chaiff y ddau eu trin yn gyfartal.

Byddwn yn dechrau adrodd ar absenoldebau oherwydd problemau iechyd meddwl yng nghyfrifon 2024-25.

Argymhelliad 11.

Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn darparu gwybodaeth am y camau y mae swyddogion yn eu cymryd i fynd i'r afael â'r cynnydd o ran absenoldebau salwch a'r cymorth sy'n cael ei ddarparu i staff, yn ogystal â'r amcanion ar gyfer sefydlu bwrdd sicrwydd iechyd a llesiant a diogelwch a'r effaith y bwriedir i hyn ei chael.

Derbyn

Nod Llywodraeth Cymru yw gwella iechyd a llesiant ei phobl drwy weithio mewn ffordd gyfannol sy'n golygu bod yr un pwys yn cael ei roi ar iechyd a llesiant meddyliol a chorfforol. Cafodd y Bwrdd Cynghori ar Iechyd, Diogelwch a Llesiant, sy'n dwyn ynghyd gynrychiolwyr o feysydd Adnoddau Dynol, Iechyd a Diogelwch, Undebau Llafur a'r Uwch Wasanaeth Sifil, ei sefydlu fel rhan o raglen newid sefydliadol LIC2025 ac mae'n goruchwyllo'r gwaith o weithredu Strategaeth a Chynllun Gweithredu Iechyd, Diogelwch a Llesiant Llywodraeth Cymru.

Nod y Bwrdd Cynghori yw sicrhau ffocws a sylfaen dystiolaeth mewn perthynas â mynd i'r afael â risgiau Iechyd, Diogelwch a Llesiant traddodiadol a newydd, ar yr amser cywir ac yn y ffordd gywir. Mae'n helpu i nodi amcanion clir ar lefel leol, lefel grŵp a lefel sefydliadol er mwyn rheoli a gwerthuso ein hymyriadau a'n gweithgareddau o safbwynt iechyd yn y gweithle.

Mae'r Bwrdd yn

- Goruchwyllo ac yn rhoi cyngor technegol ar heriau, risgiau a chyfleoedd ym maes Iechyd, Diogelwch a Llesiant,
- Datblygu galluogrwydd, capasiti a diwylliant diogelwch ar bob lefel yn y sefydliad,
- Adolygu amrywiaeth o wybodaeth reoli a data yn rheolaidd, gan gynnwys tueddiadau o ran absenoldeb oherwydd salwch, data sy'n gysylltiedig ag amrywiaeth, ystadegau damweiniau, a chanlyniadau'r Arolwg Pobl, er mwyn nodi materion sy'n dod i'r amlwg ac ymateb yn effeithiol.

Mae rheolwyr llinell yn chwarae rôl hollbwysig o ran rheoli absenoldebau oherwydd salwch a hybu llesiant a gwydnwch. Mae Tîm Cynghori ar Achosion yr adran Adnoddau Dynol yn darparu cyngor arbenigol yn ôl y gofyn, ac mae ystod o gymorth ychwanegol ar gael gan y sefydliad, gan gynnwys

- Rhaglenni Iechyd Galwedigaethol a Chymorth i Gyflogaion (cymorth clinigol)
- Mynediad at Therapi Ymddygiadol Gwybyddol a Chwnsela Arbenigol
- Cynghreiriaid Iechyd Meddwl
- Asesiadau Risg o Straen Unigol a Chynlluniau Gweithredu ar gyfer Llesiant
- Canllawiau Cymorth Iechyd Meddwl i Reolwyr Llinell a Phhecyn Cymorth Sgwrsio
- Pasbortau ac Addasiadau ar gyfer y Gweithle
- Rhaglen Able Futures (sesiynau galw heibio)
- Awr Llesiant
- Adnoddau Llesiant Ariannol

Argymhelliad 12.

Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn rhoi i'r Pwyllgor ei hasesiad o effaith symleiddio ei rhaglen Llywodraeth Cymru 2025, a beth yw goblygiadau hyn i'w chynlluniau i newid a gwella'r sefydliad.

Derbyn

Cafodd ffocws LIC2025 ei newid (symleiddio) ym mis Ionawr 2024 i greu tair ffrwd waith er mwyn sicrhau y gallai Llywodraeth Cymru ateb yr heriau cyllidebol a oedd yn ei hwynebu:

1. Newid Maint
2. Newid Lleoedd
3. Newid Siâp

Diben Newid Maint oedd sicrhau y gallai'r sefydliad weithredu o fewn ei gyllideb ar gyfer staffio ac fel rhan o'r ffrwd waith hon, cyflwynwyd rheolaethau llymach ar gyfer pob proses recriwtio, cafodd materion o ran contractau dros dro a dyrchafiadau dros dro eu datrys a chynhaliwyd Cynllun Ymadael Gwirfoddol.

Sefydlwyd Newid Lleoedd er mwyn adolygu'r ystad weinyddol a nodi opsiynau i leihau costau. Llwyddodd y ffrwd waith hon i sicrhau arbedion sylweddol drwy gynyddu'r gofod sydd ar gael i denantiaid yn y sector cyhoeddus, lleihau costau glanhau, gwresogi, awyru a diogelwch ar draws yr ystad, a lleihau'r ystad brydlesol drwy reoli camau i symud a chau safle Bedwas. Yn ogystal, datblygwyd strategaeth ac opsiynau lefel uchel newydd ar gyfer yr ystad weinyddol sy'n weddill a gaiff eu rhoi ar waith dros y blynyddoedd nesaf.

Sefydlwyd Newid Siâp er mwyn sicrhau bod ein staff yn fwy cydnaws â blaenoriaethau Gweinidogol a swyddogaethau a gwasanaethau craidd y sefydliad. Mae'r gwaith hwn yn mynd rhagddo o hyd i adlewyrchu'r datblygiadau diweddar o ran Blaenoriaethau a Thargedau Gweinidogol.

Ar ôl cyhoeddi sefyllfa gyllidebol ddrafft 2025-26 ar gyfer Llywodraeth Cymru, rydym yn datblygu trydydd cam LIC2025 i sicrhau ein bod yn helpu i gyflawni'r blaenoriaethau Gweinidogol ac yn gwella effeithiolrwydd ac effeithlonrwydd gweithredol Llywodraeth Cymru. Mae'r gwaith gwella yn canolbwyntio ar y meysydd allweddol canlynol:

1. Sicrhau ein bod yn barod ar gyfer diwygio'r Senedd.
2. Gwella ein prosesau, ein systemau a'n data,
3. Creu lle gwell i bob un ohonom weithio
4. Bod yn sefydliad sy'n galluogi newid ac yn annog gwelliant parhaus.
5. Ysgogi effeithlonrwydd, gwella llywodraethu a grymuso.
Optimeiddio ein hystad.

Argymhelliad 13.

Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn rhoi diweddariad am gynnydd y gwaith o dan raglen Llywodraeth Cymru 2025, yn benodol ar sgiliau, gallu a blaenoriaethau ei gweithlu, ynghyd â thystiolaeth bellach i ddangos sut mae'r gwaith hwn yn mynd i'r afael â heriau capasiti.

Derbyn

Fel rhan allweddol o ail gam LIC2025, gwnaethom gyflwyno Fframwaith Galluogrwydd Polisi newydd a chwricwlwm sgiliau polisi a ddyluniwyd yn benodol i atgyfnerthu galluogrwydd ein gweithlu yn y swyddogaeth lywodraethol hollbwysig hon.

Rydym nawr yn cyflwyno teuluoedd swyddi a manylebau swydd safonol ac rydym hefyd wedi parhau i atgyfnerthu ein rhaglen galluogrwydd ehangach drwy nifer o fentrau ar gyfer dysgwyr, gan gynnwys menter One Big Thing a oedd yn canolbwyntio ar alluogrwydd digidol a rhaglen arweinyddiaeth ddigidol wedi'i theilwra i'r Uwch Wasanaeth Sifil. Rydym hefyd wedi cytuno i gyflwyno fframwaith lwfans newydd ar gyfer Digidol, Data a Thechnoleg (DDaT) er mwyn helpu i ddenu a chadw sgiliau DDaT y mae galw mawr amdanynt.

Dim ond un rhan o strategaeth gweithlu ehangach ar gyfer y proffesiwn DDaT, sy'n ceisio darparu'r proffesiwn DDaT medrus a thalentog sydd ei angen ar y sefydliad er mwyn cyflawni ei flaenoriaethau, yw'r cynllun i gyflwyno lwfans DDaT. Mae nifer o ffrydiau gwaith yn canolbwyntio ar wahanol elfennau o adeiladu Proffesiwn a diwylliant er mwyn helpu i ddatblygu sgiliau a helpu unigolion i gamu ymlaen yn eu gyrfa. Mae'r ffrydiau gwaith hynny yn cynnwys datblygu llwybrau gyrfa a chyfleoedd dysgu a datblygu er mwyn helpu unigolion yn well i gamu ymlaen ym mhob rôl yn y Proffesiwn DDaT. Maent hefyd yn cynnwys datblygu prosesau cyrchu adnoddau i ddarparu'r sgiliau sydd eu hangen ar y Proffesiwn DDaT a'r sefydliad nawr ac yn y dyfodol.

Mae strwythurau grŵp newydd wedi cael eu cyflwyno i ymateb i newidiadau ym mhortffolios y Cabinet a sicrhau bod ein hadnoddau sefydliadol mor gydnaws â phosibl â strwythurau Gweinidogol. O fewn Grwpiau. Mae Cyfarwyddwyr Cyffredinol wedi gwneud llawer o waith i gysoni adnoddau â blaenoriaethau cyflawni a gwelwyd cynnydd sylweddol yn y thema hon yn ein harolwg diweddaraf. Gwelwyd cynnydd mawr yn sgorau'r Arolwg Pobl diwethaf mewn perthynas â'r Thema Dysgu a Datblygu.

Argymhelliad 14.

Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Pwyllgor am ganlyniadau ei chynllun ymadael gwirfoddol diweddar, gan gynnwys nifer y staff sydd wedi gwneud cais i adael y sefydliad a'r achosion a gymeradwywyd, yn ogystal â'r mini prawf ar gyfer asesu ceisiadau a'r arbedion disgwyliedig sy'n deillio o'r cynllun.

Derbyn

Daeth Cynllun Ymadael Gwirfoddol 2024 Llywodraeth Cymru i ben gyda chyfanswm o 91 aelod o staff yn gadael y sefydliad ar 31 Awst 2024. O'r 91 hyn, roedd 65 ohonynt mewn swyddi a ariennir drwy gostau rhedeg dirprwyedig ac roedd y 26 arall mewn rolau a ariennir gan raglenni. Cyfanswm costau'r taliadau digolledu i'r staff a adawodd Llywodraeth Cymru oedd £6.011m. Amcangyfrifir y gellir arbed £6.001m y flwyddyn ar ôl i'r 91 aelod o staff adael. Fodd bynnag, ni chaiff yr arbedion hyn eu gwireddu tan 2025-26 oherwydd, am mai yn ystod Cyfnod 5 o flwyddyn ariannol 2024-25 y gwnaeth y staff ymadael yn swyddogol, dim ond 7/12 o'r arbedion blynyddol a gaiff eu sicrhau yn 2024-25, sy'n werth £3.500m. Rhagwelir y caiff yr arbediad blynyddol llawn, sef £6.001m, ei gyflawni yn 2025-26 ac mae wedi'i ystyried yn y rhagolygon costau staff.

Agorodd y cynllun i geisiadau gan staff ar 18 Mawrth 2024 a daeth i ben ar 15 Ebrill 2024. Cafwyd 393 o geisiadau. Cytunodd y Pwyllgor Gweithredol ac Undebau Llafur ar feini prawf sgorio cyson er mwyn sicrhau bod y sefydliad yn gwarchod sgiliau a galluogrwydd hanfodol. Roedd y meini prawf dethol yn canolbwyntio ar sgorio'r effaith y byddai rhyddhau staff yn ei chael mewn tri chategori: sgiliau allweddol; parhad busnes a recriwtio staff newydd. Ystyriodd y Cyfarwyddwyr Cyffredinol a'u Cyfarwyddwyr y sgoriau a gwnaethant argymhelliad ar sail gwytodaeth ynghylch pob cais.

Cyfarfu panel corfforaethol y Strategaeth Ymadael Gwirfoddol o dan gadeiryddiaeth Cyfarwyddwr Anweithredol, gyda chynrychiolaeth o bob rhan o'r busnes ar lefel Cyfarwyddwyr, Cyfarwyddwr Cyllid, Cyfarwyddwr Adnoddau Dynol, Hyrwyddwr Cydraddoldeb, Amrywiaeth a Chynhwysiant yr Uwch Wasanaeth Sifil ac Undebau Llafur (fel sylwedyddion), ar 3 Mai i ystyried argymhellion yn erbyn diben y cynllun; rhoi sicrwydd ynghylch y broses; ac ystyried costau ac amser talu'n ôl yr arbedion. Argymhellodd y Panel Corfforaethol i'r Pwyllgor Gweithredol y dylai pob aelod o staff a gafodd sgoriau isel yn y tri maen prawf ac na fyddai angen cyflogi neb arall yn eu lle, gael eu rhyddhau, h.y. bod modd arbed arian yn uniongyrchol os bydd yr unigolyn hwnnw yn gadael y sefydliad a bod ei rôl yn cael ei dileu o'n strwythurau a bod dirprwyaethau staffio yn lleihau yn unol â hynny.

Cytunodd y Pwyllgor Gweithredol ag argymhelliad y panel corfforaethol mai dim ond yr ymgeiswyr hynny na fyddai angen cyflogi neb arall yn eu lle a ddylai gael eu rhyddhau. Er bod opsiwn i ryddhau hyd at 150 o staff drwy'r cynllun, roedd goblygiadau hynny o ran cynllunio'r gweithlu a'r risg o ran y capasiti a'r galluogrwydd y byddai angen i'r sefydliad eu recriwtio yn eu lle yn golygu na wnaeth y Pwyllgor Gweithredol ystyried rhyddhau unrhyw ymgeiswyr eraill heblaw'r rhai a gafodd y sgoriau isaf.

Argymhelliad 15.

Gan nodi cynllun ymadael gwirfoddol diweddar Llywodraeth Cymru a'r posibilrwydd o golli profiad ac arbenigedd o fewn y gweithlu, rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn rhoi gwybodaeth i'r Pwyllgor am sut y mae'r risgiau cysylltiedig yn cael eu lliniaru.

Derbyn.

Roedd cynllun ymadael gwirfoddol Llywodraeth Cymru yn cynnwys meini prawf sgorio clir i liniaru'r risg o golli profiad, arbenigedd a gwybodaeth. Yn achos pob cais, roedd yn rhaid ystyried y risg benodol hon yn ofalus ac fe'i defnyddiwyd i lywio'r sgoriau a'r argymhellion a gyflwynodd y Grŵp i Banel Corfforaethol y Strategaeth Ymadael Gwirfoddol a phenderfyniad terfynol y Pwyllgor Gweithredol. Cafodd y meini prawf sgorio eu hesbonio'n glir i'r sefydliad er mwyn rheoli disgwyliadau'r ymgeiswyr ac fe'u hystyriwyd yn benodol gan Banel Corfforaethol y Strategaeth Ymadael a'r Pwyllgor Gweithredol.

Roedd y broses ymadael yn cynnwys trosglwyddo gwybodaeth a sgiliau ac roedd yn ofynnol i reolwyr ac unigolion gynnal sesiwn trosglwyddo gwybodaeth fel rhan o'u paratodau i ymadael, er mwyn rhannu'r holl wybodaeth a chofnodion hanfodol.

Argymhelliad 16.

Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Pwyllgor am yr adolygiad o'i fframwaith perfformiad a'r gwaith o ddatblygu dull cerdyn sgorio cytbwys o ran adrodd ar berfformiad, gan gynnwys y cwmpas, y fethodoleg a'r amserlen ar gyfer yr adolygiad, yn ogystal â pha wybodaeth y mae swyddogion yn disgwyl ei chynnwys am y fframwaith perfformiad diwygiedig yn y cyfrifon.

Derbyn

Ym mis Mawrth 2024, cytunodd y Pwyllgor Gweithredol y byddai Llywodraeth Cymru yn newid i drefn newydd o adrodd yn amlach ar DPAu, yn seiliedig ar

gerdyn sgorio cytbwys chwarterol. Y bwriad yw monitro perfformiad sefydliadol drwy gyfres o fetrigau er mwyn cefnogi prosesau adrodd mwy rheolaidd ac mae disgwyl i hyn hwyluso camau gweithredu ac ysgogi gwelliannau o ran effeithiolrwydd sefydliadol.

I Lywodraeth Cymru, mae ffocws y cerdyn sgorio yn wahanol i'r un a ddefnyddir yn y sector er elw. Mae'r dull yn canolbwyntio ar strwythur y sefydliad (gan gynnwys y gweithlu a'r gweithle), swyddogaethau (fel TG a chaffael) a phrosesau (fel asesiadau effaith, rhyddid gwybodaeth, a diogelwch data).

Caiff gwaith i ddatblygu'r cerdyn sgorio cytbwys newydd ar gyfer dull adrodd ar berfformiad Llywodraeth Cymru ei gyflawni mewn tri cham – 1) Ymgysylltu, 2) Drafftio ac Ailadrodd, ac 3) Ymwreiddio'r fframwaith a'i ddefnyddio fel mater o drefn.

Cam 1: Ymgysylltu (Gwanwyn - Haf 2024)

Fel rhan o'r cam Ymgysylltu, ymgysylltodd y Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi (KAS) â chydweithwyr ar draws y busnes i ddeall yr wybodaeth a gaiff ei hadrodd ar hyn o bryd a'i haddasrwydd i'w chynnwys yn y cerdyn sgorio. Ymgysylltodd KAS hefyd â Chyfarwyddwyr Anweithredol i holi eu barn am fetrigau a fformat arfaethedig y cerdyn sgorio. Yn ogystal, ystyriodd KAS y meysydd yr adroddwyd arnynt fel rhan o Fframwaith Perfformiad blaenorol Llywodraeth Cymru a'u haddasrwydd ar gyfer dull adrodd chwarterol.

Ar sail y gwaith ymgysylltu hwn, y pedwar cwadrant a gynigiwyd ar gyfer y cerdyn sgorio oedd:

- Pobl a Lleoedd
- Cyllid
- Cyflawni – (Mewnol ac Allanol)
- Prosesau Mewnol/Llywodraethu

Cytunwyd y dylai pob cwadrant gynnwys nifer cymharol fach o fesurau, er mwyn sicrhau y gall y Pwyllgor Gweithredol a'r Is-bwyllgor Cyllid a Gwasanaethau Corfforaethol ganolbwyntio ar yr wybodaeth allweddol sydd ei hangen arnynt. Ystyriwyd y cydbwysedd o ran mesurau blynyddol a mesurau chwarterol yn ystod y cam hwn hefyd. Cytunwyd y dylai'r cerdyn sgorio gynnwys mesurau sy'n ategu, ond nid yn dyblygu, adroddiadau eraill, e.e. adroddiadau ariannol misol ac adroddiadau'r Arolwg Pobl.

Ar ddiwedd y cam hwn, nodwyd metrigau posibl y gellid adrodd arnynt a dechreuwyd trafod sut i flaenoriaethu'r metrigau hyn.

Cam 2: Drafftio ac Ailadrodd (Hydref 2024 – Haf 2025)

Mae gwaith datblygu bellach yn canolbwyntio ar ddrafftio'r cerdyn sgorio gan ddefnyddio data go iawn a datblygu metrigau, targedau a meincnodau pellach i'w cynnwys yn y cerdyn sgorio. Mae gwaith hefyd yn mynd rhagddo i ystyried a chytuno ar fetrigau blynyddol i'w defnyddio ar y cyd â'r metrigau chwarterol yn y cerdyn sgorio gan ddefnyddio gwersi a ddysgwyd o'r Fframwaith Perfformiad blaenorol.

Yn ystod y cam hwn, cytunwyd hefyd y caiff y cerdyn sgorio cytbwys ei ystyried bob chwarter gan yr Is-bwyllgor Cyllid a Gwasanaethau Corfforol cyn y Pwyllgor Gweithredol. Caiff defnyddio'r cerdyn sgorio i gefnogi prosesau sefydliadol eraill ei ystyried hefyd. Er enghraifft, defnyddio adroddiadau'r cerdyn sgorio er mwyn helpu i lywio'r broses ICQ ac uwchgysfeirio unrhyw risgiau a nodir drwy'r cerdyn sgorio cytbwys at y gofrestr risg gorfforaethol gan ddefnyddio'r prosesau sydd ar waith yn barod.

Mae gwaith hefyd yn mynd rhagddo i ystyried sut y dylai'r cerdyn sgorio adlewyrchu'r cynllun LIC2025 newydd, gan gynnwys mesurau addas.

Cam 3 – Ymwreiddio'r fframwaith a'i ddefnyddio fel mater o drefn (o haf 2025)

Bydd y cam hwn yn canolbwyntio ar ymwreiddio'r dull gweithredu yn y sefydliad a sicrhau ei fod yn cael ei ddefnyddio fel mater o drefn.

Rhagwelir y bydd y cyfrifon blynyddol yn cynnwys crynodeb o'r adroddiadau ar berfformiad ar hyd y flwyddyn, a fydd yn cynnwys adroddiadau rheolaidd y cerdyn sgorio ynghyd â metrigau blynyddol sy'n ymdrin ag agweddau pwysig eraill ar berfformiad (fel Gwerthoedd Llywodraeth Cymru). Bydd hefyd yn cynnwys y myfyrdodau a'r camau gweithredu a gymerwyd o ganlyniad i hynny gan y Pwyllgor Gweithredol a'r Is-bwyllgor Cyllid a Gwasanaethau Corfforaethol.

3. Atodiad 1

Defnydd Llywodraeth Cymru o wasanaethau Partneriaethau Lleol (Local Partnerships LLP), gan gynnwys gwariant a ysgwyddwyd, rhestr o gontractau a natur y gwasanaethau/gwaith a gaffaelwyd oddi tanynt yn ystod 2022-3 a 2023-4.

Defnyddiodd Llywodraeth Cymru wasanaethau Partneriaethau Lleol i ddarparu capasiti a gallu masnachol, ariannol a sector-benodol ac adnoddau ymarferol i gefnogi'r gwaith o gyflawni blaenoriaethau allweddol ac ymrwymadau penodol y Rhaglen Lywodraethu.

Gwariant:

Mae crynodeb o wariant Llywodraeth Cymru ar wasanaethau Partneriaethau Lleol fesul prosiect ac yn ei gyfanrwydd yn ystod y blynyddoedd ariannol 2022-23 a 2023-24 wedi'i nodi isod (ac eithrio TAW):

	2022-23 £000oedd	2023-24 £000oedd
Ynni Cymru	21	818
Y Gwasanaeth Ynni	583	570
Trydan Gwyrdd Cymru	664	683
Rhaglen Ynni'r Môr	649	416
Rhaglen Effeithlonrwydd Adnoddau a'r Economi Gylchol	1,701	2,216
Model Buddsoddi Cydfuddiannol – Felindre	130	214
Model Buddsoddi Cydfuddiannol – Cymunedau Dysgu Cynaliadwy	415	–

	2022-23	2023-24
	£000oedd	£000oedd
Cynllun Addasu i'r Newid Hinsawdd ar gyfer Iechyd a Gofal Cymdeithasol	–	83
Y Rhaglen Cartrefi Clyd	–	116
Cwmni Eginio	112	19
Dechrau gwaith ar Safleoedd ar gyfer Tai Fforddiadwy – Ffosffadau	–	35
Adolygiad o Lywodraethiant Argyfyngau Sifil Posibl	94	–
Datganiad o Fwriad ECO4	24	24
Grid y Dyfodol	40	14
Prosiectau llai eraill	180	39
Cyfanswm	4,613	5,247

Ynni Cymru

Contractau:

- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 1 Ionawr 2023 a 31 Mawrth 2023, gyda gwerth o £20k.
- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 1 Ebrill 2023 a 31 Mawrth 2025, gyda gwerth o hyd at £3,600k.
- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 1 Tachwedd 2023 a 31 Mawrth 2025, gyda gwerth o £12k (les lleoliad gwaith M-Sparc)

Natur y Gwasanaethau:

- Sefydlu Rhaglen Ynni Cymru i ddarparu llif amrywiol o brosiectau ynni adnewyddadwy arloesol, doethach a lleol sy'n cael eu cynnal gan gymunedau i ddod â phrosesau cynhyrchu, storio, galw a seilwaith ynni at ei gilydd. Y nod yw sicrhau bod ynni adnewyddadwy a gynhyrchir yn lleol yn cael ei ddarparu i'r lle iawn, ar yr adeg iawn er mwyn gwella effeithlonrwydd, sicrhau'r effeithiolrwydd mwyaf posibl o'r grid a sicrhau'r manteision lleol mwyaf.

Mae gwaith yn mynd rhagddo ar nifer o ffrydiau gwaith, gan gynnwys y canlynol:

- datblygu'r achos busnes dros sefydlu Ynni Cymru
- sefydlu grwpiau rhanddeiliaid allweddol i helpu i ddatblygu gweithgarwch ac ymgysylltu ag ystod o brosiectau ynni sector cyhoeddus a chymunedol i nodi lle y gall Ynni Cymru ychwanegu gwerth at weithgareddau'r system ynni gyfan orau
- darparu gwasanaeth gwirio iechyd o asedau ynni adnewyddadwy lleol a chymunedol sy'n bodoli eisoes
- darparu cyngor a chymorth cynhwysfawr ynghylch Systemau Ynni Lleol Clyfar
- gwasanaeth cymorth grid i ddangos yr hyn y gellir ei gysylltu â'r grid heddiw ac yn y dyfodol
- datblygu offer cyflawni prosiectau newydd i ymdrin â'r cymhlethdodau o ran storio ynni o fatris ac amrywiaeth o dechnolegau gwres
- llif amrywiol o brosiectau
- datblygu prosiectau a'u cyflawni

Y Gwasanaeth Ynni

Contractau:

- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 1 Ebrill 2022 a 31 Mawrth 2023, gyda gwerth o £610k.
- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 1 Ebrill 2023 a 31 Mawrth 2024, gyda gwerth o £570k.

Natur y Gwasanaethau:

- Darparu gwasanaeth ymgysylltu strategol sy'n cynnwys holl gyrff y sector cyhoeddus, gan gynnwys Byrddau Iechyd a sefydliadau addysg uwch (sy'n cynnwys 77 o sefydliadau cymwys), i ddatblygu, dadrisgio a chyflymu lleihau carbon, effeithlonrwydd ynni, ynni adnewyddadwy a phrosiectau datgarboneiddio fflyd sy'n cyfrannu at gyflawni uchelgais Llywodraeth Cymru i'r sector fod yn sero net erbyn 2030. Yn hyn o beth, mae Partneriaethau Lleol yn gweithio ochr yn ochr â phartneriaid cyflawni eraill Llywodraeth Cymru, yr Ymddiriedolaeth Carbon a'r Ymddiriedolaeth Arbed Ynni.
- Mae'r gwaith hwn yn cynnwys gwella effeithlonrwydd ynni adeiladau, adeiladu cyfleusterau cynhyrchu ynni adnewyddadwy, trosglwyddo fflydoedd cerbydau i bŵer trydan, a gwella prosesau caffael i leihau cynnwys carbon nwyddau a gwasanaethau a brynir. Mae'n cynnwys cynorthwyo sefydliadau unigol yn ogystal ag annog cydweithio drwy gefnogi gwaith cynllunio ynni ar lefel leol a rhanbarthol, gan helpu i sicrhau gwell arbedion maint.

Trydan Gwyrdd Cymru

Contractau:

- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 1 Ebrill 2022 a 30 Tachwedd 2022, gyda gwerth o £108k.
- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 1 Rhagfyr 2022 a 31 Mawrth 2024, gyda gwerth o hyd at £1,622k.

Natur y Gwasanaethau:

- Sefydlu Trydan Gwyrdd Cymru yn ddatblygwr ynni adnewyddadwy hyd braich y mae Llywodraeth Cymru yn berchen arno er mwyn cyflymu'r gwaith o ddatblygu prosiectau ynni adnewyddadwy ar ystâd goetir ehangach Llywodraeth Cymru a gwneud y mwyaf o'i werth er budd pobl Cymru.

Mae hyn yn cynnwys:

- creu'r achos busnes ar gyfer Trydan Gwyrdd Cymru, a nodi a datblygu llif o brosiectau gwynt sylweddol ar Ystâd Goetir Llywodraeth Cymru
- hyrwyddo pob agwedd ar sefydlu'r cwmni newydd, gan gynnwys dylunio sefydliadol, recriwtio staff, sefydlu'r Bwrdd, rhoi systemau craidd ar waith, hunaniaeth a brandio corfforaethol a chofrestru'n ffurfiol yn Nhŷ'r Cwmnïau.

Rhaglen Ynni'r Môr

Contractau:

- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 1 Ebrill 2022 a 31 Mawrth 2023, gyda gwerth o hyd at £700k.
- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 1 Ebrill 2023 a 31 Mawrth 2024, gyda gwerth o hyd at £420k.

Natur y Gwasanaethau:

- gwerth £750,000 ar gael i gonsortia ymchwil i ddangos y potensial naill ai i leihau neu ddileu rhwystrau sy'n atal môr-lynnoedd llanw rhag cael eu datblygu ar hyn o bryd, neu helpu i fesur manteision posibl datblygu môr-lynnoedd llanw
- gweithio gyda Llywodraeth Cymru, porthladdoedd Port Talbot ac Aberdaugleddau a rhanddeiliaid cadwyni cyflenwi perthnasol i helpu ymdrechion i sicrhau'r buddion mwyaf posibl i Gymru yn sgil y diwydiant gwynt ar y môr sy'n datblygu ac i sicrhau cyllid ar gyfer arolygon cychwynnol a gwaith dylunio i gefnogi uwchraddio porthladdoedd
- arwain ar Her Morlyn Llanw Llywodraeth Cymru i sicrhau bod cyllid grant

- gweithio gyda phrosiect arddangos ffrwd lanw Morlais oddi ar arfordir Ynys Môn i ddatblygu ystod o opsiynau cyllido creadigol i alluogi cynaliadwyedd prosiectau a chynyddu'r defnydd o ddyfeisiau ffrydiau llanw i'r graddau mwyaf y cytunwyd arnynt ar gyfer y safle, yn ogystal â thrafod a chael cymeradwyaeth ar gyfer buddsoddiad ecwiti Llywodraeth Cymru ym Menter Môn Morlais Ltd, sef y cwmni sy'n gweithredu'r safle.

Rhaglen Effeithlonrwydd Adnoddau a'r Economi Gylchol

Contractau:

- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 1 Ebrill 2022 a 31 Mawrth 2023, gyda gwerth o hyd at £1,904k.
- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 1 Ebrill 2023 a 31 Mawrth 2024, gyda gwerth o hyd at £2,209k.

Natur y Gwasanaethau:

- cefnogi'r ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu i gyflawni'r Rhaglen Cyfrifoldeb Estynedig Cynhyrchwyr drwy ddarparu swyddfa cymorth ar gyfer rheoli rhaglenni a phrosiectau
- helpu Llywodraeth Cymru i gyflawni argymhellion Archwilydd Cyffredinol Cymru a'r memorandwm cyd-ddealltwriaeth ag awdurdodau lleol drwy ddarparu adnodd arbenigol i gefnogi'r gwaith o reoli contractau gwastraff bwyd a gwastraff gweddilliol Partneriaethau Cyhoeddus-Preifat gweithredol yn effeithiol
- cefnogi'r uchelgais i sicrhau defnydd 'un blaned' o adnoddau a chyflawni carbon sero net erbyn 2050 drwy roi mentrau ar waith ar y cyd i fynd i'r afael â deunydd anodd ei ailgylchu ym mhob rhan o'r sector cyhoeddus, gan gynnwys hwyluso'r broses o symud tuag at gerbydau allyriadau isel iawn ar gyfer casglu sbwriel a deunydd i'w ailgylchu ledled Cymru
- ochr yn ochr â WRAP Cymru, helpu i gyflawni targedau ailgylchu statudol awdurdodau lleol a chyflwyno seilwaith
- helpu i lywio polisi a'r gofynion o ran seilwaith yn y dyfodol, gan gynnwys asesu effeithiau Masnachu Allyriadau a chyfansoddiad gwastraff sy'n newid a helpu i sicrhau bod seilwaith a ariennir gan Lywodraeth Cymru yn parhau i gyflawni'r canlyniadau gorau, gan sicrhau bod y sector cyhoeddus yng Nghymru yn cael y gwerth gorau am arian
- helpu'r broses o newid i economi gylchol.

Model Buddsoddi Cydfuddiannol – Felindre

Contract:

- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 6 Medi 2021 a 31 Mawrth 2024, gyda gwerth o hyd at £414k.

Natur y Gwasanaethau:

- cefnogi'r gwaith caffael a dyfarnu'r contract ar gyfer Canolfan Ganser newydd Felindre, gan weithredu i sicrhau y caiff buddiannau Llywodraeth Cymru eu diogelu.

Model Buddsoddi Cydfuddiannol – Cymunedau Dysgu Cynaliadwy

Contract:

- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 1 Ebrill 2021 a 30 Medi 2022, gyda gwerth o hyd at £1,086k.

Natur y Gwasanaethau:

- arwain ar y gwaith o ddatblygu'r Model Buddsoddi Cydfuddiannol a'r defnydd a wneir ohono yn y sector ysgolion ac addysg bellach
- arwain ar y gwaith o gaffael partner strategol Llywodraeth Cymru a sefydlu Cwmni Partneriaeth Addysg Cymru
- cefnogi'r gwaith caffael a dyfarnu contractau ar gyfer y prosiectau braenaru cyntaf i ysgolion

Cynllun Addasu i'r Newid Hinsawdd ar gyfer Iechyd a Gofal Cymdeithasol

Contract:

- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 9 Hydref 2023 a 31 Gorffennaf 2024, gyda gwerth o £82k.

Natur y Gwasanaethau:

- cefnogi'r is-adran gyda'i gwaith cynllunio o ran addasu i'r hinsawdd yn dilyn adroddiad y Pwyllgor Newid Hinsawdd "Addasu i Newid Hinsawdd: Cynnydd yng Nghymru" a gyhoeddwyd ym mis Medi 2023.
- datblygu Pecyn Cymorth Addasu ar gyfer Iechyd a Gofal Cymdeithasol yng Nghymru a deunyddiau hyfforddi a gweithdai wedi'u teilwra i amgylchiadau a gofynion penodol y sector yng Nghymru.

Y Rhaglen Cartrefi Clyd

Contract:

- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 1 Mai 2023 a 30 Mehefin 2024, gyda gwerth o hyd at £140k.

Natur y Gwasanaethau:

- darparu adolygiad strategol o'r contract a'r dogfennau contract presennol
- adolygu'r dogfennau tendro
- darparu cymorth caffael strategol
- gweithredu yn rheolwr contract Llywodraeth Cymru ar gyfer y contractau Cartrefi Clyd i sicrhau parhad gwasanaethau mewn modd di-dor, amserol a threfnus wrth bontio rhwng prosiectau presennol a Newydd
- ymgorffori arferion rheoli contractau a gweithdrefnau effeithiol i'w mabwysiadu gan swydd rheolwr contract parhaol Llywodraeth Cymru

Cwmni Eginio

Contract:

- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 1 Medi 2021 a 30 Medi 2023, gyda gwerth o hyd at £229k.
- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 4 Tachwedd 2021 a 31 Mai 2022, gyda gwerth o hyd at £47k (Broceriaeth y Gadwyn Gyflenwi Niwclear).
- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 1 Tachwedd 2021 a 30 Mehefin 2022, gyda gwerth o £25k. (Rhaglen Datblygu Trawsfynydd)

Natur y Gwasanaethau:

- helpu Llywodraeth Cymru i sefydlu Cwmni Eginio Ltd, sef cwmni datblygu a grëwyd hyrwyddo defnydd newydd ar gyfer safle niwclear Trawsfynydd yng Ngwynedd
- rhoi'r swyddogaethau busnes sylfaenol ar waith sy'n angenrheidiol i'r endid newydd weithredu
- creu strwythurau llywodraethiant newydd ar ffurf bwrdd cwmni
- darparu setiau sgiliau allweddol a gallu gweithredol nes y gellid recriwtio staff Parhaol
- cynorthwyo Cwmni Eginio i gyflawni rhan gyntaf ei gynllun busnes cychwynnol
- darparu sgiliau a gallu rheoli'r rhaglen i lunio llinell amser gychwynnol y rhaglen, adnoddau rheoli risg cychwynnol ac achos busnes amlinellol drafft i gefnogi'r achos dros gyllid cyhoeddus pellach yn y dyfodol

- paratoi astudiaeth ddichonoldeb i ystyried hyfywedd datblygu Gwasanaeth Broceriaeth Datgomisiynu Niwclear, sy'n canolbwyntio ar y cyfleoedd economaidd a ddarperir gan orsaf bŵer Trawsfynydd gan ystyried cyfleoedd ehangach ledled Cymru a'r DU
- helpu Llywodraeth Cymru o ran rheoli Rhaglen Datblygu Trawsfynydd drwy gydol y cyfnod pontio pan fydd cyfrifoldebau cyflawni yn trosglwyddo o Lywodraeth Cymru i Gwmni Egino
- cynnal momentwm a chynnydd yn ystod y cyfnod pontio hwn, gan sicrhau bod y trosglwyddo i Gwmni Egino yn digwydd yn ddidrafferth ac nad yw Llywodraeth Cymru yn wynebu risg amhriodol neu ormodol.

Adolygiad o Lywodraethiant Argyfyngau Sifil Posibl

Contract:

- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 26 Ebrill 2022 a 26 Hydref 2022, gyda gwerth o £94k.

Natur y Gwasanaethau:

- cynnal arolygon a chyfweliadau gyda rhanddeiliaid
- adolygu pob maes o ran argyfyngau sifil posibl a chynllunio ar gyfer argyfyngau ledled Cymru, yn ogystal ag adolygu modelau a ddefnyddir mewn gwledydd eraill
- cynnal gweithdai gyda fforymau Gwytnwch Lleol
- profi adroddiadau

Dechrau gwaith ar safleoedd ar gyfer tai fforddiadwy – Ffosffadau

Contract:

- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 14 Awst 2023 a 31 Rhagfyr 2023, gyda gwerth o hyd at £75k.

Natur y Gwasanaethau:

- ymwneud â Llywodraeth Cymru, Cyfoeth Naturiol Cymru, Dŵr Cymru, datblygwyr ac awdurdodau cynllunio er mwyn nodi a mynd i'r afael â materion ar sail fesul safle, o restr o 68 o safleoedd, i nodi cartrefi a safleoedd newydd sy'n gallu bwrw ymlaen yn amodol ar brosesau cynllunio a datblygu arferol.

Datganiad o Fwriad ECO4

Contract:

- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 23 Ionawr 2023 a 31 Rhagfyr 2023, gyda gwerth o hyd at £36k.

Natur y Gwasanaethau:

- helpu Llywodraeth Cymru, CLILC ac awdurdodau lleol unigol i hwyluso Datganiad o Fwriad Llywodraeth Cymru o ran ECO4 Flex drwy gyfnod dysgu gweithredol cynnar, cyfweiliadau un-i-un a chyfweiliadau ar y cyd
- cynhyrchu canllawiau addasu ECO4 Flex ar gyfer awdurdodau lleol a'u diweddarau drwy gydol y cyfnod Dysgu
- helpu Llywodraeth Cymru (neu CLILC) i gydgysylltu Gweithgor ECO4 / Ôl-osod Domestig Awdurdodau Lleol Cymru
- llunio adroddiadau, papurau briffio, cofnodion a deunyddiau cyfathrebu
- archwilio arferion da mewn perthynas â chasglu a defnyddio data sydd ar gael i'r cyhoedd o ran tai, tystysgrifau perfformiad ynni a data demograffig-gymdeithasol
- llunio adroddiad ynghylch gwersi a ddysgwyd a'r camau nesaf a argymhellir
- gweithio gydag Awdurdodau Lleol Cymru a CLILC i archwilio dulliau gweithredu rhanbarthol ar gyfer cyflawni ECO4 Flex ac integreiddio â chynlluniau ôl-osod domestig ehangach
- defnyddio'r Gwasanaeth Ynni i fesur yr awydd am ddulliau gweithredu cydweithredol, a datblygu achos dichonoldeb cynnar / achos amlinellol strategol ar gyfer cerbydau cyflenwi rhanbarthol
- rhannu dysgu o ranbarthau eraill
- adeiladu ar unrhyw drefniadau rhanbarthol sy'n bodoli eisoes o ran sero net / caffael / cyflawni tai lle bo hynny'n berthnasol
- cynhyrchu llawlyfr Ôl-osod Domestig pwrpasol ar gyfer Awdurdodau Lleol ledled Cymru

Grid y Dyfodol

Contract:

- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 1 Ebrill 2023 i 30 Medi 2023, gyda gwerth o hyd at £29k.
- Gorchymyn Gwaith Llywodraeth Cymru yn cwmpasu rhwng 1 Hydref 2023 a 31 Mawrth 2024, gyda gwerth o hyd at £19k.

Natur y Gwasanaethau:

- hyrwyddo prosiect Gridiau Ynni'r Dyfodol i Gymru
- hyrwyddo ymgysylltu ehangach â rhanddeiliaid ynghylch canlyniadau'r prosiect, gan gynnwys drwy weminarau a chyfarfodydd wyneb yn wyneb

Prosiectau llai eraill

	2022–23 £000oedd	2023–24 £000oedd
Sicrhau Ansawdd Re:fit 3	–	3
Cynllunio ar gyfer Sero Net	–	14
Y Cynllun Ffermio Cynaliadwy (llwybr hanfodol)	–	14
Cynllunio Cyfalaf Strategol	48	8
Cymorth Seilwaith Cerbydau Trydan	22	–
Achos Busnes THTF	18	–
Canolfannau Integredig	45	–
Unnos	8	–
Achos Portffolio Cyflenwi Ynni	9	–
Gwasanaeth Ynni Cwmpas 3	30	–
Cyfanswm	180	39

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

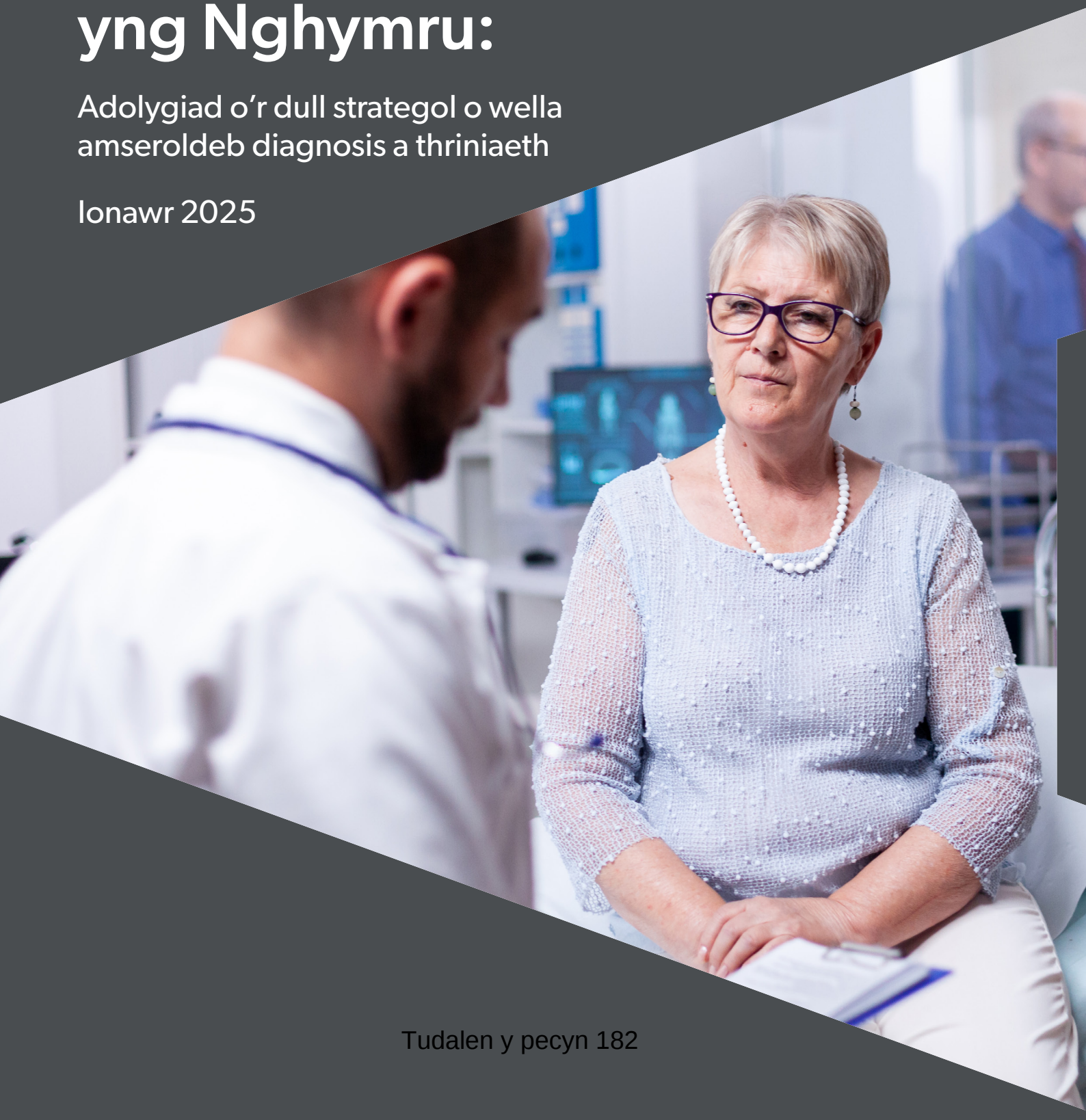
Eitem 8

Gwasanaethau Canser yng Nghymru:

Adolygiad o'r dull strategol o wella
amseroldeb diagnosis a thriniaeth

Ionawr 2025

Paratowyd yr adroddiad hwn i'w gyflwyno i'r Senedd o dan Ddeddf Llywodraeth Cymru 1998 a Deddf Llywodraeth Cymru 2006.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol o'r Senedd ac o lywodraeth. Mae'n archwilio ac yn ardystio cyfrifon Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus sy'n gysylltiedig â hi ac a noddir ganddi, gan gynnwys cyrff y GIG. Mae ganddo'r pŵer i gyflwyno adroddiadau i'r Senedd ar ddarbodaeth, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd y defnydd a wna'r sefydliadau hynny o'u hadnoddau wrth gyflawni eu swyddogaethau, a sut y gallent wella'r defnydd hwnnw.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol hefyd yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru ac yn cynnal astudiaethau gwerth am arian llywodraeth leol.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sydd yn fwrdd statudol wedi'i sefydlu ar gyfer y nod hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol.

Archwilio Cymru yw brand ymbarél Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n endidau cyfreithiol ar wahân gyda'u swyddogaethau cyfreithiol eu hunain. Nid yw Archwilio Cymru ei hun yn endid cyfreithiol. Er bod gan yr Archwilydd Cyffredinol y swyddogaethau archwilio ac adrodd a ddisgrifir uchod, prif swyddogaethau Swyddfa Archwilio Cymru yw darparu staff ac adnoddau eraill ar gyfer arfer swyddogaethau'r Archwilydd Cyffredinol, ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol.

© Archwilydd Cyffredinol Cymru 2025

Cewch aildddefnyddio'r cyhoeddiad hwn (heb gynnwys y logos) yn rhad ac am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng. Os byddwch yn ei aildddefnyddio, rhaid i chi ei aildddefnyddio'n gywir ac nid mewn cyd-destun camarweiniol.

Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint Archwilydd Cyffredinol Cymru a rhaid rhoi teitl y cyhoeddiad hwn. Lle nodwyd deunydd hawlfraint unrhyw drydydd parti bydd angen i chi gael caniatâd gan ddeiliaid yr hawlfraint dan sylw cyn ei aildddefnyddio.

Am fwy o wybodaeth, neu os ydych angen unrhyw un o'n cyhoeddiadau mewn ffurf ac/neu iaith wahanol, cysylltwch â ni drwy ffonio 029 2032 0500 neu drwy e-bostio post@archwilio.cymru.

Rydym yn croesawu galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Gallwch ysgrifennu atom hefyd, yn Gymraeg neu'n Saesneg, a byddwn yn ymateb yn yr iaith rydych chi wedi ei defnyddio. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

This document is also available in English.

Cynnwys

Ffeithiau allweddol	4
Negeseuon allweddol	5
Argymhellion	10
Adroddiad manwl	
1 Perfformiad ac adnoddau	13
2 Cyfeiriad strategol	40
Atodiadau	
1 Cyd-destun strategol	63
2 Dadansoddi data ychwanegol	66
3 Ynglŷn â'n gwaith	71

Ffeithiau allweddol

Arddangosyn 1: ffeithiau allweddol

Canser yw **prif achos marwolaeth** yng Nghymru

Cymru sydd â'r gyfradd marwolaethau cancer ail uchaf yn y DU. Mae gan y DU un o'r cyfraddau marwolaeth cancer uchaf ymhlith holl wledydd y Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd

Mae'r cyfraddau goroesi cancer bum mlynedd ar ôl cael diagnosis wedi gwella. Goroesodd **62%** o'r bobl a gafodd ddiagnosis o ganser rhwng 2016–2022 bum mlynedd ar ôl cael diagnosis o'u cymharu â **54%** o'r bobl a gafodd ddiagnosis rhwng 2002–2006

Gellid atal **4 o bob 10** achos o ganser blynyddol yng Nghymru

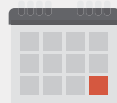
Ar £719 miliwn yn 2022-23, gwariant ar wasanaethau cancer oedd y **trydydd maes gwariant uchaf y GIG** ar ôl iechyd meddwl a thrawma ac orthopedeg

Bu **cynnydd o 54%** mewn gwariant termau real ar wasanaethau cancer rhwng 2009–10 a 2022–23

Ers mis Awst 2020, nid oes yr un bwrdd iechyd wedi cyflawni'r targed cyffredinol sef y dylai **75%** o'r cleifion ddechrau eu triniaeth diffiniol cyntaf o fewn **62 o ddiwrnodau** i'r amheuaeth gyntaf o ganser

Rhwng mis Awst 2023 a mis Awst 2024, dechreuodd rhwng **53% a 61%** o'r cleifion driniaeth o fewn **62 o ddiwrnodau**

Yn 2021, cafodd **24%** o'r cleifion cancer ddiagnosis yn ystod cam 4, a **18%** ohonynt yn ystod cam 3

Ar gyfer pob math o ganser, mae gostyngiad yn y nifer sy'n goroesi wrth i gam y cancer fynd rhagddo

Rhwng mis Gorffennaf 2023 a mis Gorffennaf 2024, dim ond **21%** o'r cyfranogwyr sgrinio'r coluddyn a gyfeiriwyd at eu bwrdd iechyd i gael colonosgopi a gafodd gynnig y driniaeth o fewn 4 wythnos, o'u cymharu â'r safon o 90%

Mae cymhwysedd ar gyfer sgrinio'r coluddyn wedi ehangu fesul cam ers mis Hydref 2021. Mae bellach yn cynnwys pobl rhwng **50 a 74** oed, ac mae'n defnyddio prawf mwy sensitif.

Roedd y nifer a gafodd sgriniad serfigol yn **is na'r safon**

Canser y croen nad yw'n felanoma, cancer y coluddyn, cancer y fron, cancer yr ysgyfaint a chanser y prostad yw'r **canserau mwyaf cyffredin** yng Nghymru

Ffynhonnell: Archwilio Cymru

Nodiadau: *Data Llywodraeth Cymru: Gwariant y GIG yn ôl cyfnewidiadau rhaglen a blwyddyn, 'canserau a thiwmorau', ar StatsCymru.

Negeseuon allweddol

Cyd-destun

- 1 Bydd un o bob dau o bobl yn y DU a anwyd ar ôl 1960 yn cael diagnosis o ryw fath o ganser yn ystod eu hoes¹. Mae llawer o bobl yn mynd ymlaen i oroesi canser ac i fyw bywyd iach. Mae diagnosis cynnar a thriniaeth amserol yn allweddol i oroesi y rhan fwyaf o ganserau.
- 2 Mae llawer o sefydliadau yn y sector cyhoeddus a'r trydydd sector yn darparu gwasanaethau er mwyn canfod, rhoi diagnosis a thrin canserau a chefnogi cleifion canser. Mae rhai gwasanaethau, yn nodedig Therapi Gwrth-ganser Systemig² a radiotherapi, yn gwasanaethu cleifion canser yn bennaf. Fodd bynnag, mae llawer o'r capasiti cleifion allanol, diagnostig a llawfeddygol sydd ei angen ar gyfer cleifion canser yn rhan o'r system gofal a gynllunnir yn ehangach.
- 3 Mae Llywodraeth Cymru yn gyfrifol am osod y weledigaeth a phennu'r targedau gofal iechyd, ac am ddyrannu cyllid. Mae'n nodi amrywiaeth o ddisgwyliadau ar gyfer Gweithrediaeth y GIG, gan gynnwys cefnogi gwelliant mewn gwasanaethau canser, drwy lythyr cylch gwaith blynyddol. Mae'r Rhwydwaith Clinigol Strategol Cenedlaethol ar gyfer Canser³ yn rhan o Weithrediaeth y GIG ac mae'n dod â chlinigwyr a gweithwyr iechyd proffesiynol at ei gilydd i gefnogi gwelliant. Mae byrddau iechyd yn gyfrifol am ddarparu gofal o ansawdd uchel i gleifion a chyflawn targedau perfformiad. Mae **Atodiad 1** yn esbonio rolau a chyfrifoldebau ar gyfer gwasanaethau canser ac elfennau allweddol o'r dull strategol.
- 4 Mae ein gwaith wedi archwilio cydlyniad y trefniadau cenedlaethol i sbarduno gwelliannau mewn gwasanaethau canser yng Nghymru. Mae'r adroddiad yn cynnwys trosolwg o berfformiad GIG Cymru wrth ddarparu diagnosis a thriniaeth canser ac mae'n cynnig safbwyntiau ar y rhagolygon ar gyfer gwella, gan gynnwys drwy atal. Nid yw'r adroddiad yn gwneud sylw ar berfformiad cyrff unigol y GIG oherwydd y bydd hyn yn cael ei archwilio yn rhan o raglen gwaith archwilio lleol 2025 yr Archwilydd Cyffredinol yn y cyrff hynny. Mae **Atodiad 3** yn darparu rhagor o fanylion am ein gwaith.

1 Cancer Research UK.

2 Mae Therapi Gwrth-ganser Systemig yn cynnwys cemotherapi, imiwnotherapi a therapi hormonau.

3 Rhwydwaith Canser Cymru oedd ei enw ar y pryd. Cyfeiriwn at y Rhwydwaith fel y 'Rhwydwaith Canser' drwy gydol yr adroddiad er mwyn atgyngheddwr gyfeirio.

Casgliadau cyffredinol

- 5 Ar y cyfan, canfuom er gwaethaf cynnydd mewn buddsoddiad, fod methiant parhaus i gyflawni'r targedau perfformiad cenedlaethol ar gyfer cancer a bod lleiafrif o gleifion yn wynebu arosiadau annerbyniol o hir am ddiagnosis a/neu driniaeth. Mae canlyniadau cancer yng Nghymru wedi gwella yn ystod y blynyddoedd diwethaf ond maent yn dal yn wael o'u cymharu â gwledydd eraill. Mae gwendidau mewn arweinyddiaeth strategol cenedlaethol y mae angen mynd i'r afael â hi ar frys er mwyn helpu i sbarduno'r gwelliannau angenrheidiol o ran amseroldeb a chynaliadwydd diagnosis a thriniaeth cancer.

Materion allweddol

Perfformiad ac adnoddau

- 6 Mae'r galw gan gleifion yr amheuir bod ganddynt ganser yn cynyddu o flaen gallu'r GIG i'w fodloni. O ganlyniad, mae'r rhestr aros ar gyfer diagnosis a thriniaeth yn tyfu. Mae ein modelu dangosol yn dangos, heb gynnydd sylweddol mewn gweithgarwch i wneud diagnosis a thrin cleifion, na fydd y rhestr aros yn dychwelyd i lefelau a oedd yn bodoli cyn y pandemig.
- 7 Nid yw'r targed cenedlaethol, sef y dylai 75% o gleifion cancer ddechrau eu triniaeth terfynol cyntaf o fewn 62 o ddiwrnodau i'r amheuaeth gyntaf, wedi ei gyflawni gan unrhyw un o fyrddau iechyd Cymru ers mis Awst 2020. Gwaethygodd y perfformiad yn dilyn y pandemig ac mae wedi bod yn sefydlog ers dechrau 2022, gyda rhwng 52% ac 61% o'r cleifion yn dechrau eu triniaeth o fewn yr amser targed. Mae amseroedd aros ar gyfer rhai mathau o ganser yn enwedig o hir, gyda rhai cleifion yn aros dros 100 niwrnod am driniaeth⁴. Mae arosiadau cynyddol hefyd rhwng diagnosis a dechrau'r driniaeth.
- 8 Mae lleiafrif sylweddol o bobl yn cael eu nodi â chanser cam hwyr, sy'n effeithio ar eu tebygolrwydd o oroesi. Yn 2021, roedd cleifion a gafodd ddiagnosis o ganserau coden y bustl, y pancreas a'r ysgyfaint yn fwy tebygol na chleifion â mathau eraill o ganserau o gael diagnosis yn ystod cam pedwar (74%, 52% a 48% o'r cleifion).
- 9 Mae sgrinio yn chwarae rôl hanfodol wrth ganfod yn gynnar. Er bod y safon ar gyfer y nifer sy'n manteisio ar sgrinio'r coluddyn yn cael ei chyflawni, nid yw hyn yn wir ar gyfer rhaglenni sgrinio'r fron a serfigol.

- 10 Mae canlyniadau cleifion wedi gwella dros amser. Ond Cymru sydd â'r gyfradd marwolaethau cancer uchaf ond un yn y DU, ar ôl yr Alban. Mae gan y DU ei hun gyfradd waeth na llawer o wledydd y Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd. Mae cyfraddau marwolaethau yng Nghymru yn llawer gwaeth i bobl sy'n byw mewn ardaloedd difreintiedig ac mae'r bwlch rhwng y mwyaf a'r lleiaf difreintiedig yn tyfu.
- 11 Mae gwariant termau real ar ofal cancer dros y 13 mlynedd ddiwethaf wedi cynyddu'n llawer mwy na'r cynnydd cyffredinol yng ngwariant termau real y GIG. Fodd bynnag, nid yw'r cynnydd hwn yn troi'n weithgaredd ychwanegol o reidrwydd oherwydd bod amrywiaeth o bwysau cost chwyddiant, gan gynnwys costau cyffuriau a thriniaethau newydd. Mae heriau o ran capasiti hefyd—gan gynnwys bylchau yn y gweithlu a phryderon am brinder offer sganio modern.

Cyfeiriad strategol

- 12 Noda Llywodraeth Cymru ei gweledigaeth strategol lefel uchel ar gyfer gwasanaethau cancer yn ei Datganiad Ansawdd ar gyfer Cancer 2021. Ym mis Chwefror 2023, ar gais y Gweinidog Iechyd a Gofal Cymdeithasol ar y pryd, cyhoeddodd y Rhwydwaith Cancer Gynllun Gwella Cancer tair blynedd fel ymateb cyfunedig gan y GIG i'r Datganiad Ansawdd. Mae Gweithrediaeth y GIG yn datblygu Rhaglen Adfer Cancer Genedlaethol yn rhan o'r dull cenedlaethol ehangach o drawsnewid gofal a gynlluniwyd. Mae Llywodraeth Cymru hefyd wedi lansio menter 'Cancer: Gwella Canlyniadau' drwy ei Hwb Gwyddorau Bywyd â'r nod o feithrin arloesedd a chydweithrediad rhwng y GIG a diwydiant.
- 13 Er bod y datblygiadau amrywiol hyn yn dangos ymrwymiad cenedlaethol clir i wella gwasanaethau cancer, fframwaith polisi a chynllunio sy'n ddiffygiol o ran cydlynid ydynt. Mae'r fframwaith hwnnw'n cael ei danseilio gan ddryswch ynghylch statws y Cynllun Gwella Cancer tair blynedd. Mae'r cynllun yn nodi camau i gyrrff y GIG gyflawni rhai agweddau ar y Datganiad Ansawdd, ond nid pob un ohonynt. Fodd bynnag, gwnaed yn glir inni nad dogfen gan Lywodraeth Cymru yw'r Cynllun Gwella.
- 14 Felly, mae cyrff y GIG a'r trydydd sector yn ddryslyd ynghylch statws y Cynllun Gwella a'r hyn y dylent fod yn ei wneud, os o gwbl, i'w weithredu. Roedd llawer hefyd yn ddryslyd ynghylch y cysylltiadau rhwng y Cynllun Gwella, y Rhaglen Adfer Cancer Genedlaethol a menter Cancer: Gwella Canlyniadau.

- 15 Mae dryswch tebyg ynghylch rhaniad arweinyddiaeth ac atebolrwydd rhwng Llywodraeth Cymru a Gweithrediaeth y GIG ac ynghylch rolau yng Ngweithrediaeth y GIG. Ar y cyfan, gwnaethom nodi cydsyniad, gan gynnwys yn Llywodraeth Cymru a Gweithrediaeth y GIG, nad oedd y trefniadau'n darparu eto yr arweinyddiaeth gref sydd ei hangen i sbarduno gwelliant ar draws y system mewn gwasanaethau cancer.
- 16 Gwnaethom nodi enghreifftiau o fuddsoddiad pwysig gan Lywodraeth Cymru i wella gwasanaethau cancer a gofal a gynlluniwyd ehangach, gan gynnwys canolfannau diagnostig cyflym a chanolfan cancer newydd ar gyfer Ymddiriedolaeth GIG Felindre. Fodd bynnag, gall y cyflymder y mae rhai datblygiadau newydd yn cael eu datblygu fod yn araf, mewn meysydd megis patholeg celloedd digidol a sgrinio cancer yr ysgyfaint.
- 17 Mae risg hefyd na fydd Llywodraeth Cymru yn cael elw da ar ei buddsoddiad o £3.4 miliwn mewn Academi Ddelweddu Genedlaethol. Mae'r Academi yn hyfforddi mwy o radiolegwyr er mwyn mynd i'r afael â phrinder gweithlu, ond nid yw rhai cyrff GIG wedi gallu creu swyddi i bobl sydd newydd gymhwyso.
- 18 Mae Llywodraeth Cymru yn dibynnu'n helaeth ar ei threfniadau rheoli perfformiad i oruchwylio ac i sbarduno gwelliant. Fodd bynnag, mae'r trefniadau hyn yn canolbwyntio'n bennaf ar y targed amseroldeb o 62 o ddiwrnodau, sydd ond yn cynnwys rhan o lwybr y claf. Dywedodd Llywodraeth Cymru wrthym ei bod hefyd yn canolbwyntio ar gyflawni Llwybr Delfrydol Cenedlaethol. Er hynny, yn ystod y cam drafftio, roedd Gweithrediaeth y GIG yn dal i ddatblygu cynlluniau ar gyfer monitro cydymffurfiaeth â'r llwybrau hynny.
- 19 Nid yw Datganiad Ansawdd Llywodraeth Cymru yn nodi unrhyw ddisgwyliadau penodol o ran atal cancer er bod modd atal oddeutu 38% o'r holl ganser. Er bod strategaethau eraill gan Lywodraeth Cymru sydd â'r nod o annog ffyrdd iachach o fyw, nid yw'r rhain yn fframwaith polisi cydlynol ar gyfer iechyd y boblogaeth ac atal clefydau.
- 20 Mae data a digidol yn ddau faes allweddol arall y mae angen eu gwella. Gwnaethom nodi anghywirdebau mewn data cenedlaethol a'r angen am ddata cenedlaethol mwy cyson sy'n helpu i olrhain yr hyn a gyflawnir ar draws llwybr y claf. Mae gwaith yn mynd rhagddo i ddisodli'r system wybodaeth am ganser sydd wedi dyddio. Fodd bynnag, araf y bu'r cynnydd, ac mae gwasanaethau'n parhau i ddibynnu ar systemau digidol tameidiog sy'n cymryd llawer o amser ac yn cario risgiau i ddiogelwch cleifion.

Mae Datganiad Ansawdd Llywodraeth Cymru, nodi llwybrau sydd wedi'u hoptimeiddio'n genedlaethol a chyhoeddi Cynllun Gwella Cancer i gyd yn enghreifftiau o ymrwymiad clir i sicrhau gofal cancer o ansawdd uchel i bobl Cymru.

Fodd bynnag, er gwaethaf hyn, a mwy o fuddsoddi yn ystod y blynyddoedd diwethaf, mae gormod o bobl yn wynebu amseroedd aros annerbyniol o hir am ddiagnosis a thriniaeth cancer. Mae amrywiadau o ran perfformiad a chanlyniadau yn parhau o fewn cyrff iechyd yng Nghymru a rhwng cyrff iechyd yng Nghymru, ac nid oes digon o sylw yn cael ei roi ar atal y ffactorau ffordd o fyw a all achosi cancer a chyflyrau iechyd mawr eraill.

Mae angen egluro a chryfhau'r trefniadau ar gyfer arweinyddiaeth genedlaethol a goruchwyllo gwasanaethau cancer yng Nghymru fel mater o frys. Mae'n rhaid i hyn gynnwys datganiad clir ar statws Cynllun Gwella Cancer GIG Cymru a sut mae Llywodraeth Cymru a Gweithrediaeth y GIG yn disgwyl iddo gael ei ddefnyddio, ochr yn ochr â rhaglenni a mentrau eraill, i lunio'r gwelliannau sydd eu hangen arnom mewn gwasanaethau cancer yng Nghymru.

Adrian Crompton
Archwilydd Cyffredinol
Cymru

Argymhellion

Arddangosyn 2: argymhellion

Nodi dull strategol, cydlynol a hirdymor ar gyfer cancer yng Nghymru, a gefnogir gan arweinyddiaeth system glir a goruchwyliaeth wybodus

- A1 Dylai Llywodraeth Cymru egluro'n gyhoeddus statws y Cynllun Gwella Cancer a'i gysylltiadau â'r Rhaglen Adfer Cancer Genedlaethol a menter Cancer: Gwella Canlyniadau. Os nad yw'r camau gweithredu yn y Cynllun Gwella Cancer yn berthnasol mwyach, dylai Llywodraeth Cymru nodi sut y mae'n bwriadu sbarduno gweithrediad y weledigaeth a nodir yn ei Datganiad Ansawdd ar gyfer Cancer.
- A2 Dylai Llywodraeth Cymru nodi model cydlynol ar gyfer arweinyddiaeth system mewn cysylltiad â gwasanaethau cancer sy'n egluro ei rôl ei hun a swyddogaeth Gweithrediaeth y GIG ac yn nodi sut y bydd yn ymgysylltu â chlinigwyr a rhanddeiliaid allweddol eraill er mwyn datblygu safbwynt cyffredin ar berfformiad, ansawdd a chyfleoedd i wella gwasanaeth cancer.
- A3 Dylai Llywodraeth Cymru adolygu ei fframwaith goruchwyllo a pherfformiad mewn cysylltiad â gwasanaethau cancer er mwyn canolbwyntio ar amrywiaeth ehangach o faterion, gan gynnwys cysondeb mwy eglur â'r uchelgeisiau a'r priodoleddau ansawdd a nodir yn y Datganiad Ansawdd ar gyfer Cancer.

Datblygu'r dull strategol o wella iechyd y boblogaeth ac atal clefydau

- A4 Dylai Llywodraeth Cymru ddatblygu dull mwy cydlynol o wella iechyd y boblogaeth drwy nodi sut mae'n bwriadu defnyddio ei Cyngor ar Wyddoniaeth a Thystiolaeth: Y GIG mewn 10 Mlynedd a Mwy i reoli'r cyfleoedd sy'n gysylltiedig ag atal i leihau nifer yr achosion o ganser a chyflyrau mawr eraill.

Manteisio ar gyfleoedd penodol i wella

- A5 Dylai Llywodraeth Cymru weithio gydag Iechyd Cyhoeddus Cymru i gyflymu'r broses o wneud penderfyniadau ynghylch rhaglen sgrinio'r ysgyfaint cenedlaethol. Dylai gadarnhau cyn gynted â phosibl a fydd yn ariannu rhaglen sgrinio'r ysgyfaint cenedlaethol i Gymru a'r amserlen ar gyfer gweithredu rhaglen o'r fath.
- A6 Yn rhan o ddull ehangach o annog gweithio rhanbarthol gwell rhwng byrddau iechyd, dylai Llywodraeth Cymru a Gweithrediaeth y GIG weithio gyda'r gwasanaeth i ddeall a helpu i fynd i'r afael ag unrhyw rwystrau allweddol i ddarparu gwasanaethau rhanbarthol. Dylai hyn gynnwys gweithio gydag Iechyd a Gofal Digidol Cymru i nodi atebion digidol er mwyn cefnogi rhestrau aros a rennir ar gyfer diagnosis a thriniaeth canser, fel y bo'n briodol.
- A7 Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda Gweithrediaeth y GIG, Addysg a Gwellu Iechyd Cymru a chyrff eraill y GIG i sicrhau bod cyfleoedd cyflogaeth ar gael i radiolegwyr sydd wedi eu hyfforddi yn yr Academi Ddelweddu Genedlaethol.

Gwella Data a Digidol

- A8 Dylai Llywodraeth Cymru egluro rolau a chyfrifoldebau cenedlaethol o ran monitro, a sicrhau y cydymffurfir â'i safonau data gan gynnwys sut y bydd yn dwyn cyrff y GIG i gyfrif am gydymffurfiaeth wael.
- A9 Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda'r Rhwydwaith Canser, Gweithrediaeth y GIG, Iechyd a Gofal Digidol Cymru ac Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru i ddatblygu set data mwy cynhwysfawr am wasanaethau canser sydd ar gael i'r cyhoedd, a ddylai gynnwys yr hyn a ganlyn, o leiaf:
- nifer y bobl sy'n aros am ddiagnosis neu driniaeth canser ar hyn o bryd (data llwybr agored).
 - y perfformiad o'i gymharu â'r targed 62 o ddiwrnodau i'r bwrdd iechyd ddarparu diagnosis a thriniaeth a'r bwrdd iechyd sy'n gyfrifol am leoliad preswyl y claf, gan gynnwys pobl sy'n byw yn ardal Bwrdd Iechyd Addysgu Powys.
 - y perfformiad ar draws llwybrau cleifion gan gynnwys amseroldeb adroddiadau diagnostig ar draws lleoliadau tiwmor; amseroldeb o'r penderfyniad i drin claf hyd at ddechrau'r driniaeth honno (gan gynnwys llawdriniaeth, radiotherapi a Therapi Gwrth-ganser Systemig); a diagnosis a thriniaeth ar gyfer clefyd sy'n dod drachefn a thrachefn. Dylid darparu gwybodaeth am berfformiad ar lefel isdiwmor canser pan fo hynny'n bosibl.
 - amseroldeb diagnosis a thriniaeth ar gyfer cleifion a gyfeirir o raglenni sgrinio'r fron a serfigol.
 - gwybodaeth gywir am degwch o ran y gallu i gael triniaeth, gan gynnwys ethnigrwydd cleifion canser yn ogystal â phrofiadau gwahanol grwpiau o gleifion (dylai hyn gynnwys plant a phobl ifanc).
- A10 Dylai Llywodraeth Cymru weithio gydag Iechyd a Gofal Digidol Cymru a GIG Lloegr i rannu data rheolaidd a chyson am amseroldeb diagnosis a thriniaeth i gleifion canser Cymru sy'n cael eu trin gan GIG Lloegr.

Perfformiad ac adnoddau

01

Tudalen y pecyn 194

- 1.1 Mae'r rhan hon o'r adroddiad yn edrych ar ba mor dda y mae gwasanaethau rhoi diagnosis a thrin cancer yn perfformio, gan gynnwys o'u cymharu â thargedau cenedlaethol. Mae'n ystyried perfformiad yng nghyd-destun ehangach y galw, pwysau ariannol a phwysau o ran capasiti.

Yr hyn yr oeddem yn chwilio amdano

Roeddem yn chwilio am dystiolaeth bod y GIG yn bodloni'r galw i roi diagnosis a thrin cancer yn gynaliadwy; a yw'n cyflawni'r targedau perfformiad cenedlaethol o ran amseroldeb diagnosis a thriniaeth cancer; ac am dystiolaeth bod canlyniadau cleifion cancer yn gwella ac yn cymharu'n dda yn rhyngwladol.

Mae'r galw yn cynyddu o flaen gallu'r GIG i'w fodloni ac mae'r rhestr aros am ddiagnosis a/neu driniaeth yn tyfu

Mae nifer y bobl sy'n cael eu cyfeirio oherwydd amheuaeth o ganser wedi parhau i godi yn dilyn cwmp sydyn yn ystod y pandemig

- 1.2 Mae atgyfeiriadau oherwydd amheuaeth o ganser yn creu galw am wasanaethau y GIG, er bod y mwyafrif helaeth o'r atgyfeiriadau hynny (dros 84% ohonynt⁵) yn mynd rhagddynt i ddarganfod nad oes ganddynt ganser. Mae oddeutu 80% o'r cleifion yr amheuir bod ganddynt ganser yn cael eu cyfeirio gan feddygon teulu. Fodd bynnag, oherwydd eu bod yn llawer llai tebygol i fod â chanser mewn gwirionedd na'r rhai sy'n dod o lwybrau eraill⁶, dim ond oddeutu 54% o'r cleifion sy'n cael eu cyfeirio gan feddygon teulu sy'n mynd rhagddynt i ddechrau triniaeth.
- 1.3 Bu cynnydd o 14% yn nifer yr atgyfeiriadau oherwydd amheuaeth o ganser rhwng mis Mehefin 2019 a mis Awst 2024 (**Arddangosyn 3**); sy'n cyfateb i dwf o oddeutu 3% pob blwyddyn. Mae atgyfeiriadau wedi cynyddu ar ôl cwmp ar ddechrau y pandemig. Roedd y nifer uchaf o atgyfeiriadau ym mis Awst 2024 ar gyfer canser y croen (ac eithrio carsinoma celloedd gwaelodol⁷) a chanser gastroberfeddol isaf (17% a 15% o atgyfeiriadau yn y drefn honno).

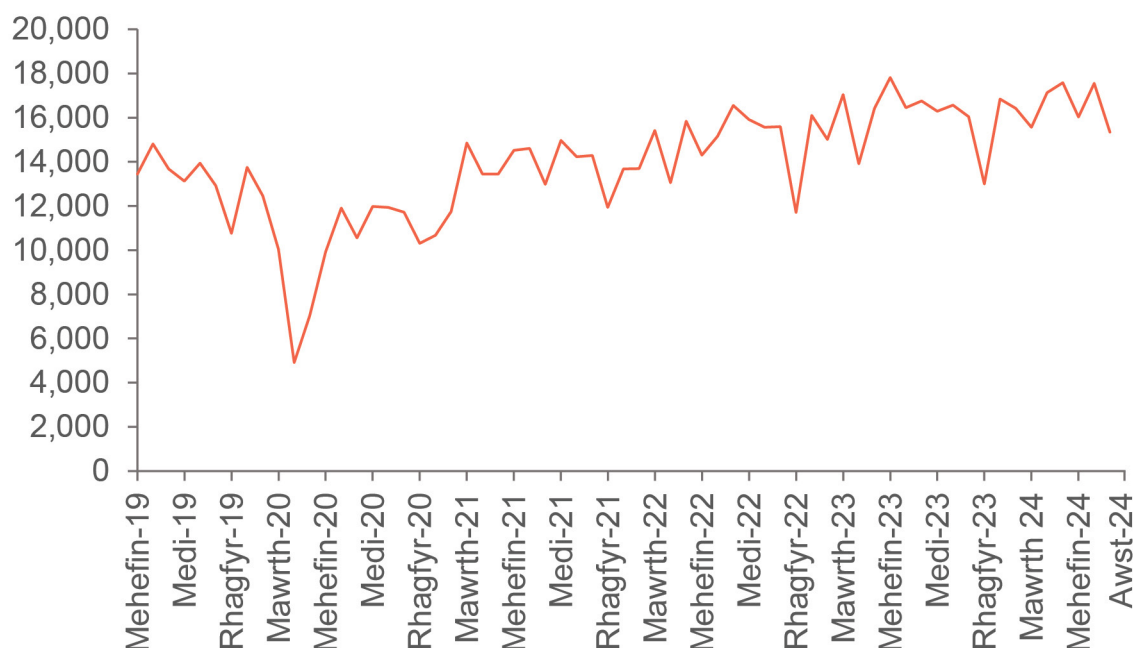
5 Ers mis Tachwedd 2020.

6 Mae llwybrau eraill yn cynnwys gwasanaethau sgrinio, adrannau brys, a gweithwyr proffesiynol gofal eilaidd eraill.

7 Carsinoma celloedd gwaelodol yw'r math mwyaf cyffredin o ganser y croen ac mae'n llai tebygol na chanserau eraill y croen o ledaenu i rannau eraill o'r corff. Nid yw GIG Cymru yn cyfeirio carsinoma celloedd gwaelodol a amheuir trwy'r llwybr amheuaeth o ganser oni bai bod pryder y gallai oedi wrth ymchwilio achosi effaith sylweddol i'r claf yn unol â Canllawiau NICE (NG12), a ddiweddarwyd ddiwethaf ym mis Hydref 2023.

Arddangosyn 3: atgyfeiriadau brys oherwydd amheuaeth o ganser, Mehefin 2019 – Awst 2024

Nifer yr atgyfeiriadau

Ffynhonnell: Iechyd a Gofal Digidol Cymru, Llwybr Lle'r Amheuir Cancer—Set ddata Llwybrau Agored, ar StatsCymru.

Noder: mae'r data rhwng mis Mehefin 2019 a mis Tachwedd 2021 yn seiliedig ar ddadansoddiad arbrolfol ar StatsCymru ac efallai na fydd modd ei gymharu'n uniongyrchol â'r data a ddilyswyd o fis Rhagfyr 2021 ymlaen.

- 1.4 Mae nifer y cleifion cancer sydd newydd gael diagnosis wedi cynyddu dros amser hefyd (cynnydd o 22% rhwng 2002 a 2021) (gweler **Atodiad 2, Arddangosyn 26**). Gostyngodd y niferoedd yn 2020, oherwydd bod llai o bobl wedi cael gofal iechyd yn ystod y pandemig yn ôl pob tebyg. Bu cynnydd niferoedd y diagnosisau newydd o ganser yn 2021, ond nid ydynt wedi dychwelyd at y lefelau a oedd yn bodoli cyn y pandemig eto. Nid yw Uned Gwybodaeth ac Arolygaeth Cancer Cymru⁸ wedi cyhoeddi data cofrestrfa cancer clinigol y tu hwnt i 2021 eto.

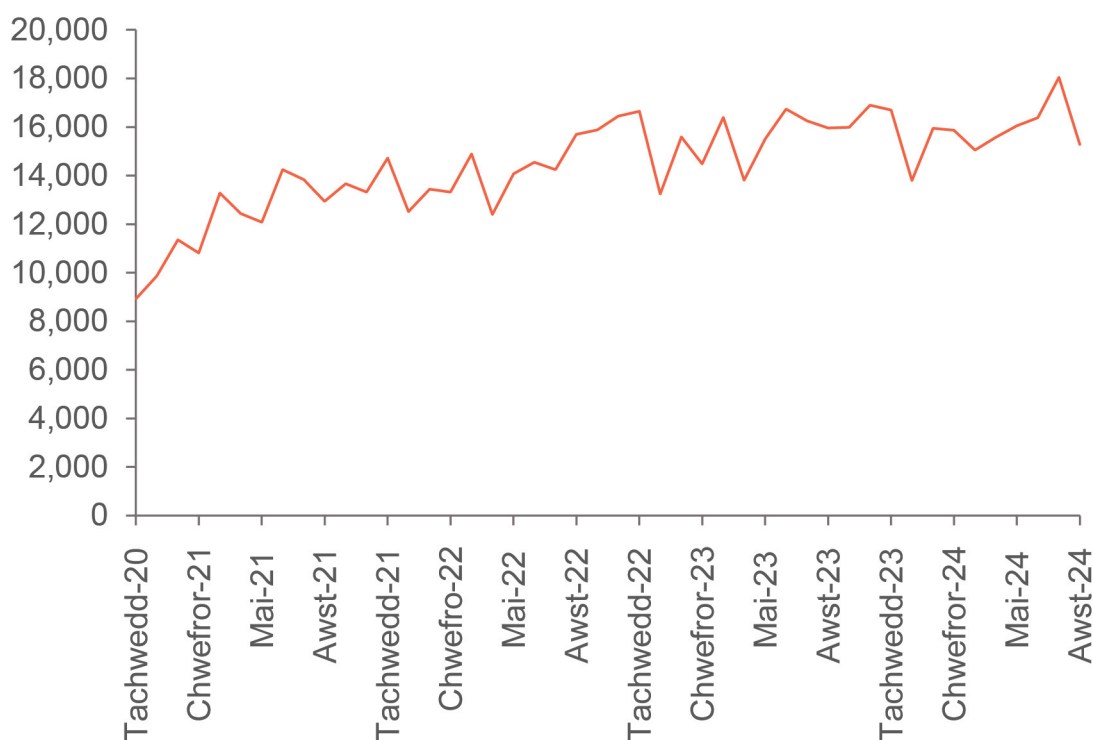
8 Mae Uned Gwybodaeth ac Arolygaeth Cancer Cymru yn rhan o Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru.

Mae'n ymddangos bod y cynnydd sydyn mewn gweithgarwch ar ôl y pandemig wedi llonyddu

- 1.5 Bu cynnydd mewn gweithgarwch i roi diagnosis a thrin cleifion yr amheuir bod ganddynt ganser⁹ ers y pandemig, ond mae'n ymddangos bod hyn yn llonyddu. Mae nifer cyffredinol y llwybrau a gaewyd—gan gynnwys y rhai y dywedwyd wrthynt nad oes canser arnynt a'r rhai a ddechreuodd driniaeth—wedi cynyddu ers mis Tachwedd 2020 (**Arddangosyn 4a**). Nid oes data hanesyddol cymharol i ddangos sut y mae'r lefelau gweithgarwch cyffredinol yn cymharu â'r lefelau a fodolai cyn y pandemig. Fodd bynnag, bu cynnydd yn nifer y cleifion a ddechreuodd driniaeth canser yn gyflym yn dilyn cwmp ar ddechrau'r pandemig a rhagorodd ar y ffigyrau ar gyfer y cyfnod cyn y pandemig erbyn mis Mawrth 2021 (**Arddangosyn 4b**). Mae'n ymddangos bod nifer y cleifion sy'n dechrau triniaeth wedi llonyddu i raddau helaeth o fis Tachwedd 2022.

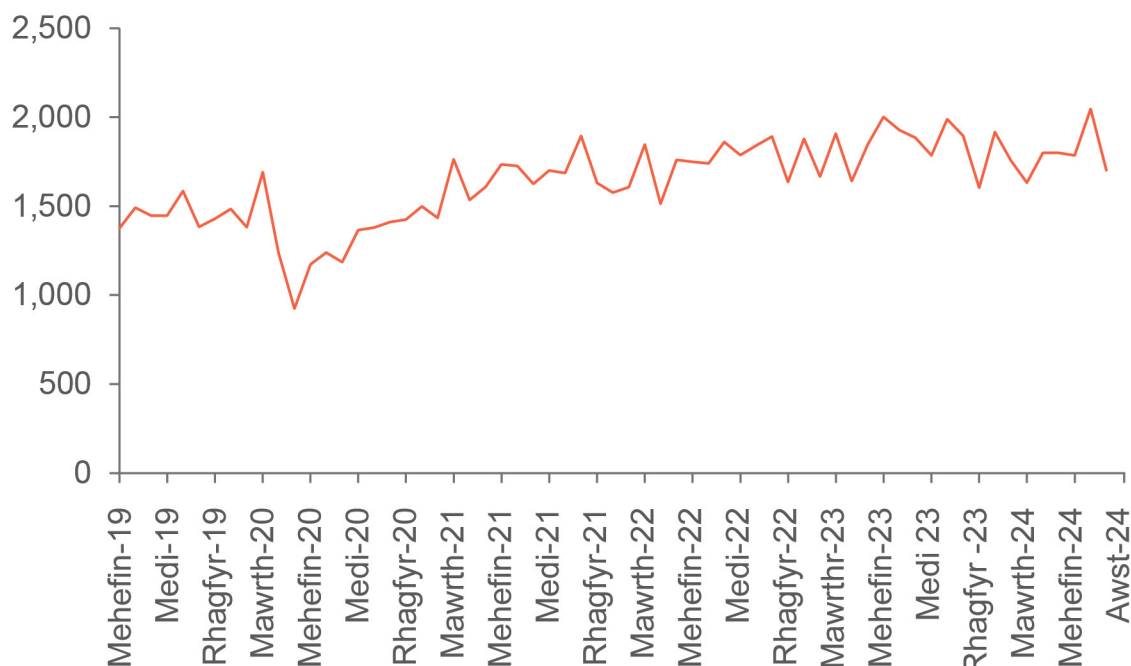
Arddangosyn 4a: yr holl lwybrau a gaewyd Tachwedd 2020 – Awst 2024

Nifer y cleifion

Arddangosyn 4b: nifer y llwybrau a gaewyd oherwydd bod cleifion yn dechrau eu triniaeth gyntaf, Mehefin 2019 – Awst 2024

Nifer y cleifion

Ffynhonnell: Iechyd a Gofal Digidol Cymru, Llwybr Lle'r Amheuir Canser—Set Ddata Llwybrau Caeedig, ar StatsCymru.

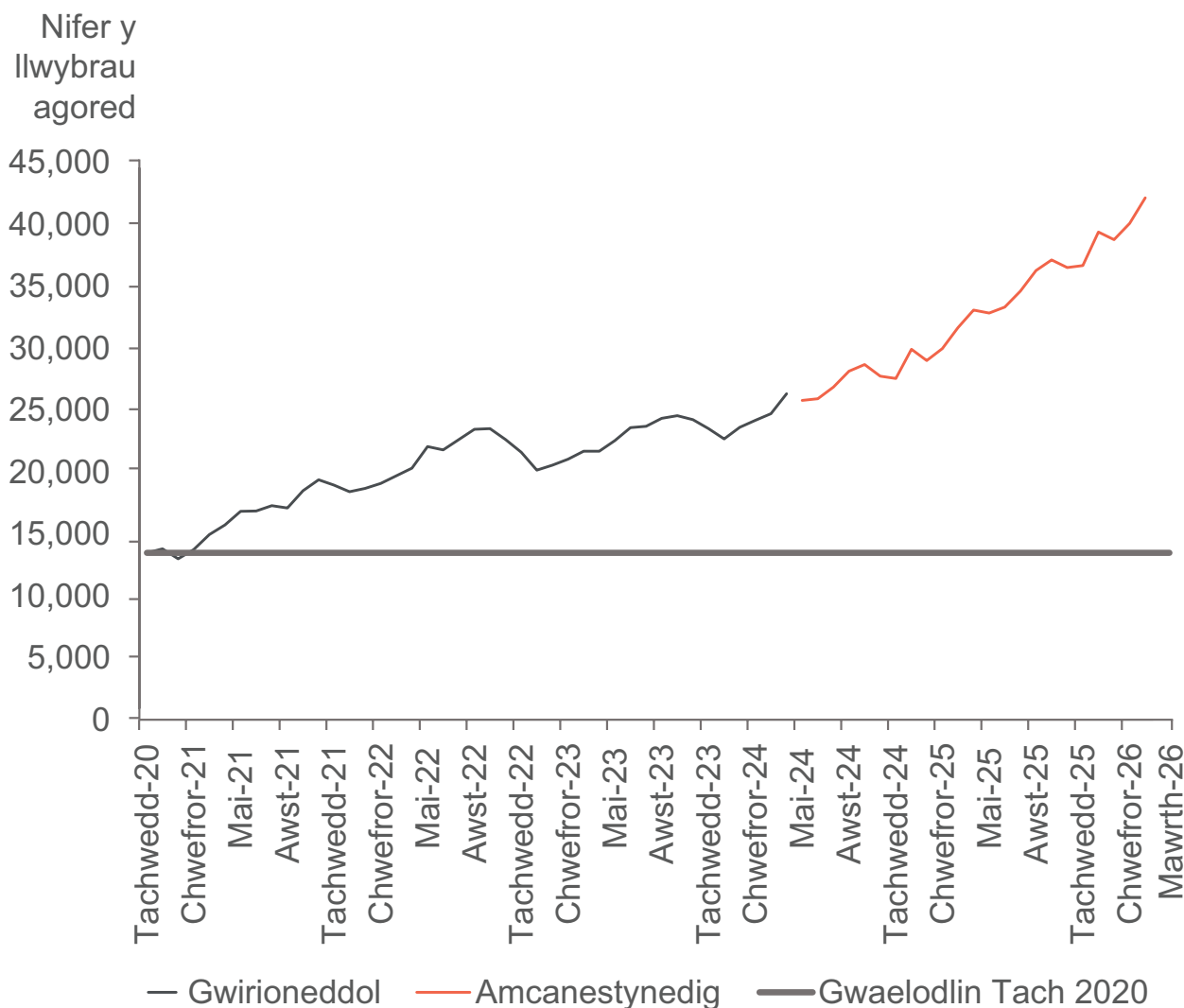
- 1.6 Mae'r data sydd ar gael yn tanddatgan swm y gweithgarwch oherwydd nad ydynt yn cynnwys gweithgarwch y tu hwnt i bwynt cyntaf y driniaeth. Bydd angen sawl episod o ofal ar lawer o bobl ar ôl iddynt ddechrau eu triniaeth gyntaf. Mae'n debygol bod swm y gweithgarwch ar ôl dechrau triniaeth gyntaf yn cynyddu gyda chymhlethdod cynyddol triniaethau newydd, yn enwedig ym maes imiwnotherapi. Mae'r tri chanolfan canser yng Nghymru¹⁰ yn cadw gwybodaeth am amseroldeb y gallu i gael radiotherapi a Therapi Gwrth-ganser Systemig. Fodd bynnag, mae anghysondeb yn y ffordd y mae rhywfaint o'r data'n cael eu casglu yn golygu na allant ddarparu unrhyw fewnwelediad ar dueddiadau cenedlaethol ar hyn o bryd nac amseroldeb cymharol ar gyfer triniaeth barhaus ledled Cymru.

10 Yng ngogledd Cymru, de-orllewin Cymru, a de Cymru. Rheolir y canolfannau yn unigol gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe ac Ymddiriedolaeth GIG Felindre.

Mae nifer y cleifion sy'n aros am ddiagnosis neu driniaeth yn cynyddu ac mae ein dadansoddiad yn awgrymu bod angen i'r GIG gynyddu gweithgarwch ymhellach os yw'n mynd i leihau'r ôl-groniad a bodloni'r galw yn gynaliadwy

- 1.7 Yn rhan o'i gweledigaeth ar gyfer gofal cancer o safon, mae Llywodraeth Cymru yn dymuno gweld maint y rhestr aros yn dychwelyd i'r lefelau a oedd yn bodoli cyn y pandemig. Mae hefyd wedi pennu targed bod 80% o'r cleifion cancer yn dechrau triniaeth o fewn 62 o ddiwrnodau erbyn mis Mawrth 2026. Fodd bynnag, mae'r rhestr aros am ddiagnosis a/neu driniaeth wedi parhau i dyfu, ac mae'n anodd gweld sut y bydd y targed hwnnw'n cael ei gyflawni (**Arddangosyn 5**). Dengys ein modelu dangosol y bydd y rhestr yn parhau i dyfu ar sail tueddiadau diweddar o ran galw a gweithgarwch. Mae'n amlwg, heb gynydd sylweddol mewn gweithgarwch i roi diagnosis a thrin rhagor o gleifion, nad yw'n debygol y bydd y rhestr aros yn dychwelyd i'r lefelau blaenorol.

Arddangosyn 5: rhifau gwirioneddol ac wedi eu modelu ar gyfer llwybrau amheuaeth o ganser agored hyd at fis Mawrth 2026

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddata Iechyd a Gofal Digidol Cymru, llwybrau amheuaeth o ganser agored ar ddiwedd y mis.

Noder: Gallai cleifion fod â mwy nag un llwybr os ydynt yn aros am ddiagnosis neu driniaeth ar gyfer mwy nag un cancer.

Fel y'i mesurir gan atgyfeiriadau, roedd ein rhagamcaniad yn tybio bod cynnydd o 3% y flwyddyn yn y galw yn unol â thueddiadau diweddar a bod cynnydd o 1% y flwyddyn mewn gweithgarwch.

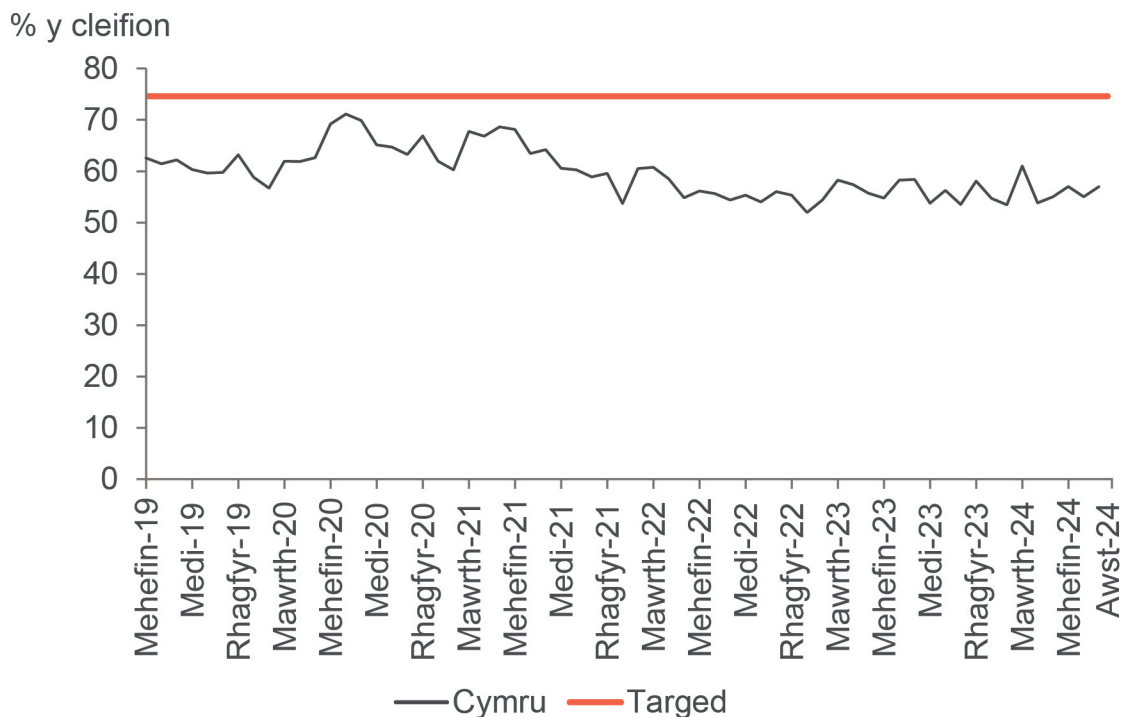
- 1.8 Mae llawer o'r capasiti y mae'r GIG yn ei ddefnyddio i ddiagnosisio a thrin cleifion cancer hefyd yn cael ei ddefnyddio ar gyfer llwybrau cleifion eraill nad ydynt yn gleifion cancer. Felly, bydd cyflawni'r uchelgeisiau gwleidyddol a pholisi i wella'r gallu i gael gofal cancer a gofal ehangach a gynlluniwyd yng nghapasiti presennol y system yn heriol. Bydd angen cydbwysu blaenoriaethau ar ofal cancer â blaenoriaethau gofal eraill a gynlluniwyd. Bydd angen ystyried sut y gellir defnyddio neu ehangu'r capasiti presennol yn well.

Mae'r GIG yng Nghymru yn parhau i fethu'r targed perfformiad cenedlaethol ar gyfer triniaeth canser

Er bod mwyafrif y cleifion yn dechrau eu triniaeth o fewn 62 o ddiwrnodau, mae'r perfformiad ymhell o gyflawni'r targed cenedlaethol o 75%

1.9 Dechreuodd Llywodraeth Cymru weithredu ei Llwybr Amheuaeth o Ganser ym mis Mehefin 2019, gyda tharged y dylai 75% o'r cleifion canser ddechrau eu triniaeth terfynol cyntaf o fewn 62 o ddiwrnodau i'r amheuaeth gyntaf o ganser¹¹. Nid oes yr un bwrdd iechyd wedi cyflawni'r targed cyffredinol o 75% ers mis Awst 2020 er bod y perfformiad wedi bod yn well ar gyfer lleoliadau tiwmor unigol (gweler **paragraffau 1.10 a 1.11**). Yn ystod haf 2020, roedd atgyfeiriadau yn is ac roedd byrddau iechyd yn blaenoriaethu gofal brys a chanser dros gleifion eraill oherwydd y pandemig. Ers hynny, er gwaethaf rhywfaint o amrywiadau o'r naill fis i'r llall, mae'r perfformiad wedi aros rhwng 52 a 61% (**Arddangosyn 6**).

Arddangosyn 6: y perfformiad o'i gymharu â'r Targed Llwybr Amheuaeth o Ganser 62 o ddiwrnodau, Mehefin 2019 – Awst 2024

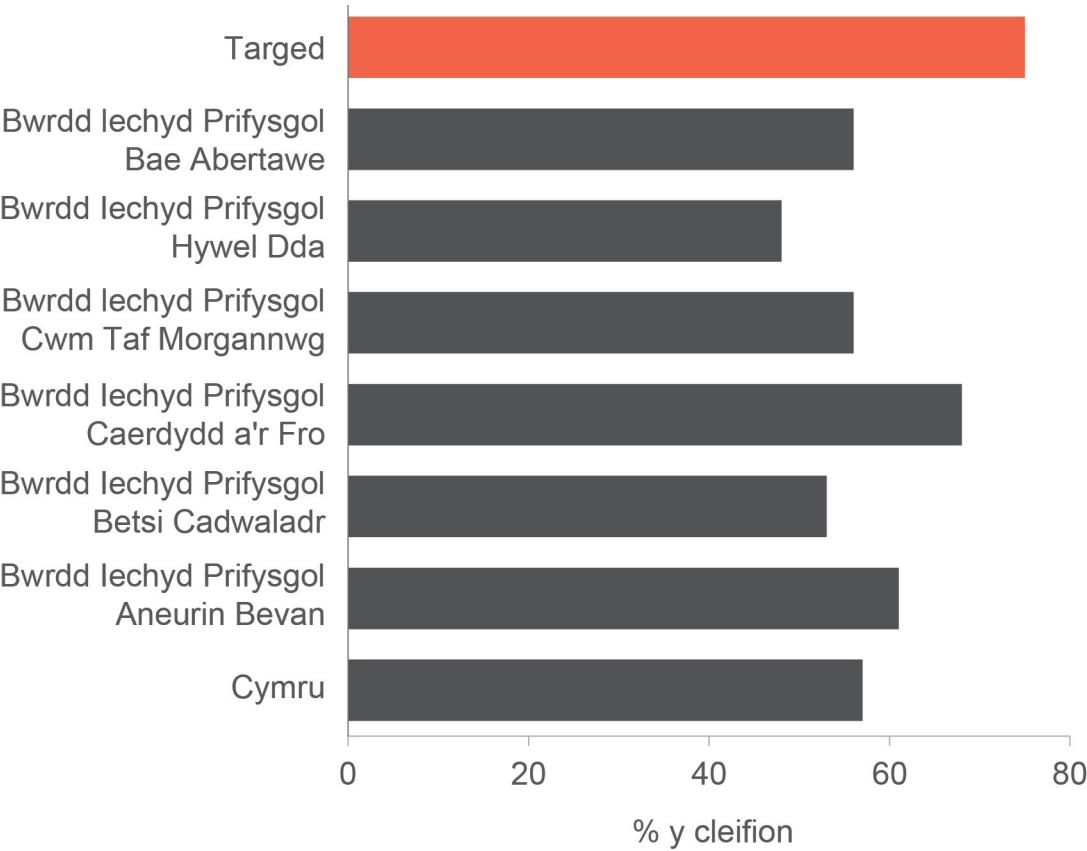

Ffynhonnell: Iechyd a Gofal Digidol Cymru, Llwybr Lle'r Amheuir Canser—Set Ddata Llwybrau Caeëdig, ar StatsCymru.

11 Mae rhywfaint o ddata am berfformiad o'i gymharu â'r targed ar gael o fis Mehefin 2019 ac roedd yn ofynnol yn swyddogol i fyrddau iechyd adrodd o'u cymharu â'r targed o fis Chwefror 2021 ymlaen.

1.10 Mae cryn amrywiaeth ac amrywiad mewn perfformiad o'i gymharu â'r targed fesul ardal bwrdd iechyd. Ym mis Awst 2024, Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro oedd agosaf at gyflawni'r targed ar 68%, a Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda oedd y perfformiwr gwaethaf ar 48% (**Arddangosyn 7**). Mae perfformiad y byrddau iechyd wedi amrywio'n sylweddol ers 2019 (gweler **Atodiad 2, Arddangosion 27a–f**).

Arddangosyn 7: perfformiad byrddau iechyd o'u cymharu â'r Targed Llwybr Amheuaeth o Ganser 62 o ddiwrnodau, Awst 2024

Ffynhonnell: Iechyd a Gofal Digidol Cymru, Llwybr Lle'r Amheuir Canser—set ddata Llwybrau Caeëdig, ar StatsCymru.

Noder: Mae StatsCymru yn cyhoeddi data ar gyfer trigolion pob bwrdd iechyd oni bai eu bod yn cael eu trin gan GIG Lloegr. Cynhwysir trigolion Bwrdd Iechyd Addysgu Powys sy'n cael eu trin gan fyrddau iechyd eraill yng Nghymru yn ffigyrau y byrddau iechyd hynny. Nid yw StatsCymru yn gwahaniaethu rhwng trigolion Powys a thrigolion y bwrdd iechyd sy'n cael eu trin ganddo.

Mae'r amser i ddechrau triniaeth yn amrywio yn ôl math o ganser a gall rhai cleifion wynebu amseroedd aros annerbyniol o hir

- 1.11 Mae amseroedd aros yn amrywio gan ddibynnu ar leoliad y cancer. Mae'r amseroedd aros ar gyfer cancer y croen, ac eithrio carcinoma celloedd gwaelodol wedi bod yn uwch na'r targed o 75% yn gyson, ar wahân i gyfnod byr ym mis Tachwedd 2023. Fodd bynnag, yn anaml y bu'r amseroedd aros ar gyfer lleoliadau tiwmor eraill ar y targed neu'n uwch na'r targed ar lefel Cymru gyfan¹². Mae amseroedd aros ar gyfer canserau gynaecelegol, gastroberfeddol isaf ac wrolegol, a sarcoma yn enwedig o wael, a dechreuodd llai na hanner y cleifion eu triniaeth gyntaf o fewn 62 o ddiwrnodau i'r amheuaeth gyntaf ym mis Awst 2024 (**Arddangosyn 8**). Gallai'r perfformiad amrywio yn y lleoliadau isdiwmor¹³ ar gyfer y canserau hyn, ond nid oes gwybodaeth sydd ar gael yn genedlaethol i ddeall y perfformiad o'i gymharu â lleoliadau isdiwmor (**argymhelliad 9**).

12 Gwnaeth y perfformiad cancer y fron a chanser yr ysgyfaint gyflawni'r targed am gyfnod byr ym mis Mehefin 2021, ond mae wedi dirywio ers hynny. Mae cancer yr ymennydd a chanser y system nerfol ganolog a chanserau haematolegol, lewcemia aciwt a sarcoma i gyd wedi cyflawni'r targed ar wahanol adegau rhwng mis Tachwedd 2020 a mis Mehefin 2024, ond niferoedd isel o gleifion y mae'r rhain yn eu cynrychioli.

13 Er enghraifft, mae cancer serfigol a chanser yr ofarïau yn lleoliadau isdiwmor gynaecelegol.

Arddangosyn 8: y perfformiad o’i gymharu â’r arosiadau targed, canolrif, a phymthegfed canran a thrigain y Llwybr Amheuaeth o Ganser ar gyfer canserau gynaecelegol, gastroberfeddol isaf, y croen, ac wrolegol, a sarcoma, a mis Awst 2024

	 Y perfformiad o’i gymharu â’r targed o 75%	 Amseroedd aros canolrifol	 Amseroedd aros y 75 ^{ain} ganran
Croen (ac eithrio carsinoma celloedd gwaelodol)	80%	35 o ddiwrnodau	61 o ddiwrnodau
Sarcoma	20%	Dim data	Dim data
Urological	40%	86 o ddiwrnodau	132 o ddiwrnodau
Gynaecelegol	35%	83 o ddiwrnodau	115 o ddiwrnodau
Gastroberfeddol isaf	45%	70 o ddiwrnodau	106 o ddiwrnodau

Ffynhonnell: Iechyd a Gofal Digidol Cymru, Llwybr Lle’r Amheuir Canser—Set Ddata Llwybrau Caeëdig ar StatsCymru (data am berfformiad o’i gymharu â’r targed o 75%) a data Iechyd a Gofal Digidol Cymru am y Dangosfwrdd Amheuaeth o Ganser (data am arosiadau canolrif a’r bymthegfed ganran a thrigain).

Noder: Amser aros canolrifol yw’r pwynt pan fo hanner y bobl wedi cael eu triniaeth a bod yr hanner arall yn dal i aros. Y bymthegfed ganran a thrigain yw’r amser pan fo 75% o’r bobl wedi cael eu triniaeth ond bod 25% ohonynt yn dal i aros.

Er bod arosiadau diagnostig yn mynd yn fyrrach, mae arosiadau rhwng diagnosis a dechrau triniaeth yn mynd yn hirach

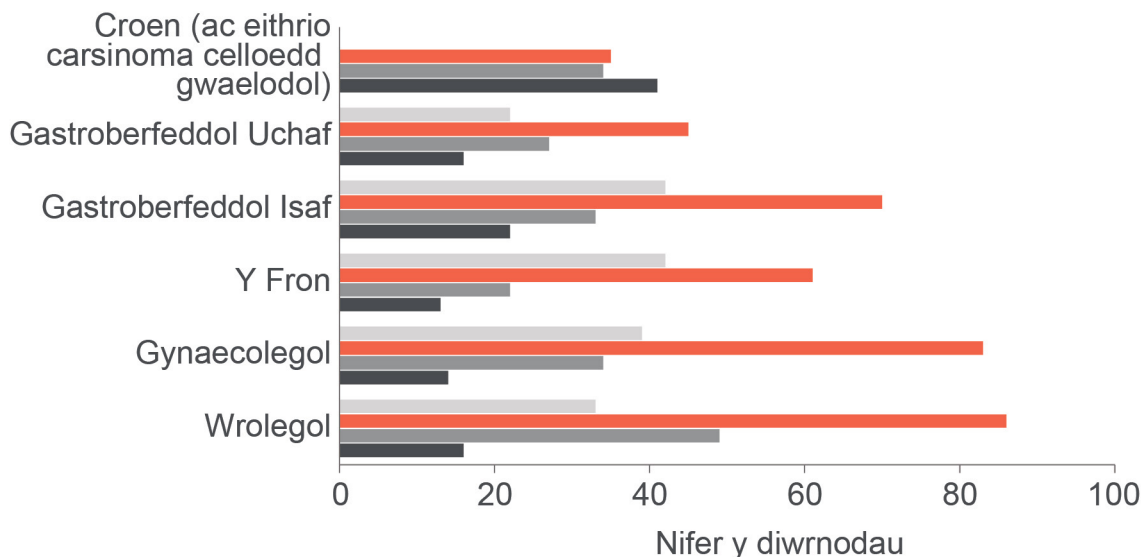
- 1.12 Dywedodd swyddogion y bwrdd iechyd, Gweithrediaeth y GIG a Llywodraeth Cymru wrthym mai oedi yn ystod y cam diagnostig yw un o'r prif resymau dros berfformiad gwael o'i gymharu â'r targed canser o 62 o ddiwrnodau. Mae canolrif yr amseroedd aros o'r amheuaeth gyntaf o ganser i'r prawf diagnostig cyntaf wedi gostwng o 20 diwrnod ym mis Chwefror 2021 i 16 ym mis Awst 2024. Gan ddibynnu ar y math o ganser, mae cleifion yn arfer wynebu arhosiad arall rhwng cael prawf diagnostig a darganfod a oes ganddynt ganser (diagnosis). Cynyddodd yr arosiadau canolrifol rhwng yr amheuaeth gyntaf a'r diagnosis gwirioneddol o 26 o ddiwrnodau ym mis Chwefror 2021 i 36 ym mis Ionawr 2022, ond gwnaethant ostwng i 27 ym mis Awst 2024¹⁴.
- 1.13 Mae ein dadansoddiad¹⁵ yn tynnu sylw at broblemau rhwng diagnosis a dechrau triniaeth. Rhwng mis Chwefror 2021 a mis Awst 2024, bu cynnydd o 38% yn yr arosiadau canolrifol rhwng diagnosis a thriniaeth, o 21 o ddiwrnodau i 29. Mae arosiadau rhwng diagnosis a thriniaeth yn amrywio rhwng lleoliadau tiwmor, gyda chleifion a chanddynt ganser gastroberfeddol isaf a chanser y fron yn aros yn hirach na'r rhai sydd â mathau eraill o ganser ym mis Awst 2024¹⁶ (**Arddangosyn 9**).
- 1.14 Mae amrywiadau sylweddol hefyd mewn arosiadau ar gamau eraill o'r llwybr ar draws lleoliadau tiwmor. Er enghraifft, ym mis Awst 2024, yr arhosiad canolrifol ar gyfer canserau wrolegol oedd 16 o ddiwrnodau rhwng yr amheuaeth gyntaf a'r prawf diagnostig, 49 o ddiwrnodau rhwng yr amheuaeth gyntaf a'r diagnosis, ac 86 o ddiwrnodau rhwng yr amheuaeth gyntaf a dechrau y driniaeth. Mewn cymhariaeth, yr arhosiad canolrifol ar gyfer canserau y croen oedd 41 o ddiwrnodau rhwng yr amheuaeth gyntaf a'r prawf diagnostig, 34 o ddiwrnodau rhwng yr amheuaeth gyntaf a'r diagnosis, a 35 o ddiwrnodau rhwng yr amheuaeth gyntaf a dechrau y driniaeth (**Arddangosyn 9**).

14 Mae **Atodiad 2, Arddangosyn 28** yn rhoi arosiadau canolrifol o'r amheuaeth gyntaf hyd at ddiagnosis, dros amser.

15 O ddata Iechyd a Gofal Digidol Cymru o Ddangosfwrdd y Llwybr Amheuaeth o Ganser. Dim ond arosiadau canolrifol ar gyfer y lleoliadau tiwmor a gynhwysir yn **Arddangos 9** y mae Iechyd a Gofal Digidol Cymru yn eu cyhoeddi.

16 Nid yw Llywodraeth Cymru yn cyhoeddi arosiadau canolrifol ar gyfer pob lleoliad tiwmor.

Arddangosyn 9: arhosiad canolrifol rhwng yr amheuaeth gyntaf o ganser a'r prawf gyntaf, diagnosis a dechrau y driniaeth gyntaf, mis Awst 2024

- Rhwng diagnosis a thriniaeth
- Rhwng yr amheuaeth 1af a'r driniaeth 1af
- Rhwng yr amheuaeth 1af a diagnosis
- Rhwng yr amheuaeth 1af a'r prawf 1af

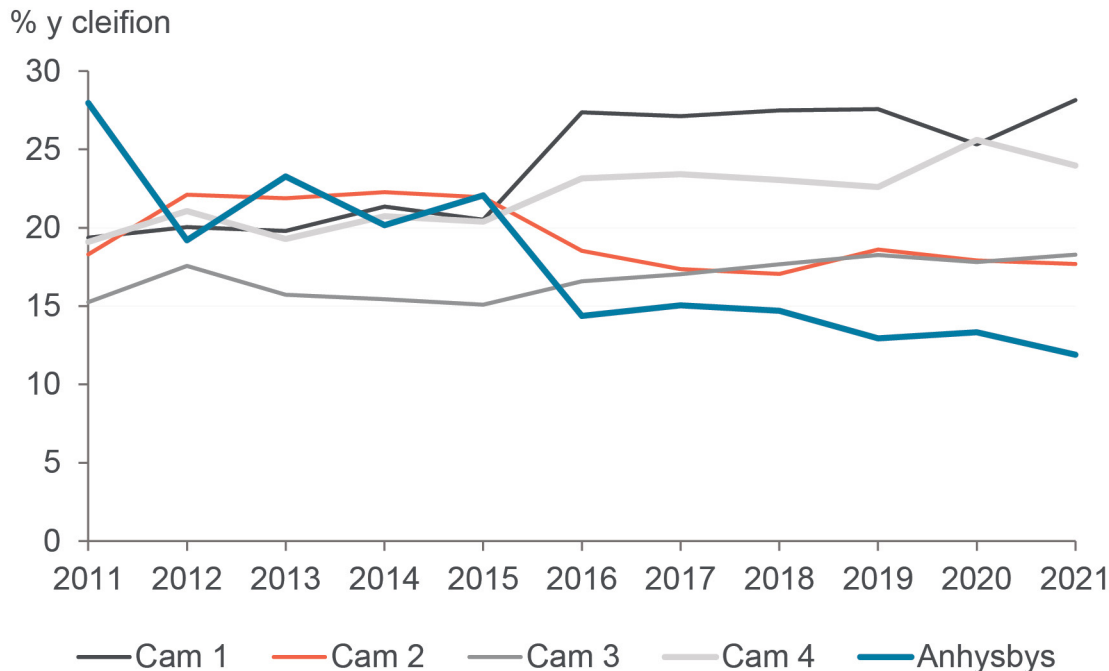
Ffynhonnell: Data Iechyd a Gofal Digidol Cymru o Ddangosfwrdd y Llwybr Ameuaeth o Ganser

Mae lleiafrif sylweddol o bobl yn cael eu nodi â chanser cam hwyr, sy'n effeithio ar eu tebygolrwydd o oroesi

1.15 Ar gyfer pob math o ganser, mae gostyngiad yn y nifer sy'n goroesi wrth i gam y diagnosis fynd rhagddo¹⁷. Yn 2021, cafodd 24% o'r cleifion cancer ddiagnosis yn ystod cam 4, a 18% ohonynt yn ystod cam 3 (Arddangosyn 10). Mae'r cynnydd yng nghyfran y cleifion cancer a gafodd ddiagnosis yn ystod cam 1 rhwng 2011 a 2021 yn cyfateb i ostyngiad mewn cleifion a gafodd ddiagnosis yn ystod cam 2 a chleifion nad yw eu cam yn hysbys ar adeg y diagnosis. Ac eithrio cynnydd yn 2020, mae cyfran y cleifion cancer a gafodd ddiagnosis yn ystod cam 4 wedi amrywio rhwng 19% a 24% yn ystod yr un cyfnod. Yn gadarnhaol, bu gostyngiad sylweddol ers 2011 yng nghyfran gyffredinol y cleifion cancer yr oedd eu cam ar adeg y diagnosis yn 'anhysbys'.

17 Uned Gwybodaeth ac Arolygaeth Cancer Cymru a'r Oesoedd yn 2021 yn preswylwyr Cymru a gafodd ddiagnosis rhwng 2002 a 2020, Tachwedd 2023.

Arddangosyn 10: cyfran y cleifion canser fesul cam ar adeg y diagnosis, 2011–2021

Ffynhonnell: Data achosion canser Uned Gwybodaeth ac Arolygaeth Canser Cymru.

Noder: Mae ein dadansoddiad yn seiliedig ar ddata achosion canser Uned Gwybodaeth ac Arolygaeth Canser Cymru nad yw'n cynnwys canser na ellir darganfod ei gam, canser y croen nad yw'n felanoma, a rhai mathau prin o ganser.

1.16 Mae rhai canserau yn fwy tebygol nag eraill o gael diagnosis ar gam hwyr, yn enwedig canserau asymptomatig. Yn 2021, roedd cleifion â chanser coden y bustl, canser pancreatig a chanser yr ysgyfaint yn fwy tebygol na chleifion canser eraill o gael diagnosis yn ystod cam 4¹⁸. Cafodd 48% o gleifion canser yr ysgyfaint ddiagnosis yn ystod cam 4 yn 2021 (1,175 o bobl). Er mwyn dangos pwysigrwydd diagnosis cynnar, goroesiad pum mlynedd ar gyfer canser yr ysgyfaint a gafodd ddiagnosis yn ystod 2016–2020 oedd 55% yn ystod cam 1, 30% yn ystod cam 2, 13% yn ystod cam 3, a dim ond 3% yn ystod cam 4¹⁹.

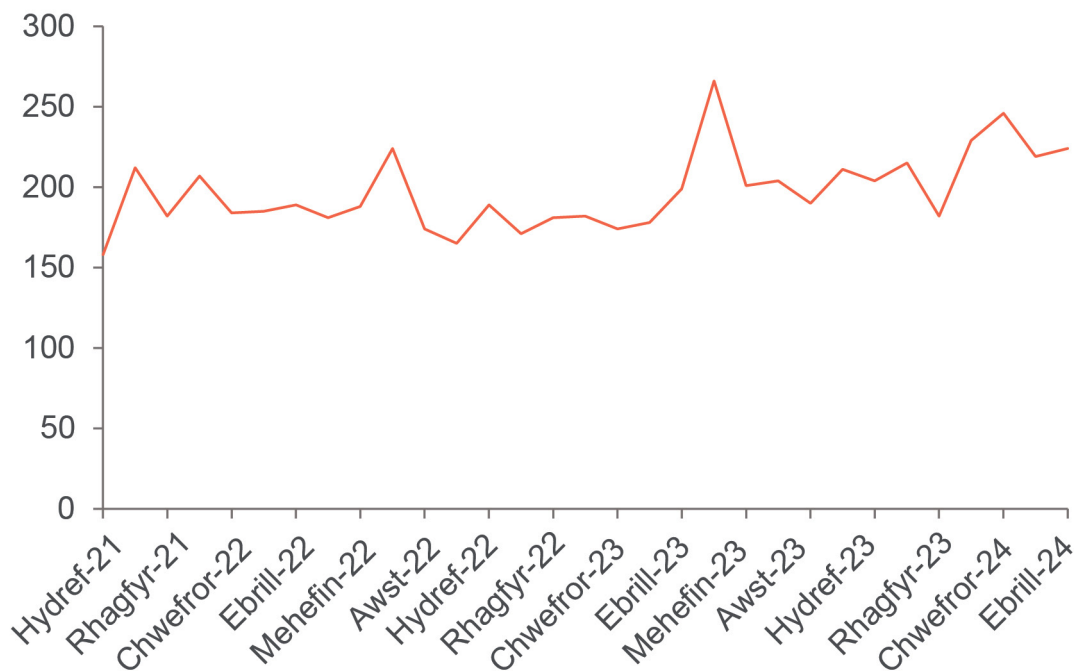
1.17 Er bod y niferoedd yn gymharol fach, bu cynnydd o 40% yn nifer y bobl y canfuwyd eu hamheuaeth o ganser drwy adrannau brys rhwng mis Hydref 2021 a mis Ebrill 2024 (**Arddangosyn 11**).

18 Cafodd 74% o'r cleifion â chanser coden y bustl a 52% o'r cleifion â chanser pancreatig eu diagnosis yn ystod cam 4 yn 2021.

19 Uned Deallusrwydd a Gwyliadwriaeth Canser Cymru (WCISU). Goroesi canser ymhlith preswylwyr Cymru a gafodd ddiagnosis rhwng 2012 a 2020, Fachwedd 2023.

Arddangos 11: nifer yr atgyfeiriadau brys oherwydd amheuaeth o ganser drwy adrannau brys rhwng mis Hydref 2021 a mis Ebrill 2024.

Nifer y bobl

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru o Ddata Llwybr Amheuaeth o Ganser gan lechyd a Gofal Digidol Cymru—llwybrau caeëdig fesul ffynhonnell yr amheuaeth.

1.18 Canfu ymchwil gan y Bartneriaeth Meincnodi Canser Rhyngwladol²⁰ fod gan wledydd a chanddynt gyfraddau uwch o ddiagnosisau cancer yn sgil cyflwyno argyfwng gyfraddau goroesi gwaeth²¹. Mae'n egluro fod gan Gymru a'r Alban rai o'r cyfraddau uchaf ymhlith gwledydd tebyg. Canfu ein dadansoddiad ein hunain fod cleifion yr amheuwyd bod ganddynt ganser a gyfeiriwyd o adrannau brys yn fwy tebygol na'r rhai a gyfeiriwyd trwy lwybrau eraill o farw cyn cael diagnosis neu ddechrau triniaeth²². Er bod angen rhywfaint o rybudd oherwydd y niferoedd bach, mae tuedd at i fyny ymhlith cleifion a gyfeirir o adrannau brys sy'n marw cyn cael triniaeth neu ddiagnosis.

20 Mae'r Bartneriaeth yn dwyn ynghyd glinigwyr, gwneuthurwyr polisïau ac ymchwilwyr rhyngwladol i nodi arferion gorau ac i gefnogi gwell canlyniadau cancer i gleifion.

21 Abd Elkader, Alv, R; Barclay, M; Johnson, S; McPhail, S; Swann, R, Risk Factors and Prognostic Implications of Diagnosis of Cancer Within 30 Days After and Emergency Admission (Emergency Presentation): An International Cancer Benchmarking Partnership Population Based Study, 2022.

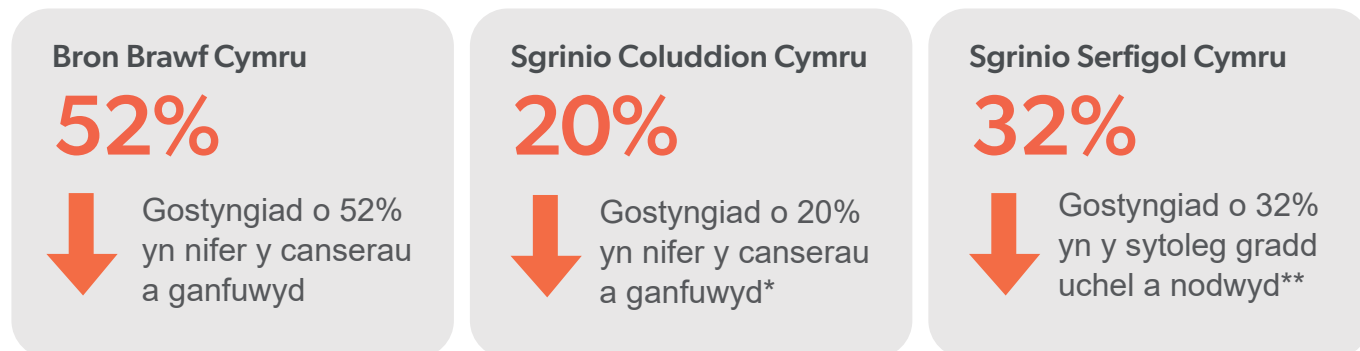
22 Yn seiliedig ar ein dadansoddiad o Ddata Llwybr Amheuaeth o Ganser gan Data lechyd a Gofal Digidol Cymru. Ym mis Ebrill 2024, bu farw 4% o'r cleifion yr amheuwyd bod ganddynt ganser a atgyfeiriwyd o adran frys cyn dechrau triniaeth neu ddarganfod nad oedd ganddynt ganser o'u cymharu ag 1% o'r holl atgyfeiriadau oherwydd amheuaeth o ganser.

Mae lle i gynyddu'r nifer sy'n manteisio ar sgriniad er mwyn canfod canserau yn gynharach

- 1.19 Mae sgrinio yn chwarae rôl hanfodol wrth ganfod yn gynnar. Mae Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru yn rhedeg tair rhaglen sgrinio canser Cymru: Bron Brawf Cymru, Sgrinio Coluddion Cymru a Sgrinio Serfigol Cymru. Mae'r Ymddiriedolaeth yn amcangyfrif bod seibiannau byr i'w rhaglenni sgrinio²³ ar ddechrau'r pandemig wedi lleihau nifer y canserau a ganfuwyd yn 2021 o'i chymharu â blynyddoedd blaenorol (**Arddangosyn 12**).

23 Archwilio Cymru - Adolygiad o'r Trefniadau i Adfer Gwasanaethau Sgrinio, Awst 2023, yn rhoi mwy o wybodaeth am y gwasanaethau saib ac adfer sgrinio gan gynnwys mesurau perfformiad, cymhwysedd a safonau cwnpas ar gyfer pob rhaglen.

Arddangosyn 12: gostyngiad yn y canserau a ddarganfuwyd trwy sgrinio, rhwng mis Ebrill 2020 a mis Mawrth 2021 o'i chymharu â'r flwyddyn flaenorol

Ffynhonnell: Iechyd Cyhoeddus Cymru, Update on Population Based Screening Programmes in Wales to the Quality, Safety and Improvement Committee, Mehefin 2021.

Noder: * rhwng mis Ebrill 2020 a mis Chwefror 2021.

** celloedd annormal sydd â'r potensial i ddatblygu i fod yn ganser serfigol.

1.20 Er bod sgrinio'r coluddyn yn cyflawni ei safonau derbyn, mae cyfleoedd i gynyddu'r nifer sy'n cael eu sgrinio ar gyfer rhaglenni sgrinio'r fron a serfigol yr oedd y ddwy ohonynt islaw'r safon ym mis Awst ac ym mis Ebrill 2024 yn y drefn honno (**Arddangosyn 13**). Yn 2022, adroddodd yr Ymddiriedolaeth wahaniaethau yn y nifer sy'n cael eu sgrinio ar y tair rhaglen gan ddibynnu ar oedran, ardal y bwrdd iechyd y mae pobl yn byw ynddi, ac a yw'r ardal yn ddifreintiedig ai peidio²⁴. Mae'n gweithio i fynd i'r afael ag annhegwch yn y niferoedd sy'n derbyn sgriniad drwy ei Strategaeth Ecwiti Sgrinio, ond nid yw wedi cyhoeddi adroddiad cynnydd ar degwch sgrinio ers mis Mehefin 2022.

Arddangosyn 13: y cwmpas sgrinio o’i gymharu â’r targed, mis Ebrill a mis Awst 2024

	Cymhwysra	Safon	Cyfradd sgrinio
Bron Brawf Cymru	Gwahoddir menywod rhwng 50 a 70 oed i gael sgriniad pob tair blynedd	70%	68%*
Sgrinio Coluddion Cymru	Gwahoddir pobl rhwng 50 a 74 oed i gael sgriniad pob dwy flynedd	60%	65%**
Sgrinio Serfigol Cymru	Gwahoddir menywod a phobl sydd â cheg y groth rhwng 25 a 64 oed i gael sgriniad pob 5 mlynedd os ydynt yn cael canlyniad negatïf mewn cysylltiad â’r firws papiloma dynol, neu’n amlach os ydynt yn cael canlyniad positif mewn cysylltiad â’r firws papiloma dynol	80%	69%***

Ffynhonnell: Archwilio Cymru, yn seiliedig ar wybodaeth a geiriad gan Iechyd Cyhoeddus Cymru, Hydref 2024.

Noder:

*Y gyfradd flynyddol dreigl ym mis Awst 2024

**Cyfartaledd dros y flwyddyn flaenorol ym mis Awst 2024

***Cwmpas sy’n briodol i oedran ym mis Ebrill 2024.

- 1.21 Roedd atgyfeiriadau o raglenni sgrin'r fron a'r coluddyn ymhlith y rhai mwyaf tebygol o fynd ymlaen i ddehrau triniaeth canser (92% a 28% yn y drefn honno yn 2023–24 o'u cymharu â 12% yn gyffredinol)²⁵. Fodd bynnag, nid oes data cenedlaethol am amseroldeb diagnosis na thriniaeth canser dilynol ar gyfer pobl a gyfeiriwyd o sgrinio'r fron neu sgrinio serfigol. Rhwng mis Gorffennaf 2023 a mis Gorffennaf 2024, dim ond 21% o'r bobl gymwys a gyfeiriwyd o sgrinio'r coluddyn a gafodd gynnig colonosgopi gan y bwrdd iechyd perthnasol o fewn pedair wythnos i ffonio i'w drefnu²⁶. Deg a phedwar ugain y cant yw'r targed. Roedd amseroedd aros ar gyfer colonoscopiau yn amrywio rhwng byrddau iechyd o bedair i 14 wythnos.

Mae data yr arolwg yn awgrymu bod cleifion yn fodlon â'u gofal canser ar y cyfan, er bod yr arolwg diweddaraf yn rhagddyddio'r dirywiad diweddar mewn perfformiad

- 1.22 Cesglir data am brofiad cleifion drwy Arolwg Profiad Cleifion Canser Cymru blynyddol a gomisiynwyd gan y Rhwydwaith Canser a Chymorth Canser Macmillan. Daw'r data diweddaraf o 2021 ac maent yn rhagddyddio'r dirywiad mewn perfformiad o'u cymharu â'r targed o 62 o ddiwrnodau.
- 1.23 Mae'r mwyafrif helaeth o gleifion canser a ymatebodd i'r arolwg yn sgorio eu gofal cyffredinol yn uchel. Y sgôr gyfartalog ar gyfer gofal cyffredinol oedd naw allan o 10 ledled Cymru, ar sail 5,859 o ymatebion. Mae'r canlyniadau cadarnhaol yn adlewyrchu gwaith caled a gofal tosturiol y nifer mawr o staff sy'n gweithio ar draws y GIG i gefnogi a gofalu am gleifion canser. Dywedodd 87% o'r ymatebwyr fod y gwahanol weithwyr proffesiynol sy'n eu trin ac yn gofalu amdanynt yn gweithio'n dda gyda'i gilydd i roi'r gofal gorau posibl iddynt naill ai 'bob amser' neu 'y rhan fwyaf o'r amser'. Nid yw'r arolwg yn gofyn i gleifion sut yr oeddent yn teimlo am y cyfnod cyfan o amser y buont yn aros rhwng yr amheuaeth gyntaf a dechrau'r driniaeth.

25 Yn seiliedig ar Ddata Llwybr Amheuaeth o Ganser gan Data Iechyd a Gofal Digidol Cymru. Rydym wedi eithrio atgyfeiriadau sgrinio serfigol o'n dadansoddiad oherwydd niferoedd isel. Mae llai na phump o bobl yn cael eu hatgyfeirio pob mis gydag amheuaeth o ganser yn dilyn sgrinio serfigol.

26 Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru, Hydref 2024.

Yn gyffredinol, mae canlyniadau i gleifion cancer yn gwella, ond maent ar ei hôl hi o'u cymharu â gwledydd cymharol ac yn waeth i bobl sy'n byw mewn ardaloedd difreintiedig

- 1.24 Cancer yw prif achos marwolaeth²⁷ yng Nghymru, gan gyfrif am 25% o'r holl farwolaethau yn 2022. Mae cancer yr ysgyfaint, cancer y coluddyn a chaner y prostad yn cyfrif am y cyfrannau mwyaf o farwolaethau cancer²⁸. Mae nifer y marwolaethau cancer wedi cynyddu o 8,295 yn 2002 i 9,154 yn 2022, a rhagwelir y bydd cynnydd o 27% erbyn 2040 (ar sail lefelau 2021)²⁹. Esbonnir y cynnydd mewn marwolaethau cancer yn bennaf gan strwythur oedran newidiol y boblogaeth. Yn gyffredinol, mae'r gyfradd wedi ei safoni yn ôl oedran³⁰ ar gyfer marwolaethau cancer wedi gostwng ers 2011, er bod cynnydd bach yn 2022 (**Arddangosyn 14**).
- 1.25 Mae'r gyfradd marwolaethau cancer yng Nghymru yn cymharu'n wael â chenhedloedd eraill y DU ac yn rhyngwladol³¹. Cymru sydd â'r gyfradd wedi ei safoni yn ôl oedran uchaf ond un ar gyfer marwolaethau cancer yn y DU, bron yn gyson ers 2010 (**Arddangosyn 14**). Cymharodd y Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd gyfraddau wedi eu safoni yn ôl oedran ar gyfer marwolaethau cancer yn 2023, ar sail data 2021. Rhoddodd y Deyrnas Unedig yn yr 35fed safle allan o 45 o wledydd³².

27 Yn 2022, achoswyd 24% o'r marwolaethau gan glefydau system cylchrediad y gwaed, 12% gan glefydau y system anadlol, 10% gan ddementia a chlefyd Alzheimer, a 29% gan achosion eraill.

28 Data marwolaethau cancer gan Uned Gwybodaeth ac Arolygaeth Cancer Cymru.

29 Y Rhwydwaith Clinigol Strategol Cenedlaethol ar gyfer Cancer, Cynllun Gwella Cancer ar gyfer GIG Cymru 2023–26, 2023.

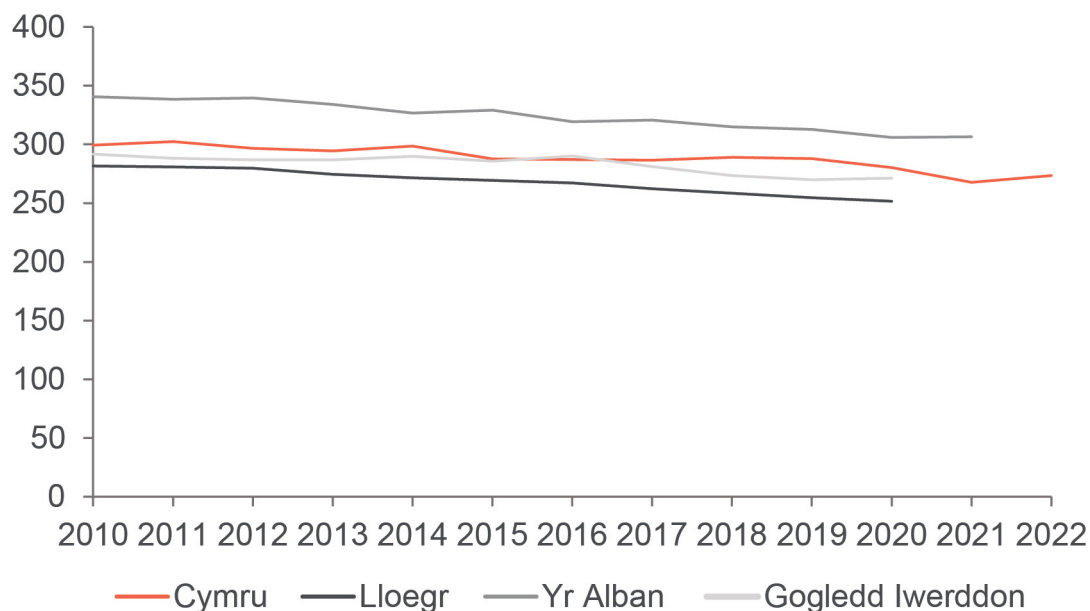
30 Marwolaethau fesul 100,000 o'r boblogaeth gan ystyried gwahaniaethau strwythur oedran mewn gwahanol rannau o Gymru.

31 Mae llawer o ffactorau sy'n effeithio ar incwm cancer, gan gynnwys cyfoeth cymharol a'r gwariant ar ofal iechyd ym mhob gwlad, iechyd sylfaenol y boblogaeth, ac amddifadedd.

32 OECD, Health At A Glance 2023: OECD Indicators, OECD, 2023.

Arddangosyn 14: cyfraddau wedi eu safoni yn ôl oedran ar gyfer marwolaethau canser yng ngwledydd y DU (ac eithrio canser y croen nad yw'n felanoma), 2010–2022

Y gyfradd marwolaethau*

Ffynhonnell: Data marwolaethau canser gan Uned Gwybodaeth ac Arolygaeth Canser Cymru.

Noder: * fesul 100,000, wedi'i addasu i adlewyrchu oedran y boblogaeth

1.26 Bu cynnydd yn y cyfraddau³³ goroesi canser rhwng 2002 a 2020.

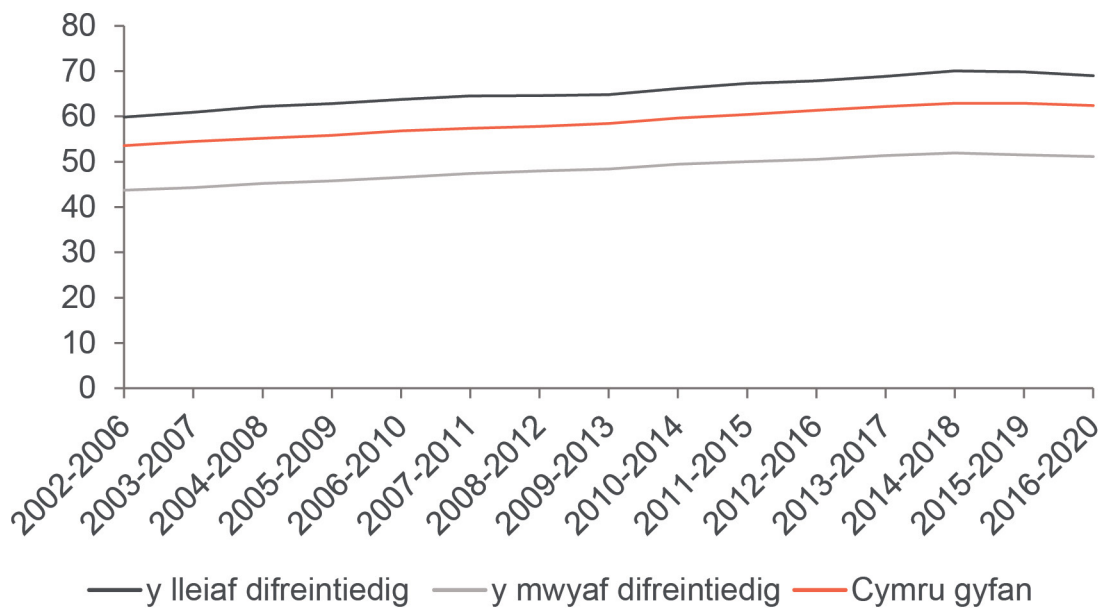
Goroesodd 54% o'r cleifion a gafodd ddiagnosis o ganser rhwng 2002–2006 eu canser bum mlynedd bum mlynedd ar ôl eu diagnosis o'u cymharu â 62% o'r cleifion a gafodd ddiagnosis rhwng 2016 a 2020. Nid oes data ar gael eto i olrhain effaith y pandemig ar gyfraddau goroesi. Mae gwahaniaethau mewn dulliau casglu data yn ei gwneud yn anodd cymharu'r ffigurau goroesi cyffredinol ar draws gwledydd y DU.

1.27 Mae bwlch amddifadedd sylweddol yn y cyfraddau goroesi. Er bod 69% o'r cleifion canser sy'n byw yn rhannau mwyaf cyfoethog o Gymru yn goroesi canser bum mlynedd ar ôl eu diagnosis, mae hynny'n gostwng i 51% ar gyfer y rhai yn yr ardaloedd mwyaf difreintiedig (**Arddangosyn 15**). Mae'n peri pryder bod y bwlch amddifadedd wedi ehangu o wahaniaeth o 16 pwynt canran ar gyfer y bobl a gafodd ddiagnosis rhwng 2002–06 i 18 pwynt canran ar gyfer y bobl a gafodd ddiagnosis rhwng 2016–2020.

³³ Mae ffigurau marwolaethau canser yn dangos nifer y marwolaethau pan oedd canser yr achos sylfaenol, ac mae ffigurau goroesi yn dangos faint o bobl sydd wedi cael canser a'u bod yn dal yn fyw ar ôl cyfnod penodol o amser. felly mae'n cymryd sawl blwyddyn i gyhoeddi data cywir.

Arddangosyn 15: canran y goroesiadau net treigl heb eu safoni bum mlynedd ar ôl cael diagnosis o'i chymharu â'r ardaloedd mwyaf a lleiaf difreintiedig â ffigur Cymru gyfan ar gyfer cleifion a gafodd ddiagnosis rhwng cyfnodau 2002–2006 a 2016–2020 (ac eithrio cancer y croen nad yw'n felanoma).

% y goroesiadau net

Ffynhonnell: Data goroesi cancer gan Uned Gwybodaeth ac Arolygaeth Cancer Cymru.

Mae gwariant ar wasanaethau rhoi diagnosis, trin a chefnogi cleifion cancer wedi codi'n gyflymach na gwariant cyffredinol y GIG, ond mae bylchau yn y capasiti staffio

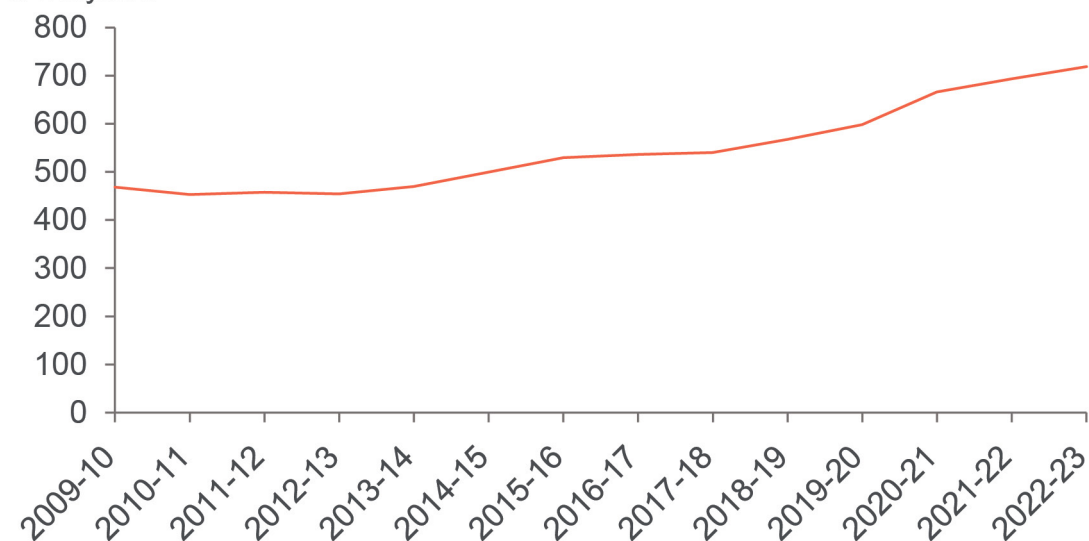
Mae gwariant termau real ar wasanaethau rhoi diagnosis, trin a chefnogi cleifion cancer wedi tyfu yn fwy na'r twf cyffredinol yng ngwariant GIG Cymru, ond mae pwysau cost sylweddol ar y gwasanaethau hynny

1.28 Bu cynnydd o 54% mewn gwariant termau real ar wasanaethau rhoi diagnosis, trin a chefnogi cleifion cancer, o ychydig dros £450 miliwn yn 2009–10 i bron i £720 miliwn yn 2022–23 (**Arddangosyn 16**). Mae'r cynnydd hwn yn llawer uwch na'r twf cyffredinol o 33% mewn termau real yng ngwariant GIG Cymru³⁴. Fel cyfran o wariant cyffredinol y GIG, mae'r gwariant ar wasanaethau rhoi diagnosis, trin a chefnogi cleifion cancer wedi cynyddu ychydig, o 7% yn 2009–10 i 8% yn 2022–23. Nid yw cynnydd mewn gwariant yn trosi'n gapasiti neu'n weithgarwch ychwanegol o reidrwydd. Mae llawer o bwysau cost ar wasanaethau, gan gynnwys costau gweithlu cynyddol sy'n gysylltiedig â thwf cyflog a'r defnydd o staff asiantaeth; costau cynyddol ar gyfer cyffuriau presennol; cyffuriau newydd a thechnolegau newydd i wella triniaeth.

34 Ar sail gwariant refeniw yng ngwariant Llywodraeth Cymru ar y GIG, fesul data categoreiddio cyllideb rhaglenni ar StatsCymru er cysondeb â ffigyrau gwariant ar ganser. Mae Offeryn Data Cyllid y GIG ar ein gwefan yn seiliedig ar gyllidebau cyhoeddus Llywodraeth Cymru ac mae'n rhoi ffigur ychydig yn wahanol.

Arddangosyn 16: gwariant y GIG ar ganser mewn termau real, 2009–10 i 2022–23

£ miliynau

Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru, Gwariant y GIG yn ôl categori cyllideb rhaglen a blwyddyn, 'canserau a thiwmorau', ar StatsCymru.

Noder: Addesir ffigurau termau real i ystyried chwyddiant. Gwnaethom ddefnyddio GDP deflators at market prices and money Trysorlys EF ar gyfer 2022–23, Mawrth 2024.

Cadarnhaodd Llywodraeth Cymru fod y data hyn yn seiliedig ar gostau gweithgarwch cleifion GIG Cymru gan gynnwys staff, nwyddau traul, meddyginiaethau a chostau gorbenion megis ystadau, arlwy, costau Adnoddau Dynol a chyllid.

1.29 Yn 2022–23, gwariodd GIG Cymru £230 fesul pen o'r boblogaeth ar wasanaethau rhoi diagnosis, trin a chefnogi cleifion cancer³⁵. Roedd y gwariant fesul pen yn amrywio o £206 yng Nghaerdydd a'r Fro i £270 ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe. Roedd archwiliad o'r rhesymau dros y gwahanol ffigurau gwariant ar draws ardaloedd byrddau iechyd y tu hwnt i gwmpas yr adolygiad hwn, ond mae'n debygol o adlewyrchu gwahanol fodelau gofal lleol a ffactorau poblogaeth, gan gynnwys demograffeg ac amddifadedd.

- 1.30 Er bod gwelliannau mewn amseroedd aros canser yn un o'r blaenoriaethau allweddol ar gyfer GIG Cymru, mae'r rhagolygon ar gyfer gwariant ar wasanaethau rhoi diagnosis, trin a chefnogi cleifion canser yn ansicr. Mae cyllid cyhoeddus y Deyrnas Unedig dan bwysau. Mae cyrff y GIG yng Nghymru eisoes dan straen ariannol, gyda chwech o saith bwrdd iechyd yn gorrario yn 2023–24 ac mae'r mwyafrif ohonynt yn rhagweld diffyg ariannol yn 2024–25. Nid yw'n glir a fyddant yn gallu blaenoriaethu gwasanaethau brys ar gyfer cleifion yr amheuir bod ganddynt ganser er mwyn cynyddu'r gweithgarwch yn ddigonol i fodloni'r galw a lleihau amseroedd aros. Mae byrddau iechyd hefyd o dan bwysau i flaenoriaethu rhannau eraill o'r system lle mae perfformiad yn wael, gan gynnwys arosiadau hir am ofal heb ei drefnu a gofal a gynlluniwyd.

Mae capasiti y gweithlu yn her sylweddol ac mae diffyg gwybodaeth am argaeledd a chyflwr offer

- 1.31 Er gwaethaf cynnydd mewn gwariant, mae capasiti y gweithlu yn parhau i fod yn her sylweddol ac mae prinder gweithlu yn lleihau capasiti y gwasanaethau³⁶. Mae Cynllun Addysg a Hyfforddiant 2025–26³⁷ AaGIC yn disgrifio 'prinder cenedlaethol sylweddol a bylchau hirsefydlog' mewn rolau proffesiynol arbenigol sy'n effeithio ar ddiagnostig, canser, gofal brys ac iechyd meddwl. Mae'n amlygu prinder penodol mewn dermatolegwyr, oncolegwyr clinigol, llawfeddygon wroleg ymgynghorol, a histopatholegwyr. Mae'n cyfeirio at bwysau o adroddiadau canser sy'n fwyfwy cymhleth a maes genomeg sy'n datblygu o ran histopatholeg, a'r galw ar wroleg gan gleifion canser.
- 1.32 Mae Coleg Brenhinol y Radiolegwyr yn disgrifio diffygion o 34% a 12% yn y gweithlu radioleg ac oncoleg glinigol, sy'n debygol o ddirywio i 38% a 28% yn y drefn honno erbyn 2028³⁸. Clywsom hefyd fod prinder ffisegwyr meddygol, nyrsys arbenigol ac ardal, a phrinder yn y gweithlu genomeg, Therapi Gwrth-ganser Systemig a radiotherapi.

36 Archwilio Cymru, Adroddiad briffio ar ddata ynghylch Gweithlu'r GIG, 2023. Mae'n nodi materion gweithlu eang gyda nifer ohonynt yn effeithio ar wasanaethau i gleifion canser ond ble nad yw'r gwasanaethau'n benodol i gleifion canser (megis diagnostig a llawdriniaeth).

37 Mae'r Cynllun yn nodi argymhellion comisiynu a hyfforddi ar gyfer y gweithlu gweithwyr iechyd proffesiynol yng Nghymru.

38 Coleg Brenhinol y Radiolegwyr, Radiology Workforce Census 2023, Mhenefin 2024.

- 1.33 Nododd AaGIC ei gynlluniau i fynd i'r afael â phrinder gweithlu yn ei Gynllun Addysg a Hyfforddiant a'i Gynllun Tymor Canolig Integredig 2024–27. Yn unol â'i hymrwymiad yn y Cynllun Gwella Canser, mae AaGIC wedi cyhoeddi ei chynlluniau gweithlu ar gyfer fferylliaeth a geomeg, ac mae'n bwriadu cyhoeddi ei chynllun ar gyfer nyrsio yn gynnar yn 2025. Mae Strategaeth Gweithlu 10 Mlynedd ar gyfer Iechyd a Gofal Cymdeithasol 2020 yn nodi'r dull strategol ehangach.
- 1.34 Yn ogystal â digon o staff, mae angen digon o offer ar GIG Cymru i roi diagnosis a thriniaeth amserol ac effeithiol. Mae Gweithrediaeth y GIG yn datblygu darlun o'r capasiti sy'n gysylltiedig ag oedran ac argaeledd offer delweddu diagnostig. Clywsom dystiolaeth anecdotaidd bod gan Gymru lai o beiriannau delweddu na gwledydd cyffelyb, a bod rhai peiriannau yn hen ac yn dueddol o dorri. Er ei bod y tu hwnt i gwmpas yr adolygiad hwn yn archwilio'r honiadau hynny, clywsom fod cyfyngiadau o ran y gallu i gael gafael ar offer diagnostig yn rhoi pwysau ar staff, yn effeithio ar recriwtio a chadw, ac yn cyfyngu ar allu AaGIC i gynnig lleoedd hyfforddi i fyfyrwyr diagnostig³⁹.

Cyfeiriad strategol

02

Tudalen y pecyn 221

- 2.1 Mae'r rhan hon o'r adroddiad yn edrych ar gyfeiriad ac arweinyddiaeth strategol cenedlaethol er mwyn gwella gofal cancer yng Nghymru. Mae **Atodiad 1** yn esbonio elfennau allweddol o'r dull strategol a rolau a chyfrifoldebau ar gyfer gwasanaethau cancer.

Yr hyn yr oeddem yn chwilio amdano

Gwnaethom chwilio am dystiolaeth o gyfeiriad strategol clir er mwyn gwella canlyniadau a gwasanaethau cancer, ac am leihau'r galw am wasanaethau cancer drwy atal cancer rhag digwydd yn y lle cyntaf. Gwnaethom chwilio hefyd am dystiolaeth o strwythurau arweinyddiaeth priodol a chlir er mwyn cyfarwyddo, goruchwyllo a chefnogi gwelliant a mynd i'r afael â rhwystrau ar lefel genedlaethol.

Mae diffyg eglurder ynghylch statws y Cynllun Gwella Cancer a sut y mae'n gyson â mentrau gwella cancer eraill

Nid yw'r Cynllun Gwella Cancer wedi ei integreiddio'n ddigonol i'r dull strategol ehangach o wella gwasanaethau cancer

- 2.2 Noda Llywodraeth Cymru ei gweledigaeth o sut y dylai gwasanaethau cancer 'da' edrych yn y Datganiad Ansawdd ar gyfer Cancer (2021). Mae'r Datganiad ar lefel uchel ar y cyfan, ond mae'n cael ei danategu gan lwybrau delfrydol cenedlaethol sy'n benodol i diwmorau. Mae'r llwybrau'n nodi'r hyn a ddylai ddigwydd ar wahanol gamau o daith y claf yn unol â chanllawiau proffesiynol. Dywedodd Llywodraeth Cymru wrth fyrddau iechyd ddechrau gwreiddio'r llwybrau erbyn mis Medi 2022⁴⁰. Pan gyhoeddodd y Datganiad, dywedodd Llywodraeth Cymru y byddai'r Rhwydwaith Cancer yn datblygu cynllun treigl tair blynedd i gyflawni'r weledigaeth genedlaethol.

Arddangosyn 17: y weledigaeth a nodir yn y Datganiad Ansawdd ar gyfer Canser

Noda'r Datganiad Ansawdd Canser mai ei nod sylfaenol yw gwella cyfraddau goroesi y boblogaeth a lleihau'r cyfraddau marwolaethau canser. Mae'n nodi meysydd allweddol ar gyfer gweithredu:

- bod canser yn cael ei atal yn effeithiol pan fo hynny'n bosibl,
- bod achosion canser yn cael eu canfod yn ystod camau cynharach pan maent yn fwy triniadwy,
- bod llwybrau triniaeth cymhleth yn cael eu hoptimeiddio, tra bod pobl yn cael eu cefnogi'n briodol ac yn cydgynhyrchu eu gofal drwy gydol y broses.

Mae'r datganiad yn nodi cyfres o briodoleddau, sy'n nodi sut mae gofal o ansawdd da yn edrych, o dan chwe phennawd:

- Teg
- Diogel
- Effeithiol
- Effeithlon
- Canolbwyntio ar yr unigolyn
- Amserol.

Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru, Datganiad Ansawdd ar gyfer Canser, 2021.

2.3 Yn 2023, cyhoeddodd y Rhwydwaith Gynllun Gwella Canser ar gyfer Cymru 2023–26 (y Cynllun) ar gais y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar y pryd. Mae'r Cynllun yn cwmpasu amrywiaeth eang o gamau gweithredu traws-sector er mwyn gwella canlyniadau i gleifion canser a lleihau anghydraddoldeb iechyd. Roedd ei orwel tair blynedd wedi ei gysoni â chylchoedd cynllunio byrddau iechyd lleol yn fwriadol. Fodd bynnag, mae hyn yn golygu nad oes gan y Cynllun bwyslais digonol ar gamau tymor hwy i ddatblygu gwasanaethau canser cynaliadwy. Mae hefyd yn brin o fanylion am atal, gofal lliniarol a diwedd oes, ac am wasanaethau i blant a phobl ifanc, ac nid yw'n cwmpasu'r amrywiaeth lawn o uchelgeisiau yn y Datganiad Ansawdd.

- 2.4 Defnyddiodd y Gweinidog ar y pryd y Cynllun i osod y disgwyliad newydd erbyn mis Mawrth 2026, y byddai 80% o'r cleifion yn dechrau eu triniaeth gyntaf o fewn 62 o ddiwrnodau. Cyhoeddodd y Gweinidog y Cynllun mewn datganiad llafar, gan ei ddisgrifio fel dull gweithredu ar y cyd i GIG Cymru gyflawni'r bwriadau polisi a nodir yn y Datganiad Ansawdd ar gyfer Canser. Dywedodd Llywodraeth Cymru wrthym nad Cynllun Llywodraeth Cymru mohono. Mae'n ystyried nad oes angen cynllun cenedlaethol arni i weithredu'r Datganiad Ansawdd oherwydd bod byrddau iechyd ac ymddiriedolaethau yn gyfrifol am weithredu'r weledigaeth drwy eu cynlluniau lleol eu hunain.
- 2.5 Er hynny, mae'r Cynllun yn bodoli ar gais y Gweinidog ac mae llawer o'r camau gweithredu yn gofyn am gyfarwyddyd ac arweiniad cenedlaethol i gefnogi gweithrediad llwyddiannus. Byddai hyn yn cynnwys ystyried y cyllid sydd ei angen i gefnogi camau gweithredu y Cynllun a defnyddio fframweithiau cynllunio a rheoli perfformiad cenedlaethol i egluro'r gofynion o ran cyflawni'r Cynllun (**argymhelliad 1**).
- 2.6 Mae'r Cynllun Gwella Canser yn ymrwmo Llywodraeth Cymru i fonitro cyflawniad y Cynllun drwy ei threfniadau perfformiad presennol. Fodd bynnag, yn ystod ein gwaith maes, dywedodd swyddogion Llywodraeth Cymru wrthym nad oedd monitro o'r fath yn digwydd. Ers hynny, ar gais y Gweinidog ar y pryd, mae'r Rhwydwaith Canser wedi coladu 'diweddariad' cynnydd ôl-weithredol ar y broses o gyflawni'r Cynllun. Fodd bynnag, nid yw Llywodraeth Cymru yn monitro'r gweithrediad yn rheolaidd yn unol â'i hymrwymiad yn y Cynllun Gwella Canser.

Mae rhinwedd i fentrau cenedlaethol newydd i wella gwasanaethau canser, ond mae rhanddeiliaid yn ddryslyd ynghylch sut y maent yn gysylltiedig â'r Cynllun Gwella Canser

- 2.7 Ers cyhoeddi'r Cynllun yn 2023, mae Llywodraeth Cymru a Gweithrediaeth y GIG wedi sefydlu rhaglenni newydd a'r nod o wella gwasanaethau canser (**Arddangosyn 18**). Er bod rhinweddau ym mhob rhaglen, mae rhanddeiliaid yn ansicr sut y maent yn gyson â'r Cynllun Gwella Canser.

Arddangosyn 18: rhaglenni newydd i wella gwasanaethau cancer

Rhaglen	Disgrifiad
Canser: Menter Gwella Canlyniadau	Comisiynodd Llywodraeth Cymru Hwb Gwyddorau Bywyd Cymru i ddatblygu'r fenter, sydd â'r nod o ganolbwyntio arloesedd ar feysydd problemus allweddol a chael gwared ar y rhwystrau i gyflawni arloesedd yn gyflym.
Rhaglen Adfer Canser Genedlaethol	Sefydlwyd y rhaglen gan Weithrediaeth y GIG a'r nod o leihau arosiadau hir er mwyn cyflawni targed bod 80% o'r cleifion yr amheuir bod ganddynt ganser yn dechrau triniaeth o fewn 62 o ddiwrnodau erbyn 31 Mawrth 2026.

Ffynhonnell: Archwilio Cymru.

- 2.8 Ar hyn o bryd, mae Gweithrediaeth y GIG yn cwblhau trefniadau ar gyfer ei Rhaglen Adfer Canser Genedlaethol. Mae'r Rhaglen yn canolbwyntio ar bum lleoliad tiwmor penodol⁴¹ gyda rhai camau trawsbynciol i wella gwasanaethau mwy cyffredinol i roi diagnosis a thrin cleifion cancer. Yn hytrach na thrawsnewid y system gyfan ar raddfa fawr, nod y Rhaglen yw gwella'r perfformiad a gwella cydymffurfiaeth â'r Llwybrau Delfrydol Cenedlaethol o fewn y cyllidebau presennol.
- 2.9 Mae Llywodraeth Cymru wedi addasu cyllid y Rhwydwaith Canser ar ddibenion gwahanol er mwyn darparu £2 miliwn y flwyddyn ar gyfer 2024–25 i 2026–27 fel y gall Gweithrediaeth y GIG weithredu'r Rhaglen. Bydd oddeutu hanner y cyllid hwn yn talu am gostau staff yn unol â nodau y Rhaglen o ran annog gwelliant o fewn y cyllidebau presennol. Dywedodd swyddogion Gweithredol y GIG wrthym y gallai'r Rhaglen nodi cyfleoedd am welliannau a fyddai wedyn yn cael eu costio a'u datblygu'n achosion busnes ar gyfer cyllid ychwanegol gan Lywodraeth Cymru.

41 Canser y fron, cancer gynaecolegol, cancer gastroberfeddol isaf, cancer y croen a chanser wrolegol.

Mae llawer o gyrff y GIG a phartneriaid trydydd sector yn ddryslyd ynghylch y cyfeiriad strategol

- 2.10 Dywedodd sefydliadau y GIG a'r trydydd sector wrthym eu bod wedi drysu ynghylch cyfeiriad strategol gwasanaethau canser yng Nghymru. Mae rhai cyrff GIG Cymru gyfan wedi croesawu'r ymrwymïadau yn y Cynllun (er enghraifft **paragraff 1.33**). Mae eraill wedi gwrthod gweithredoedd a briodolir i'w sefydliad a gweld rhai camau gweithredu sydd yn y Cynllun fel rhai amherthnasol (er enghraifft **paragraff 2.37**).
- 2.11 Mae byrddau iechyd wedi datblygu mentrau lleol i wella diagnosis, triniaeth a chymorth i gleifion canser, ond nid yw'n glir sut y maent yn cysylltu â'r Cynllun Gwella Canser. Yn ystod ein gwaith, maes roedd yn amlwg nad oedd cyrff y GIG yn glir ynghylch statws y Cynllun na sut y dylai fod yn llywio eu gweithgareddau. Dywedodd cyrff y GIG a'r trydydd sector wrthym fod datblygu'r mentrau a'r rhaglenni newydd mor fuan ar ôl cyhoeddi'r Cynllun Gwella Canser wedi cynyddu eu dryswch ynghylch y cyfeiriad strategol.

Nid yw arweinyddiaeth, penderfyniadau na threfniadau goruchwyllo cenedlaethol yn effeithiol ac mae gorddibyniaeth ar reoli perfformiad cul

Mae diffyg eglurder ynghylch pwy sy'n gyfrifol ac yn atebol am sbarduno gwelliant system gyfan yn y gwasanaethau canser

2.12 Sefydlodd Llywodraeth Cymru Weithrediaeth y GIG er mwyn sbarduno gwelliannau yn ansawdd a diogelwch y gofal. Mae'n dwyn ynghyd sefydliadau gwella presennol er mwyn cydgysylltu a sbarduno gwelliannau ansawdd a diogelwch y gofal yn well⁴². Fodd bynnag, roedd y swyddogion yng nghyrrff y GIG a'r cynrychiolwyr trydydd sector y gwnaethom eu cyfweild yn ddryslyd ynghylch rolau gwahanol Llywodraeth Cymru a Gweithrediaeth y GIG. Clywsom hefyd fod dryswch ynghylch y gwahanol rolau a swyddogaethau yng Ngweithrediaeth y GIG. Ar adeg ein hadolygiad, roedd gan dair o swyddogaethau Gweithrediaeth y GIG gyfrifoldeb am sbarduno gwelliant canser;

- roedd gan y Rhaglen Strategol ar gyfer Gofal a Gynlluniwyd gyfrifoldeb am gefnogi gwelliant o ran amseroldeb diagnosis a thriniaeth canser;
- darparodd y Gyfarwyddiaeth Sicrhau Perfformiad gymorth uniongyrchol i gyrff y GIG er mwyn gwella'r perfformiad canser; a
- gweithiodd y Rhwydwaith Canser gyda chlinigwyr, gweithwyr iechyd proffesiynol, a sefydliadau trydydd sector a chynrychioli cleifion er mwyn gwella canlyniadau a gofal i gleifion canser.

2.13 Canfuom gonsensws cyffredinol, gan gynnwys yn Llywodraeth Cymru a Gweithrediaeth y GIG, nad yw'r Weithrediaeth yn darparu'r arweinyddiaeth gref a fwriadwyd hyd yn hyn i sbarduno gwelliant. Disgrifiodd llawer o gyrff y GIG a'r trydydd sector y trefniadau ar ôl sefydlu'r Weithrediaeth fel 'cam yn ôl' neu 'waeth nag erioed'.

42 Uned Cyflawni GIG Cymru, Uned Cyflawni Ariannol GIG Cymru, Cydweithrediaeth Iechyd GIG Cymru; a Gwelliant Cymru.

2.14 Cododd rhanddeiliaid bryderon amrywiol am y trefniadau arweinyddiaeth ac atebolrwydd cenedlaethol ar gyfer gwasanaethau canser, gan gynnwys:

- nid oes gan y Rhwydwaith Canser awdurdod i wneud penderfyniadau ac i ymrwymo lefel yr adnoddau sydd eu hangen i sicrhau newid;
- diffyg wrth integreiddio'r Rhwydwaith Canser yn arweinyddiaeth Gweithrediaeth y GIG a chyda'r GIG ehangach, a bylchau mewn trefniadau i rannu mewnwelediad rheng flaen gan glinigwyr;
- mae cyrff trydydd sector yn ei chael hi'n anodd gwybod â phwy i ymgysylltu a sut i rannu gwybodaeth bwysig ac, yn fwy cyffredinol, maent yn teimlo nad ydynt yn cael eu gwerthfawrogi yn ddigonol am y cymorth helaeth y maent yn ei ddarparu i'r system⁴³ ac i unigolion a'u teuluoedd (**argymhelliad 2**);
- gorgyffyrddiad a dyblygiad rhwng y gwaith adfer canser a wneir gan y Rhaglen Strategol ar gyfer Gofal a Gynlluniwyd a'r gwaith ymyrryd dan arweiniad y Gyfarwyddiaeth Sicrhau Perfformiad; a
- diffyg cyfathrebu rhwng Llywodraeth Cymru a Gweithrediaeth y GIG i asesu a yw cyllid ar gyfer capasiti ychwanegol yn cael ei ddyrannu i'r meysydd sydd â'r angen mwyaf.

2.15 Ers ein gwaith maes, mae Gweithrediaeth y GIG wedi sefydlu Grŵp Arwain Rhwydwaith Clinigol i gefnogi gweithio agosach rhwng clinigwyr ac uwch-arweinwyr ehangach Gweithrediaeth y GIG. Er bod hyn yn ddatblygiad cadarnhaol, mae angen gweithredu ehangach i gryfhau'r trefniadau arweinyddiaeth cenedlaethol. Mae'r bylchau, y diffyg eglurder a'r dyblygu a ddisgrifir uchod wedi arwain at sefyllfa lle dywedodd llawer o randdeiliaid o'r tu mewn a'r tu allan i'r GIG wrthym: 'nid ydym yn gwybod pwy sy'n gyfrifol' (**argymhelliad 2**). Coda adroddiad Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol y Senedd ar ganserau gynaeolegol⁴⁴ bryderon tebyg ac mae'n galw ar Lywodraeth Cymru i fod yn 'fwy atebol' am sbarduno gwell gwasanaethau canser.

43 Mae'r trydydd sector yn llawn gwybodaeth a mewnwelediad, ac mae'n darparu cyllid ar gyfer rhai gwasanaethau yng Nghymru (megis ward canser Ymddiriedolaeth Canser yr Ardddegau yng Nghaerdydd). Canfuom enghreifftiau hefyd o sefydliadau y trydydd sector yn denu cyllid y sector preifat i sbarduno arloesedd ac yn datblygu adnoddau data sydd bellach yn cael eu defnyddio gan GIG Cymru.

44 Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol Cymru. Heb lais: Taith menywod drwy ganser gynaeolegol, Rhagfyr 2023.

Nid yw trefniadau gwneud penderfyniadau ac arweinyddiaeth cenedlaethol yn ddigon cadarn i nodi a blaenoriaethu cyfleoedd yn systematig i wella gwasanaethau cancer

- 2.16 Mae triniaeth cancer yn faes o arloesedd sylweddol, gyda chyfleoedd i wella canlyniadau ac effeithlonrwydd. Gwnaethom nodi enghreifftiau o fuddsoddiad a phroses o wneud penderfyniadau Llywodraeth Cymru i wella cancer a gofal a gynlluniwyd. Er enghraifft, mae wedi gweithio gyda byrddau iechyd a Gweithrediaeth y GIG i gyflwyno canolfannau diagnostig cyflym; cefnogi gwelliannau i'r rhaglen sgrinio'r coluddyn ac mae'n ariannu canolfan cancer newydd ar gyfer Ymddiriedolaeth GIG Felindre⁴⁵.
- 2.17 Fodd bynnag, mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod nad oes ganddi ddull cadarn o nodi, asesu a blaenoriaethu cyfleoedd o'r fath. Mae angen cryfhau'r trefniadau presennol i sicrhau bod capasiti digonol i asesu a blaenoriaethu mentrau cyllid. Dylai trefniadau fynd i'r afael â bylchau mewn strwythurau gwneud penderfyniadau er mwyn blaenoriaethu buddsoddiad mewn meysydd megis digidol, gweithlu a diagnostig (**argymhelliad 2**). Mae **Arddangosyn 19** yn nodi dau faes cyfle i wella effeithlonrwydd a chanlyniadau, lle mae'r broses o wneud penderfyniadau wedi bod yn araf.

45 Rydym yn cynnal archwiliad ar wahân o'r broses o wneud penderfyniadau mewn cysylltiad â datblygu Canolfan Canser newydd Felindre. Rydym yn bwriadu cyhoeddi'r adroddiad hwn yn 2025.

Arddangosyn 19: datblygiadau arloesol posibl lle mae'r broses o wneud penderfyniadau wedi bod yn araf

Rhaglen	Disgrifiad
Patholeg celloedd digidol	Yn ystod ein hadolygiad, cyfeiriodd cyrff y GIG a sefydliadau y trydydd sector at rwystredigaeth gyda chyflymder y broses o wneud penderfyniadau cenedlaethol ynghylch defnyddio patholeg celloedd digidol. Roedd Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr yn arloeswr yn y dull gweithredu a thrawsnewidiodd ei wasanaeth patholeg yn 2014. Gallai labordai sganio a lanlwytho delweddau ar systemau digidol i'w dadansoddi o bell yn hytrach na chludo samplau rhwng lleoliadau. Ochr yn ochr â rhaglen trawsnewid ehangach*, gwnaeth y dull gweithredu wella amseroldeb canlyniadau patholeg yn ddramatig a helpu'r bwrdd iechyd i recriwtio a chadw staff oherwydd ei fod yn hwyluso trefniadau gweithio hyblyg. Mae'r Rhaglen Genedlaethol Patholeg wedi bod yn gweithio gyda Llywodraeth Cymru a byrddau iechyd i ddatblygu dull cyson ar gyfer Cymru gyfan o ymdrin â phatholeg celloedd digidol ers 2019. Er gwaethaf consensws cyffredinol ar fanteision y dull gweithredu, cyfyngwyd ar y cynnydd gan ansicrwydd ynghylch pwy fyddai'n ariannu offer sganio modern a'r storfa ddigidol. Mae byrddau iechyd wedi bod yn amharod i ymrwymo arian heb eglurder am gyfraniad ariannol Llywodraeth Cymru. Er iddi fuddsoddi mewn agweddau eraill ar batholeg celloedd digidol, ni fu Llywodraeth Cymru erioed yn glir ynghylch a fyddai'n ariannu'r offer a'r storfa er mwyn sefydlu dull Cymru gyfan. Ar adeg ein hadolygiad, roedd y Rhaglen Genedlaethol Patholeg yn dal i weithio gyda byrddau iechyd i gytuno ar gyfran achos busnes sy'n rhannu costau blynyddol parhaus o oddeutu £3 miliwn ar gyfer yr offer sganio a'r storfa. Mae Cymru bellach ar ôl gweddill y DU o ran capasiti patholeg celloedd digidol, sy'n ei wneud yn ddewis cyflogaeth llai deniadol i batholegwyr newydd gymhwyso mewn marchnad sydd eisoes yn gystadleuol.

Rhaglen	Disgrifiad
Sgrinio'r Ysgyfaint	Yn 2019, dechreuodd y Rhwydwaith Cancer archwilio tystiolaeth am effeithiolrwydd y broses o sgrinio'r ysgyfaint. Daeth i'r casgliad y gallai sgrinio gynyddu canran y canserau a nodir yn ystod cam cynnar a bod ganddo'r potensial i gyflawni lleihad o 20% yn nifer marwolaethau cancer yr ysgyfaint. Llywiodd y gwaith raglen beilot i wirio iechyd yr ysgyfaint ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf Morgannwg a ddechreuodd yn 2022 ac a ariannwyd gan sefydliadau trydydd sector a diwydiant preifat. Argymhellodd Pwyllgor Sgrinio Cenedlaethol y DU y dylai cenhedloedd y DU ddatblygu dull sgrinio'r ysgyfaint wedi ei dargedu ar gyfer pobl 55–74 oed a chanddynt hanes o ysmegu ym mis Mehefin 2022. Er gwaethaf cymeradwyaeth Pwyllgor Sgrinio Cymru ym mis Tachwedd 2022, ni roddodd Llywodraeth Cymru y dasg i lechyd Cyhoeddus Cymru o ddatblygu dewisiadau ar gyfer rhaglen genedlaethol tan fis Gorffennaf 2023. Mae Llywodraeth Cymru wedi gofyn i lechyd Cyhoeddus Cymru ddarparu cynigion interim ar gyfer rhaglen sgrinio'r ysgyfaint cenedlaethol erbyn mis Mai 2025. Os yw lechyd Cyhoeddus Cymru yn cyflawni targed 2025, bydd wedi cymryd tair blynedd ar ôl argymhelliad Pwyllgor Sgrinio Cenedlaethol y DU dim ond i ddatblygu cynigion interim. Byddai cwblhau cynigion a gweithredu rhaglen genedlaethol yn cymryd mwy o amser ar ôl y pwynt hwn (argymhelliad 5).

Ffynhonnell: Archwilio Cymru.

Nodyn: *Roedd y dull patholeg celloedd digidol yn rhan o raglen trawsnewid ehangach, gan gynnwys cyfuno gwasanaethau rhanbarthol yn un Gwasanaeth Patholeg Cellog sengl ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr.

2.18 Clywsom bryderon hefyd am allu Llywodraeth Cymru i sicrhau'r manteision o'i buddsoddiad mewn capasiti a ffyrdd newydd o weithio. Yn benodol, cyfeiriodd rhanddeiliaid yn aml at ddull anghyson sydd wedi gweld Llywodraeth Cymru yn buddsoddi mewn hyfforddi a recriwtio radiolegwyr, dim ond i lawer ohonynt fethu dod o hyd i waith yn GIG Cymru (**Arddangosyn 20**).

Arddangosyn 20: buddsoddi mewn hyfforddiant a radiolegwyr

Agorodd yr Academi Ddelweddu Genedlaethol yn 2019, ar ôl i Lywodraeth Cymru ddarparu £3.4 miliwn i AaGIC i sefydlu'r cyfleuster er mwyn helpu i lenwi bylchau a nodwyd yn y gweithlu radiolegwyr a gweithwyr delweddu proffesiynol.

Fodd bynnag, mae llawer o'r radiolegwyr newydd gymhwyso yn gadael Cymru, er gwaethaf bylchau yn y gweithlu, oherwydd nad oes swyddi ar eu cyfer. Dywedodd rhai byrddau iechyd wrthym fod pwysau ariannol wedi arwain at roi'r gorau i recriwtio, a gyfyngodd ar eu gallu i recriwtio staff diagnostig. Clywsom hefyd fod gwendidau wrth gynllunio gweithlu byrddau iechyd, gan gynnwys rhagamcaniadau o'r angen yn y dyfodol a phrosesau recriwtio araf yn rhan o'r broblem*.

Mae Cynllun Gweithredu Diagnostig Cenedlaethol Gweithrediaeth y GIG** yn cynnwys ymrwymiad gwan i weithio gydag AaGIC i 'eirioli' dros ymrwymiad i gyflogaeth gan fyrddau iechyd wrth ofyn am rifau hyfforddiant. Nid yw'n glir pa rôl y mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu ei chwarae i sicrhau na chollir manteision ei buddsoddiad mewn hyfforddi gweithlu y dyfodol i Gymru (**argymhelliad 7**).

Ffynhonnell: Archwilio Cymru

Nodiadau:

* Gwnaeth ein hadolygiad o'r broses o gynllunio'r gweithlu argymhellion penodol i fyrddau iechyd er mwyn gwella'r broses o gynllunio'r gweithlu. Mae adroddiadau unigol ar gyfer pob corff GIG ar gael ar ein gwefan www.Archwilio.Cymru.

** Gweithrediaeth y GIG, Cynllun Gweithredu Diagnostig Cenedlaethol 2023–25.

2.19 Gall gweithio rhanbarthol ar draws ardaloedd byrddau iechyd helpu i rannu capasiti a chryfhau gwasanaethau bregus. Mae byrddau iechyd yn datblygu dulliau rhanbarthol mewn rhai meysydd a all gynyddu capasiti yn y system⁴⁶. Mae Gweithrediaeth y GIG hefyd yn datblygu cynlluniau am ddau ganolfan diagnostig rhanbarthol yn y de, er mwyn darparu capasiti diagnostig ar y cyd ychwanegol ar gyfer y rhanbarth. Fodd bynnag, mae cyflymder cyffredinol y cydweithrediad rhanbarthol yn araf. Er bod cyfrifoldeb clir ar fyrdau iechyd i fynd rhagddynt â gwaith rhanbarthol, mae angen arweinyddiaeth a chydgyssylltiad cenedlaethol gan Lywodraeth Cymru a Gweithrediaeth y GIG hefyd. Yn hynny o beth, mae creadigaeth ddiweddar uwch-rôl ymroddedig ym Mhwylgor Gweithredol y GIG i gefnogi gweithio rhanbarthol yn ddatblygiad y dylid ei groesawu. Fodd bynnag, bydd llwyddiant hefyd yn dibynnu ar gamau i fynd i'r afael â rhwystrau i weithio rhanbarthol megis diffyg integreiddiad rhwng systemau digidol, sy'n ei gwneud yn anodd rhannu rhestrau aros ar draws byrddau iechyd⁴⁷ (**argymhelliad 6**).

Mae goruchwyliaeth Llywodraeth Cymru yn canolbwyntio yn rhy gyfyng ar y targed 62 o ddiwrnodau

2.20 Mae Fframwaith Perfformiad y GIG (2024–25) Llywodraeth Cymru yn nodi'r mesurau (ond nid y targedau) y mae cyrff y GIG yn atebol yn i'w cyflawni. Y mesur 62 o ddiwrnodau yw'r prif fesur sy'n benodol i ganser. Mae mesur amseroldeb colonosgopi ar gyfer atgyfeiriadau sgrinio'r coluddyn (**paragraff 1.21**), ond nid oes mesurau ar gyfer atgyfeiriadau sgrinio'r fron neu serfigol. Fframweithiau perfformiad blaenorol,⁴⁸ gan gynnwys mesurau cwrmpas ar gyfer y tair rhaglen sgrinio canser. Mae mesur hefyd ar gyfer y nifer sy'n derbyn brechlyn firws papiloma dynol (**paragraff 2.24**).

2.21 Nid yw'r Fframwaith Perfformiad yn cynnwys unrhyw fesurau ar achosion o ganser, marwolaethau na chyfraddau goroesi canser. Nid yw'n cysylltu'n glir â'r chwe phriodoledd ansawdd a nodir yn y Datganiad Ansawdd ar gyfer Canser ac nid yw'r Fframwaith yn cyfeirio at gydymffurfio â'r Llwybrau Delfrydol Cenedlaethol sy'n tanategu'r Datganiad Ansawdd. Er bod Llywodraeth Cymru wedi gwneud Gweithrediaeth y GIG yn gyfrifol am fonitro cydymffurfiaeth â'r llwybrau, mae'n dal i ddatblygu dulliau ar gyfer gwneud hynny.

46 Gan gynnwys datblygu dulliau rhanbarthol o ymdrin â diagnostig a thriniaeth yn y gogledd, y de-ddwyrain a'r de-orllewin, gan ddefnyddio cyllid adfer gofal a gynlluniwyd gan Lywodraeth Cymru.

47 Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol Cymru, Heb lais: Taith menywod drwy ganser gynaeolegol, Rhagfyr 2023.

48 Fframwaith Perfformiad GIG Cymru 2022–2029.

2.22 Mae fframwaith sefydledig ar gyfer goruchwyllo gwaith cynllunio a pherfformiad cyrff y GIG drwy weithgareddau megis craffu ar gynlluniau blynyddol neu dymor canolig cyrff y GIG, cyfarfodydd Ansawdd Integredig, Cynllunio a Chyflawni misol a chyfarfodydd chwemisol y Cyd-dîm Gweithredol rhwng Llywodraeth Cymru, Gweithrediaeth y GIG a chyrff unigol y GIG. Hefyd, mae cyfarfodydd perfformiad cancer misol yn rhoi pwyslais penodol ar roi diagnosis a thrin cleifion cancer. Gyda'i gilydd, mae hyn yn cynrychioli llawer iawn o weithgarwch rheoli perfformiad ac mae'n cynnwys datblygiadau cadarnhaol o ran cydweithredu a rhannu gwybodaeth rhwng Llywodraeth Cymru a Gweithrediaeth y GIG. Fodd bynnag, mae'r pwyslais i raddau helaeth ar gyflawni'r targed perfformiad cancer 62 o ddiwrnodau yn y tymor byr, yn hytrach na newid system ehangach a chyflawni'r weledigaeth yn y Datganiad Ansawdd yn ehangach (**argymhelliad 3**).

Nid oes gan y dull strategol bwyslais cydlynol ar atal canser, ac mae'n cael ei danseilio gan fylchau mewn data a gwasanaethau digidol tameidiog

Nid oes unrhyw ddull strategol cydlynol o atal, er bod modd atal llawer o ganserau a gallai gwneud hynny achub bywydau a lleihau'r galw am wasanaethau y GIG

- 2.23 Mae'r Cynllun Gwella Canser yn dweud bod modd atal 38% o'r canserau yng Nghymru bob blwyddyn. Mae cyfleoedd sylweddol i fynd i'r afael â ffactorau ffordd o fyw sy'n cynyddu'r risg o rai canserau. Mae llawer o ffactorau risg ffordd o fyw ar gyfer canser yn debyg ar draws cyflyrau mawr, ac maent yn cyfrif am y rhan fwyaf o'r gofal a gynlluniwyd a'r gofal brys yn y DU. Dangosodd data o Fframwaith Canlyniadau Iechyd Cyhoeddus Iechyd Cyhoeddus Cymru⁴⁹, yn 2022–2023, fod 13% o'r oedolion yng Nghymru yn ysmegu; fod 17% ohonynt yn yfed mwy o alcohol na'r hyn a argymhellir⁵⁰; ac mai dim ond 36% o'r oedolion o oedran gweithio oedd yn bwysau iach⁵¹.
- 2.24 Mae cyfleoedd hefyd yn gysylltiedig â chynyddu'r nifer sy'n derbyn brechlyn firws papiloma dynol. Ers ei gyflwyno yn 2008, mae'r brechlyn wedi cyflawni gostyngiad o bron i 90% yn y cyfraddau canser ar gyfer menywod yn eu hugeiniau, a disgwylir iddo achub cannoedd o fywydau fesul blwyddyn yn y DU⁵². Adroddodd Iechyd Cyhoeddus Cymru fod 74% o'r plant ym mlwyddyn 9 yn yr ysgol yn ystod 2023–2024 wedi cael y brechlyn. Roedd cryn amrywiaeth yn y nifer a gafodd y frechlyn, gan amrywio o 60% ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro i 88% ym Mae Abertawe. Mae newidiadau mewn cymhwysedd ar gyfer y brechlyn yn ei gwneud yn anodd cymharu newidiadau yn y nifer sy'n ei dderbyn dros amser⁵³.

49 Arsyllfa Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru, Fframwaith Canlyniadau Iechyd y Cyhoedd.

50 Ar sail oedolion a nododd eu bod yn yfed dros 14 uned o alcohol yr wythnos.

51 Mae data ysmegu ac yfed alcohol yn defnyddio cyfraddau wedi eu safoni yn ôl oedran i gyfrif am wahaniaethau mewn strwythurau oedran gwahanol rannau o Gymru. Mae data am bwysau iach yn benodol i oedran.

52 Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru: imiwneiddio a brechlynnau.

53 Iechyd Cyhoeddus Cymru, Niferoedd y plant yng Nghymru a gafodd eu himiwneiddio, Adroddiad Chwarterol, Mis Ionawr i fis Mawrth 2024, Mai 2024.

- 2.25 Dywed Sefydliad Iechyd y Byd fod atal yn cynnig y strategaeth hirdymor mwyaf cost-effeithiol ar gyfer rheoli cancer⁵⁴. Mae Cyngor ar Wyddoniaeth a Thystiolaeth Llywodraeth Cymru⁵⁵ yn cytuno bod cyfleoedd sylweddol i leihau baich clefydau ar y GIG drwy atal cancer a chyflyrau mawr eraill. Mae'n nodi cwmpas am arbedion ariannol hirdymor ac yn galw am 'weithredu llym' i fynd i'r afael â chynnydd mewn ffactorau risg ffordd o fyw, gan wneud llawer o awgrymiadau er mwyn ail-lunio gwasanaethau o amgylch atal.
- 2.26 Mae Fframwaith Cynllunio'r GIG 2024–2027 Llywodraeth Cymru yn cyfeirio byrddau iechyd at y Cyngor ar Wyddoniaeth a Thystiolaeth, gan egluro ei fod yn disgwyl gweld tystiolaeth o atal yng nghynlluniau y byrddau iechyd. Fodd bynnag, nid yw Llywodraeth Cymru yn mynd ymhellach i annog ac arwain byrddau iechyd i ddatblygu mentrau atal lleol.
- 2.27 Byddai atal cancer hefyd yn lleihau'r galw ar gapasiti y GIG. Mae **Arddangosyn 21** yn nodi mewn termau crai pa effaith y gallai gostyngiad o 10%, 20% a 38% mewn achosion o ganser ei chael, yn seiliedig ar lefelau gweithgarwch 2022–2023. Byddai'r arbedion ariannol blyneddol posibl o oddeutu £8.2 miliwn i £31.4 miliwn o ganlyniad i'r gostyngiad yn nifer y diwrnodau gwelyau⁵⁶. Mae'n bosibl hefyd y byddai arbedion sylweddol yn sgil lleihau apwyntiadau cleifion allanol a chostau cyffuriau. Fodd bynnag, byddai costau yn gysylltiedig â gweithgarwch i atal cancer hefyd.

54 Sefydliad Iechyd y Byd, Health Topics – Cancer Prevention.

55 Llywodraeth Cymru, Cyngor ar Wyddoniaeth a Thystiolaeth – Y GIG mewn 10 Mlynedd a Mwy – Archwiliad o Effaith Amcanestynedig Cyflyrau Hirdymor a Ffactorau Risg yng Nghymru, Medi 2023.

56 Cyfrifo arbedion yn seiliedig ar gost gwely o £500 fesur gwrthod yn y GIG yng Nghymru.

Arddangosyn 21: enillion capasiti posibl sy'n gysylltiedig ag atal cancer rhag digwydd yn y lle cyntaf ar sail gweithgarwch 2022–2023

				
2022-23	Gorffennwyd 90,532 o episodau ymgyngori	84,583 o episodau derbyn	164,971 o ddiwrnodau gwelyau	10,864 o fynychwyr rheolaidd*
-10% 	Gorffennwyd 81,479 o episodau ymgyngori (gostyngiad o 9,053)	76,125 o episodau derbyn (gostyngiad o 8,458)	148,474 o ddiwrnodau gwelyau (gostyngiad o 16,497)	9,778 o fynychwyr rheolaidd (gostyngiad o 1,086)
-20% 	Gorffennwyd 72,426 o episodau ymgyngori (gostyngiad o 18,106)	67,666 o episodau derbyn (gostyngiad o 16,917)	131,977 o ddiwrnodau gwelyau (gostyngiad o 32,994)	8,691 o fynychwyr rheolaidd (gostyngiad o 2,173)
-38% 	Gorffennwyd 56,130 o episodau ymgyngori (gostyngiad o 34,402)	52,441 o episodau derbyn (gostyngiad o 32,142)	102,282 o ddiwrnodau gwelyau (gostyngiad o 62,689)	6,736 o fynychwyr rheolaidd (gostyngiad o 4,128)

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddata Iechyd a Gofal Digidol Cymru o Gronfa Ddata Cyfnodau Gofal Cleifion Cymru, Ffigurau Pennawd a Setiau Data Diagnosis Sylfaenol, Darparwyr Cymru.

Noder:

*Mae ein dadansoddiad yn arwydd o'r enillion capasiti posibl ar sail cyfartaledd. Gwnaethom gyfrifo enillion posibl mewn cysylltiad â lleihad o 38% mewn gweithgarwch ar sail yr honiad yn y Cynllun Gwella Canser bod modd atal 38% o'r canserau bob blwyddyn.

*Cleifion sy'n cael eu derbyn i'r ysbyty yn rheolaidd i gael triniaeth yw mynychwyr rheolaidd.

2.28 Er gwaethaf tystiolaeth gref a'i bod yn uchelgais hirsefydlog, nid yw Llywodraeth Cymru wedi trosi'r nodau ehangach o atal yn ddulliau polisi mwy pendant a chydlynol eto gyda'r nod o symud cydbwysedd y gofal tuag at atal (**argymhelliad 4**). Yn benodol:

- nid yw erioed wedi nodi dull strategol clir a throswaol o gyflawni'r newid hwn ar draws y nifer o gyrff sector cyhoeddus y byddai angen newid eu blaenoriaethau, eu dewisiadau a'u hymddygiad;
- mae ganddi ddull tameidiog gyda strategaethau unigol ar bwysau iach a rheoli tybaco,⁵⁷ ond nid oes cynllun yn ymwneud ag effeithiau defnyddio alcohol ar iechyd; ac
- ymhlith eraill, beirniadodd Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Lywodraeth Cymru am dorri ei chyllidebau gwella iechyd ataliol yn 2024–2025⁵⁸.

Mae bylchau yn ansawdd y data a'r graddau y maent ar gael, er mwyn deall pa mor dda y darperir gofal cancer.

2.29 Mae'n hanfodol cael data o ansawdd da er mwyn cynllunio, darparu a gwella gofal cancer. Mae Gweithrediaeth y GIG wedi gwella amseroldeb a hygyrchedd data perfformiad mewn dangosfwrdd rhyngweithiol heb ei gyhoeddi a ddefnyddir gan fyrdau iechyd, y Weithrediaeth a Llywodraeth Cymru. Mae Iechyd a Gofal Digidol Cymru yn cyhoeddi Dangosfwrdd Llwybr Amheuaeth o Ganser gwahanol gyda gwybodaeth lai manwl⁵⁹.

2.30 Fodd bynnag, mae bylchau yn y data cyhoeddedig ar draws llwybr y claf (**Arddangosyn 22**). Mae Llywodraeth Cymru yn cyhoeddi data am lwybrau 'caeëdig' sy'n dangos faint o gleifion a gafodd eu trin o fewn 62 o ddiwrnodau, ond nid yw'n cyhoeddi llwybrau aros 'agored' sy'n dangos faint o gleifion cyfredol sy'n aros am driniaeth.

2.31 Mae llawer o'r data sydd ar gael yn canolbwyntio'n rhy gyfyng ar y cyfnod rhwng atgyfeirio a diagnosis neu'r driniaeth gyntaf. Nid oes data cenedlaethol am y gweithgaredd a'r amseroldeb sy'n arwain at atgyfeiriad. Hefyd, nid oes data ar gael am weithgaredd ar ôl i'r driniaeth gyntaf ddechrau (gweler **paragraff 1.6**), gan gynnwys profion dilynol, triniaeth barhaus a'r gallu i gael gafael ar ofal lliniarol a gofal diwedd oes (**argymhelliad 9**).

57 Llywodraeth Cymru, Pwysau Iach Cymru Iach, 2019 a Llywodraeth Cymru, Cymru Ddi-fwg: Strategaeth hirdymor Cymru ar gyfer rheoli tybaco, 2022.

58 Bu lleihad o £3.8 miliwn yn y gyllideb ar gyfer gwella iechyd a byw'n iach, gan ddod â chyfanswm y gyllideb i £10.8 miliwn; bu lleihad o £2.5 miliwn yng nghronfa y cynllun gweithredu ar gamddefnyddio sylweddau, gan ddod â chyfanswm y gyllideb i £47.5 miliwn; a bu lleihad o £710,000 yn y gyllideb hybu iechyd, i £12.2 miliwn.

59 Mae dangosfwrdd Iechyd a Gofal Digidol Cymru yn defnyddio data sydd wedi eu dilysu er mwyn nodi camgymeriadau, ond data perfformiad heb eu dilysu yw dangosfwrdd mewnol Gweithrediaeth y GIG.

Arddangosyn 22: bylchau mewn data ar wahanol gamau o'r llwybr cancer**Rhwng yr amheuaeth gyntaf a'r driniaeth ddiffiniol**

Yr amheuaeth
gyntaf o ganser

Yr apwyntiad
cyntaf

Y prawf
diagnostig cyntaf

Y driniaeth
ddiffiniol gyntaf

Gwybodaeth i ddeall
sawl gwaith y bu rhaid
i gleifion ymweld â
meddyg teulu cyn
cael eu cyfeirio

Gwybodaeth fwy amserol
am gam/difrifoldeb yn ystod
y diagnosis a'r amseroedd
aros fesul cam

Amseroedd aros
am driniaeth ac
apwyntiadau dilynol

Amseroedd aros am
atgyfeiriadau brys
oherwydd amheuaeth
o ganser a wneir trwy
raglenni sgrinio

Gwell gwybodaeth i ddeall
yr oediadau posibl rhwng
diagnosis a thriniaeth, er
enghraifft:

Amseroedd aros rhwng y
prawf a'r penderfyniad i drin
y claf

Amseroedd aros i'r claf gael
canlyniadau ei brofion

Amseroedd aros am brofion
diagnostig dilynol

Amseroedd aros
am radiotherapi a
Thriniaeth Gwrth-
ganser Systematig

Gwybodaeth am
y galw i gael gofal
lliniarol a diwedd oes

Ffynhonnell: Archwilio Cymru

2.32 Mae data cyfyngedig iawn i olrhain y cynnydd o'i gymharu â'r uchelgeisiau yn y Datganiad Ansawdd. O'i chymharu â'r uchelgais cyffredinol o atal a chanfod yn gynnar, daethom o hyd i wybodaeth gyfyngedig am achosion galw cynyddol y gellir ei defnyddio i atal neu ganfod cancer yn gynnar ymhlith y rhai sydd â'r risg fwyaf. Er enghraifft, ychydig a wyddom ynghylch pam mae rhai pobl yn ymgyflwyno ar gam mwy datblygedig, neu fel argyfwng. Cyfyngedig yw'r wybodaeth hefyd am broffil demograffig a lleoliad pobl sydd â ffyrdd o fyw nad ydynt yn iach. Mae gan brosiect newydd dan arweiniad Uned Gwybodaeth ac Arolygaeth Canser Cymru y potensial i wella gwybodaeth genedlaethol am ffactorau risg cancer. Bydd yn cysylltu data y Gofrestrfa Ganser â gwybodaeth Cyfrifiad 2021 drwy Banc Data SAIL, er mwyn archwilio dylanwad ffactorau megis ethnigrwydd, incwm a statws addysgol ar ganlyniadau cancer⁶⁰.

2.33 Cyfyngedig iawn hefyd yw'r wybodaeth er mwyn deall pa mor deg yw gwasanaethau cymorth cancer. Er enghraifft:

- mae Llywodraeth Cymru yn ei gwneud yn ofynnol i fyrdau iechyd gofnodi ethnigrwydd cleifion cancer,⁶¹ ond isel iawn yw'r gydymffurfiaeth. Nid oeddem yn gallu dadansoddi tueddiadau rhestrau aros ac amseroldeb yn ôl ethnigrwydd oherwydd nad oedd gan dros ddwy ran o dair o'r llwybrau unrhyw wybodaeth am ethnigrwydd cleifion.
- mae Iechyd a Gofal Digidol Cymru yn adrodd y perfformiad o'i gymharu â'r targed 62 o ddiwrnodau yn ôl rhyw, ond nid oes llawer o wybodaeth i ddeall profiadau a chanlyniadau cleifion yn ôl rhyw. Canfu ymchwiliad y Senedd i ganser gynaeolegol fod menywod yn gallu profi llawer o rwystrau rhag cael triniaeth ganser, ond nid oes llawer o wybodaeth ar gyfer deall faint o fenywod yr effeithir arnynt⁶².
- mae data cyhoeddus annigonol i ddeall gwahaniaethau posibl mewn amseroldeb diagnosis a thriniaeth cancer ledled Cymru, yn enwedig i bobl sy'n byw ym Mhowys. Cynhwysir data amseroldeb ar gyfer trigolion Powys sy'n cael eu trin gan fyrdau iechyd eraill yng Nghymru yn y data ar gyfer y byrdau iechyd hynny. Nid yw'r data'n cael eu gwahanu i ddangos amseroldeb o ran trigolion Powys neu drigolion y bwrdd iechyd sy'n darparu triniaeth⁶³. Mae diffyg data hefyd am gleifion o Gymru o unrhyw fwrdd iechyd sy'n cael eu trin gan GIG Lloegr (**argymhelliad 10**).

60 Mae'r prosiect yn bwriadu adrodd ei ganfyddiadau ddiwedd 2024.

61 O dan Hysbysiadau Newid Safonau Data o 2020 ymlaen (DCSN 2020/21 a DSCN 23/45). Mae'r Hysbysiadau yn mandadu cydymffurfiaeth â safonau data.

62 Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol Senedd Cymru, Heb lais: Taith menywod drwy ganser gynaeolegol, Rhagfyr 2023.

63 Mae data eraill a gyhoeddwyd gan GIG Cymru yn cynnwys data perfformiad 'preswyl' a 'darparwr' sy'n benodol i fyrdau iechyd. Er enghraifft, y data Atgyfeirio ar gyfer Triniaeth ar StatsCymru.

- prin yw'r wybodaeth hefyd ar gyfer deall tegwch y ddarpariaeth i blant a phobl ifanc. Mae lechyd a Gofal Digidol Cymru yn grwpio'r holl ddata ar gyfer pobl o dan 30 oed gyda'i gilydd yn nata y Dangosfwrdd Amheuaeth o Ganser ac mae cleifion eraill yn cael eu grwpio mewn bandiau oedran 10 mlynedd. Eithrir pobl ifanc dan 16 oed o arolwg profiad cleifion cancer Macmillan.

2.34 Mae problemau gydag ansawdd rhai o'r data sydd ar gael. Dywedodd swyddogion Uned Gwybodaeth ac Arolygaeth Canser Cymru wrthym fod Cymru flwyddyn y tu ôl i Loegr o ran cyhoeddi data y Gofrestrfa Ganser oherwydd bod nifer uchel y gwallau yn y data ffynhonnell yn creu gwaith ychwanegol i'w staff. Dywedodd cyrff y GIG wrthym fod cydymffurfiaeth wael â safonau data ymhlith staff y GIG sy'n mewnbynnu gwybodaeth am gleifion yn creu gwallau data. Canfuom fod dryswch ynghylch pwy sy'n gyfrifol am wella cydymffurfiaeth (**argymhelliad 8**). Nid ydym wedi adolygu ansawdd data yn benodol yn rhan o'r adolygiad hwn ond rydym wedi datgelu sawl anghywirdeb yn y data a gyhoeddwyd a dadansoddiad pwrpasol a ddarparwyd gan lechyd a Gofal Digidol Cymru.

Tameidiog yw'r systemau digidol ac mae cynnydd o ran gweithredu'r system newydd gwybodaeth am ganser wedi bod yn araf

2.35 Araf iawn y bu'r cynnydd wrth ddiweddarau'r system digidol craidd ar gyfer cleifion cancer. Adeiladwyd y system flaenorol (Canisc) gan ddefnyddio iaith raglennu ym 1997 y rhoddodd Microsoft y gorau i'w chefnogi yn 2014. Yn dilyn ein hadroddiad yn 2018 ar systemau gwybodeg GIG Cymru⁶⁴, cododd ymchwiliad Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus y Senedd bryderon difrifol am gynnydd araf wrth ddisodli Canisc⁶⁵. Cymerodd bum mlynedd arall i weithredu cam cyntaf y system newydd gwybodaeth am ganser. Dywedodd lechyd a Gofal Digidol Cymru wrthym fod y pandemig wedi ychwanegu at oediadau. Yn ddiweddar, mae Llywodraeth Cymru wedi cadarnhau cyllid ar gyfer ail gam y rhaglen, gyda'r nod o wella integreiddiad a phrosesau digidol ac o ymdrin â cheisiadau am newidiadau penodol gan gyrff unigol y GIG.

64 Swyddfa Archwilio Cymru, Systemau Gwybodeg yn GIG Cymru, 2018.

65 Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus Cynulliad Cenedlaethol Cymru, Systemau Gwybodeg yn GIG Cymru, 2018.

- 2.36 Yn ehangach, dywedodd cyrff y GIG wrthym fod diffyg systemau digidol integredig yn cymryd amser staff gwerthfawr oherwydd eu bod yn defnyddio gweithredoedd â llaw i drosglwyddo cleifion ar draws y gwahanol systemau gweinyddu cleifion. Mae'r broses yn rhwystredig i'r staff ac yn cymryd o'u hamser ar gyfer gweld cleifion. Mae hefyd yn peri risgiau i ddiogelwch cleifion oherwydd y gellid trosglwyddo'r manylion yn anghywir neu ddim o gwbl. Mae Iechyd a Gofal Digidol Cymru yn gyfrifol am gyflawni systemau digidol cenedlaethol ar gyfer GIG Cymru, ond nid eu cyfluniad lleol. Disgrifiodd Iechyd a Gofal Digidol Cymru rwystrau sylweddol i integreiddio'r systemau hynny. Yn benodol, mae nifer o enghreifftiau o gyrff y GIG naill ai'n caffael eu systemau digidol eu hunain yn hytrach na defnyddio'r cynhyrchion cenedlaethol, neu addasu'r cynhyrchion cenedlaethol sy'n cyfyngu ar y gallu i ryngweithredu.
- 2.37 Mae'r Cynllun Gwella Canser yn ymrwmo Iechyd Cyhoeddus Cymru, y Rhwydwaith Canser ac Iechyd a Gofal Digidol Cymru i ddatblygu fersiwn cancer o'r Strategaeth Digidol a Data cenedlaethol i Gymru erbyn diwedd Mehefin 2023. Nid oedd cynllun o'r fath wedi ei greu ar adeg ein hadolygiad a chanfuom ddryswch ynghylch yr ymrwymiad i greu un yn y lle cyntaf. Dywedodd Iechyd a Gofal Digidol Cymru wrthym nad oes angen creu cynllun cancer digidol ar wahân oherwydd bod y Strategaeth Digidol a Data cyffredinol yn nodi'r dull system gyfan o wella'r ddarpariaeth ddigidol.

Atodiad

- 1 Cyd-destun strategol
- 2 Dadansoddi data ychwanegol
- 3 Ynglŷn â'n gwaith

1 Cyd-destun strategol

Arddangosyn 23: rolau a chyfrifoldebau eang ar gyfer gwasanaethau cancer yng Nghymrua

Llywodraeth Cymru

Gosod blaenoriaethau ar gyfer cyrff iechyd a Gweithrediaeth y GIG

Gweithrediaeth y GIG

Rhwydwaith Clinigol Strategol Cenedlaethol ar gyfer Cancer.
(Rhwydwaith Cancer Cymru gynt)

Arwain at wella gwasanaethau cancer

Cyrff y GIG sy'n gyfrifol am ddarparu gwasanaethau cancer

Byrddau Iechyd

Yn gyfrifol am iechyd eu poblogaeth breswyl, gan gynnwys gwella iechyd, darparu gwasanaethau cancer* a gofal diwedd oes a lliniarol

Ymddiriedolaeth GIG Felindre

Yn gyfrifol am ddarparu gwasanaethau cancer** yn Ne-ddwyrain Cymru a gwasanaethau gwaed arbenigol ledled Cymru

Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru

Yn gyfrifol am wella iechyd a llesiant, lleihau anghydraddoldeb iechyd, darparu gwasanaethau sgrinio cancer, a'r gofrestrfa ganser (Uned Gwybodaeth ac Arolygaeth Cancer Cymru)

Cyrff y GIG yn cefnogi GIG Cymru ***

Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Yn gyfrifol am gefnogi datblygiad y gweithlu iechyd a gofal

Partneriaeth Cydwasaethau GIG Cymru

Darparu swyddogaethau a gwasanaethau cymorth i GIG Cymru

Addysg a Gwella Iechyd Cymru

Yn gyfrifol am gefnogi datblygiad y gweithlu iechyd a gofal

Cyrff sy'n cefnogi cleifion cancer a'u teuluoedd, gan gynnwys:

Y sector gofal cymdeithasol, y trydydd sector, awdurdodau lleol, a grwpiau cleifion

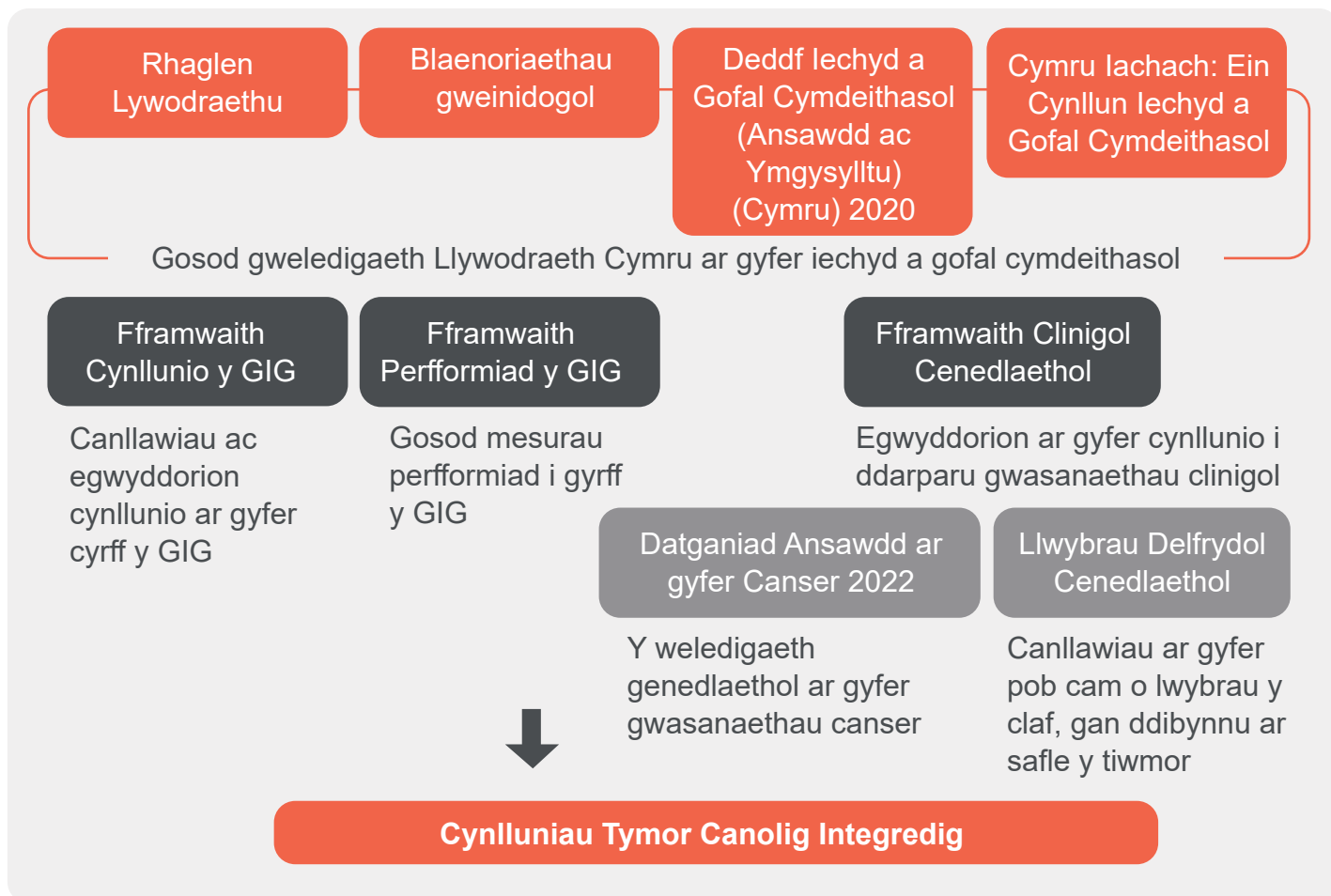
Noder:

*Gan gynnwys profion diagnostig; triniaeth; a chymorth a chynghor i gleifion. Oherwydd bod darparwyr gofal iechyd eraill yn darparu rhai gwasanaethau, mae lefel a math y gwasanaethau a ddarperir yn wahanol rhwng byrddau iechyd. Er enghraifft, mae Bwrdd Iechyd Addysgu Powys yn darparu rhai gwasanaethau diagnostig, ond mae'n comisiynu gwasanaethau cancer eraill gan ddarparwyr GIG eraill yng Nghymru a Lloegr.

**Gan gynnwys cemotherapi; Radiotherapi; a chymorth a chynghor i gleifion.

***Mae sefydliadau a grwpiau hefyd sy'n gyfrifol am ymchwilio, datblygu ac arloesi, gan gynnwys: Partneriaeth Genomeg Cymru; Ymchwil Iechyd a Gofal Cymru; Hwb Gwyddorau Bywyd Cymru; a Chanolfan Ymchwil Canser Cymru.

Arddangosyn 24: elfennau allweddol o'r dull strategol o ymdrin â gwasanaethau cancer yng Nghymru

Rhwydwaith Cancer Cymru: Cynllun Gwella Cancer 2023

Cynllun casglu ar gyfer GIG Cymru er mwyn gwella gwasanaethau i gleifion cancer

Gweithrediaeth y GIG: Rhaglen Adfer Cancer Genedlaethol 2024

Rhaglen genedlaethol i wella gwasanaethau cancer

Hwb Gwyddorau Bywyd Cymru: Cancer: Menter Gwella Canlyniadau

Rhaglen a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru, gyda'r nod o gyflawni arloesedd yn sydyn

Strategaeth ehangach Llywodraeth Cymru, gan gynnwys:

Strategaeth Adfer a Thrawsnewid Diagnosteg yng Nghymru 2023–2025

Strategaeth Digidol a Data ar gyfer Iechyd a Gofal Cymdeithasol yng Nghymru 2023

Cynllun Gweithredu Cenedlaethol ar gyfer y Gweithlu: Mynd i'r Afael â Heriau Gweithlu GIG Cymru 2023 a Cymru Iachach: Ein Strategaeth Gweithlu ar gyfer Iechyd a Gofal Cymdeithasol, 2020 (comisiynwyd gan Lywodraeth Cymru gan Addysg a Gwella Iechyd Cymru)

Pwysau Iach, Cymru Iach, 2019 gan gynnwys cynllun cyflawni 2022 i 2024

Cymru Ddi-fwg: Strategaeth hirdymor Cymru ar gyfer rheoli tybaco, 2022, gan gynnwys cynllun cyflawni 2022 i 2024

2 Dadansoddi data ychwanegol

Data am y galw am wasanaethau cancer

Arddangosyn 25: cleifion a gafodd eu trin fesul ffynhonnell yr amheuaeth, cyfartaledd misol drwy gydol 2023–24

Ffynhonnell amheuaeth / atgyfeiriad	% gyffredinol yr atgyfeiriadau cancer a amheuid	% y cleifion yn dechrau triniaeth fel cyfran o'r atgyfeiriadau, fesul ffynhonnell amheuaeth
Meddyg teulu	80% (12,635 o bobl)	8% o'r atgyfeiriadau gan feddygon teulu (975 o bobl)
Gofal eilaidd mewnol	10% (1,570 o bobl)	17% o'r atgyfeiriadau gofal eilaidd mewnol (266 o bobl)
Yn dilyn prawf diagnostig	6% (911 o bobl)	37% o'r atgyfeiriadau yn dilyn prawf diagnostig (341 o bobl)
Sgrinio'r coluddyn	1% (120 o bobl)	28% o'r atgyfeiriadau i sgrinio'r coluddyn (33 o bobl)
Sgrinio'r fron	1% (106 o bobl)	92% o'r atgyfeiriadau sgrinio'r fron (98 o bobl)
Sgrinio serfigol	<1%*	50% o'r atgyfeiriadau sgrinio serfigol*
Adran frys	1% (214 o bobl)	38% o'r atgyfeiriadau at adrannau brys (81 o bobl)
Gweithiwr gofal sylfaenol proffesiynol arall	1% (120 o bobl)	5% o'r atgyfeiriadau gan weithwyr gofal sylfaenol proffesiynol eraill*
Gweithwyr iechyd proffesiynol eraill	<1% (66 o bobl)	15% o'r atgyfeiriadau gan weithwyr iechyd proffesiynol eraill*
Ymgynghorydd o fwrdd iechyd arall	<1% (38 o bobl)	21% o'r atgyfeiriadau gan ymgynghorwyr allanol*

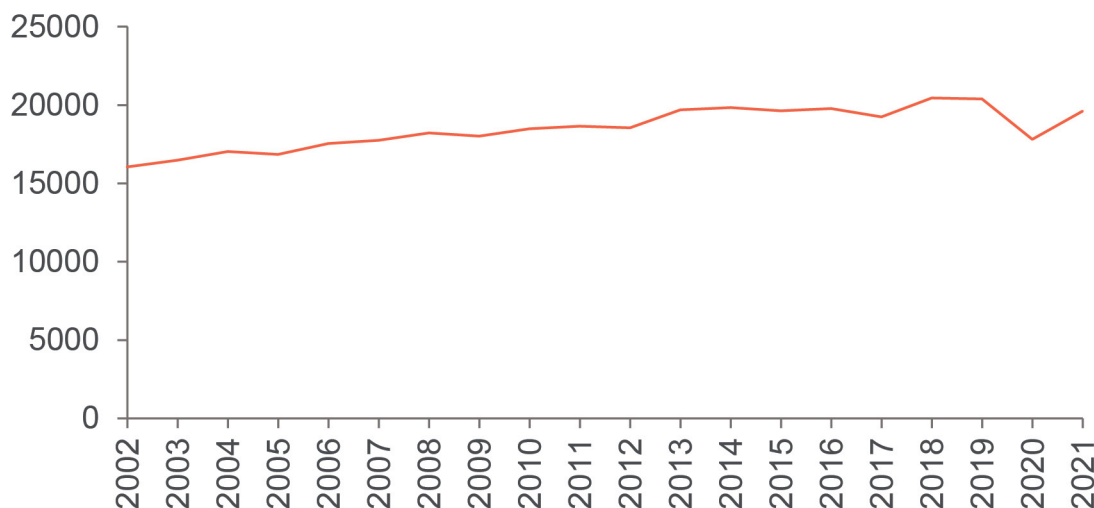
Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru o Ddata Llwybr Amheuaeth o Ganser gan Iechyd a Gofal Digidol Cymru—llwybrau caeëdig fesul ffynhonnell yr amheuaeth.

Noder: Roedd nifer bach o lwybrau cleifion nad oedd ganddynt ddata am ffynhonnell yr amheuaeth/atgyfeiriad.

*Pan fo 10 neu lai o bobl.

Arddangosyn 26: nifer y diagnosisau newydd o ganser yng Nghymru (ac eithrio cancer croen nad yw'n felanoma), 2002–2021

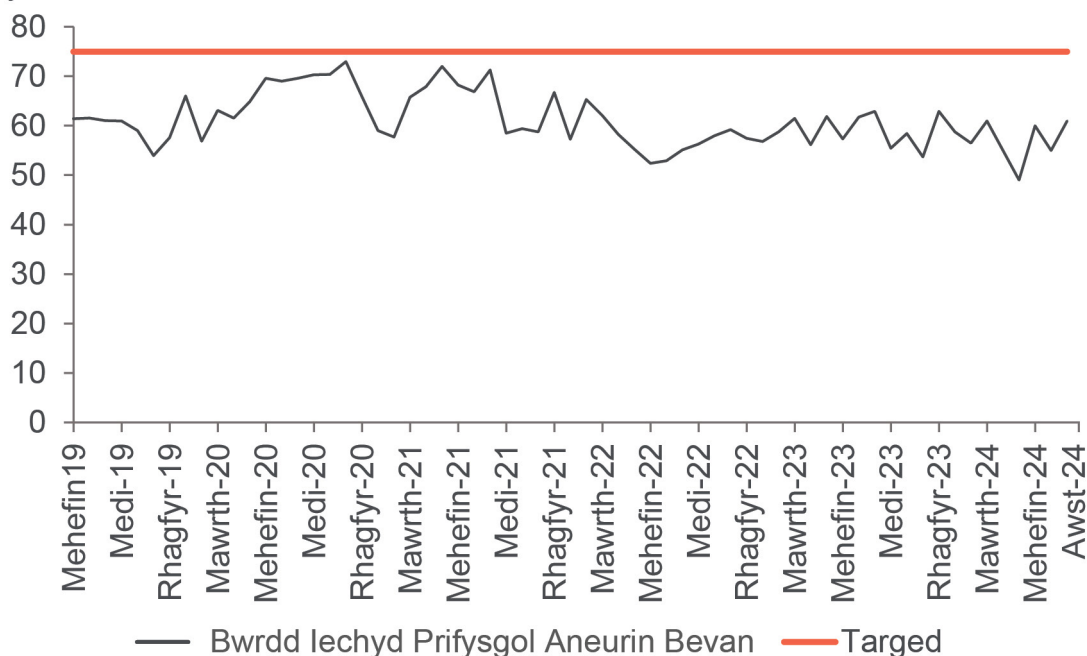
Nifer yr achosion o ganser

Ffynhonnell: Data achosion cancer Uned Gwybodaeth ac Arolygaeth Canser Cymru

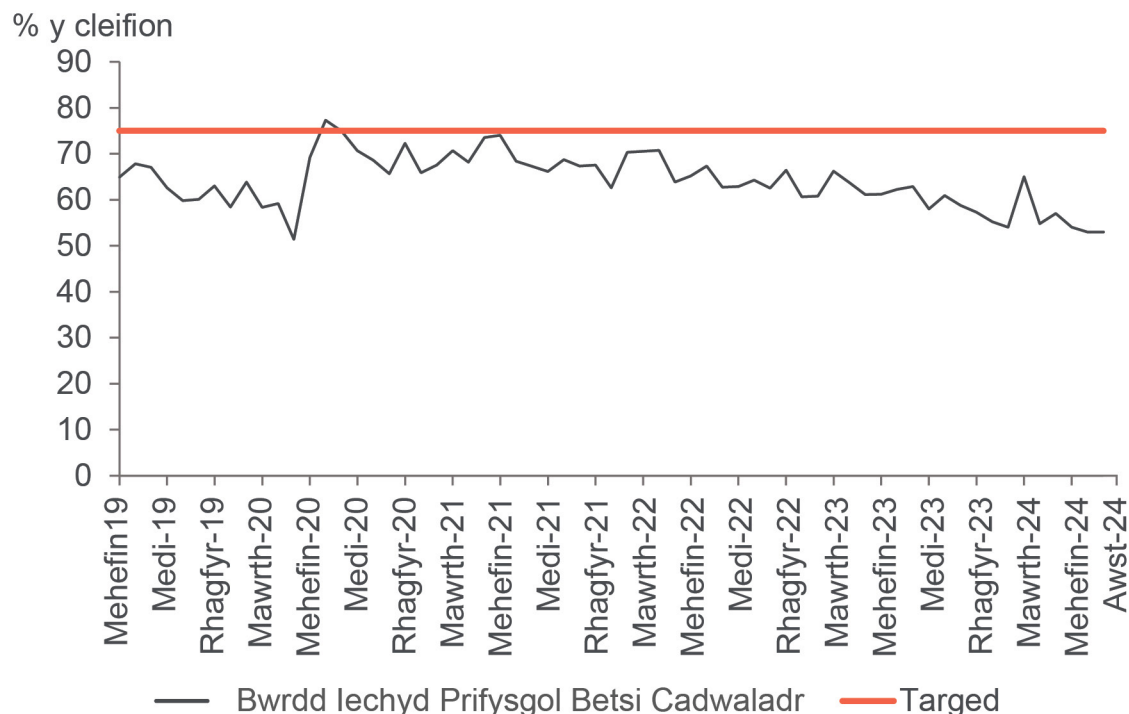
Arddangosyn 27a: perfformiad Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan o'i gymharu â'r targed 62 o ddiwrnodau, mis Mehefin 2019 i fis Awst 2024

% y cleifion

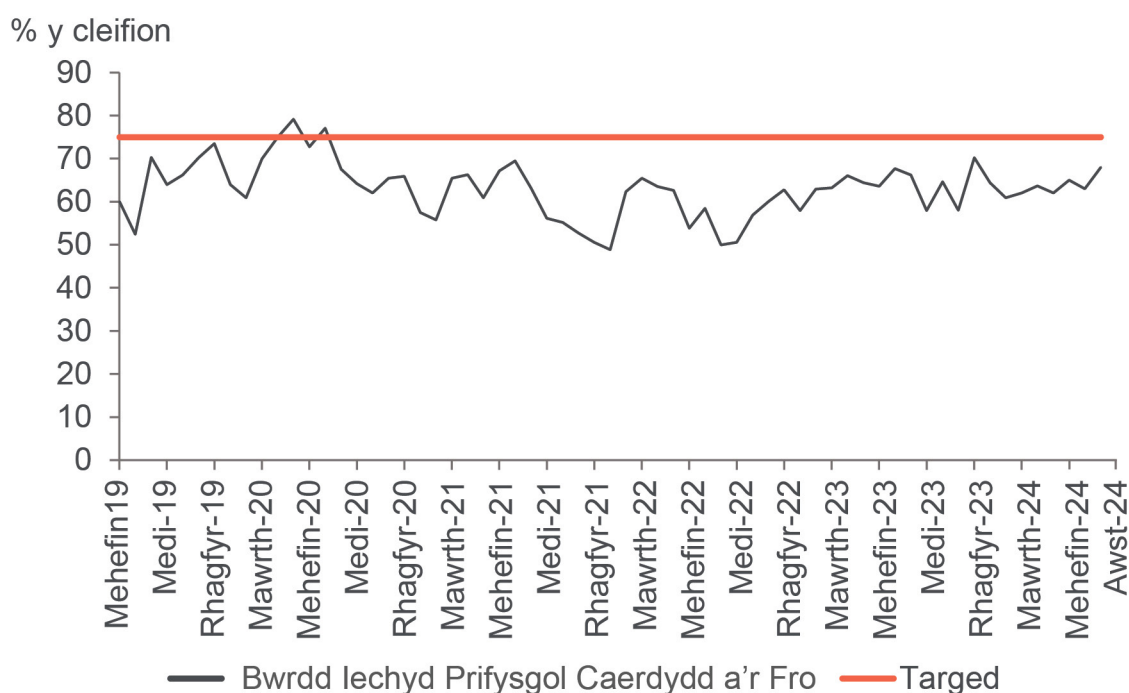
Ffynhonnell: Iechyd a Gofal Digidol Cymru, Llwybr Lle'r Amheuir Canser—set ddata Llwybrau Caeëdig, ar StatsCymru.

Arddangosyn 27b: perfformiad Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr o'i gymharu â'r targed 62 o ddiwrnodau, mis Mehefin 2019 i fis Awst 2024

Ffynhonnell: Iechyd a Gofal Digidol Cymru, Llwybr Lle'r Amheuir Canser—Llwybrau Caeëdig, ar StatsCymru.

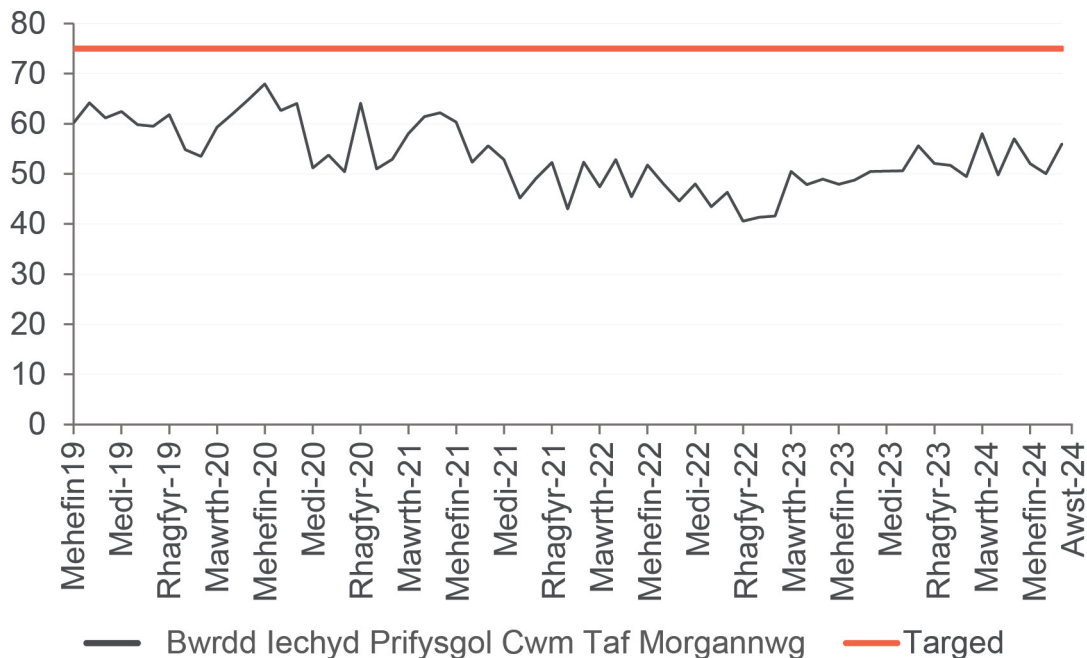
Arddangosyn 27c: perfformiad Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro o'i gymharu â'r targed 62 o ddiwrnodau, mis Mehefin 2019 i fis Awst 2024

Ffynhonnell: Iechyd a Gofal Digidol Cymru, Llwybr Lle'r Amheuir Canser—set ddata Llwybrau Caeëdig, ar StatsCymru.

Arddangosyn 27d: perfformiad Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf Bro Morgannwg o'i gymharu â'r targed 62 o ddiwrnodau, mis Mehefin 2019 i fis Awst 2024

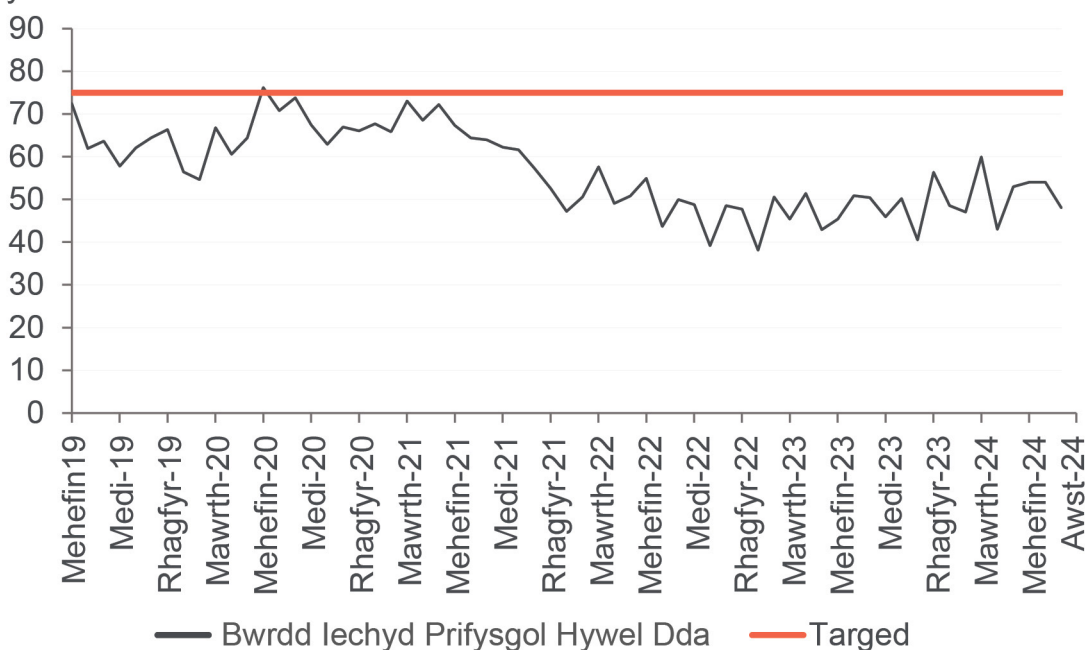
% y cleifion

Ffynhonnell: Iechyd a Gofal Digidol Cymru, Llwybr Lle'r Amheuir Canser—set ddata Llwybrau Caeëdig, ar StatsCymru.

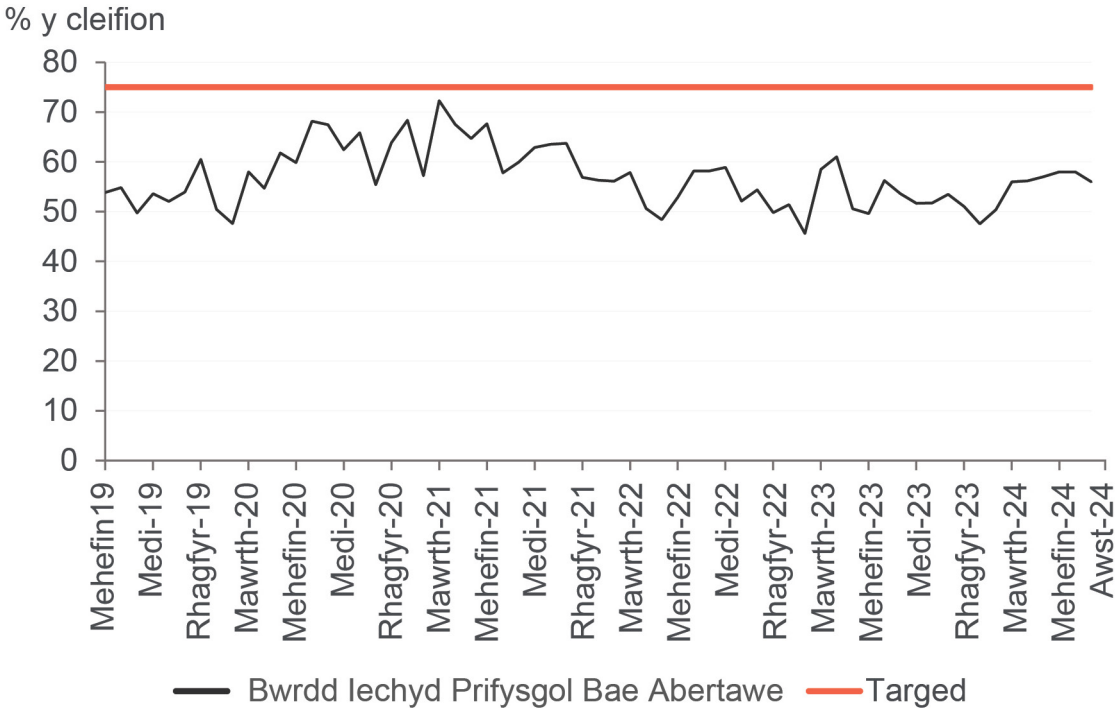
Arddangosyn 27e: perfformiad Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda o'i gymharu â'r targed 62 o ddiwrnodau, mis Mehefin 2019 i fis Awst 2024

% y cleifion

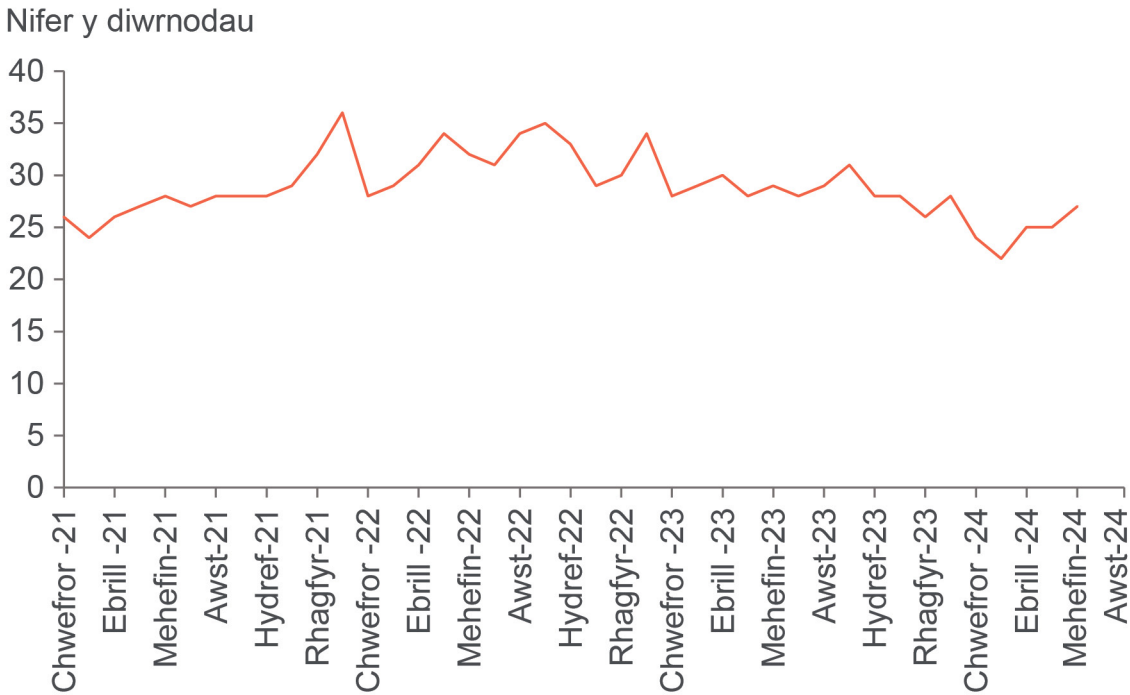
Ffynhonnell: Iechyd a Gofal Digidol Cymru, Llwybr Lle'r Amheuir Canser—set ddata Llwybrau Caeëdig, ar StatsCymru.

Arddangosyn 27f: perfformiad Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe o'i gymharu â'r targed 62 o ddiwrnodau, mis Mehefin 2019 i fis Awst 2024

Ffynhonnell: Iechyd a Gofal Digidol Cymru, Llwybr Lle'r Amheuir Canser—set ddata Llwybrau Caeëdig, ar StatsCymru.

Arddangosyn 28: arosiadau canolrifol o'r amheuaeth gyntaf hyd at ddiagnosis, rhwng mis Chwefror 2021 a mis Awst 2024

Ffynhonnell: Data Iechyd a Gofal Digidol Cymru o Ddangosfwrdd y Llwybr Amheuaeth o Ganser

3 Ynglŷn â'n gwaith

Cwestiwn, cwmpas a meini prawf archwilio

Gwnaethom ddewis canolbwyntio ar y dull strategol cenedlaethol o wella amseroldeb diagnosis a thriniaeth canser oherwydd ein bod wedi nodi heriau systemig sylweddol sy'n wynebu gwasanaethau canser yn ystod ein gwaith cwmpasu. Mae'r adolygiad hwn yn canolbwyntio ar Lywodraeth Cymru a Gweithrediaeth y GIG (a'i Rhwydwaith Clinigol Strategol Cenedlaethol ar gyfer Canser) fel arweinwyr y system, gan gydnabod bod gan fyrdau iechyd ac ymddiriedolaethau y GIG gyfrifoldeb dros y ddarpariaeth weithredol ar gyfer gwahanol agweddau ar wasanaethau canser. Byddwn yn ystyried rhinweddau gwaith pellach sy'n canolbwyntio ar ddull cyrff y GIG o ddarparu gwasanaethau canser yn ein rhaglen waith 2025–2026.

Gwnaethom ddatblygu ein meini prawf archwilio ar sail dysg o'n harchwiliadau gofal a gynlluniwyd blaenorol⁶⁶ a gwaith archwilio iechyd lleol, dadansoddiad dogfennau strategol allweddol⁶⁷, ac ymchwil gan sefydliadau perthnasol ar yr heriau sy'n gysylltiedig â gwasanaethau canser yng Nghymru.

66 Archwilio Cymru, Amseroedd Aros y GIG ar Gyfer Gofal Dewisol yng Nghymru, 2015; Archwilio Cymru, 10 Cyfle i Ailosod ac Ailgychwyn System Gofal wedi'i Gynllunio y GIG, 2020; ac Archwilio Cymru, Mynd i'r Afael â'r Ôl-groniad mewn Gofal wedi'i Gynllunio yng Nghymru, 2022.

67 Gan gynnwys Llywodraeth Cymru, Cymru iachach: cynllun hirdymor ar gyfer iechyd a gofal cymdeithasol, 2021; Llywodraeth Cymru, Ein rhaglen i drawsnewid a moderneiddio gofal a gynlluniwyd a lleihau rhestrau aros yng Nghymru, 2022, Llywodraeth Cymru, Y Datganiad Ansawdd ar gyfer Canser, 2022, Llywodraeth Cymru, Strategaeth adfer a thrawsnewid diagnosteg yng Nghymru 2023 i 2025; a'r Rhwydwaith Clinigol Strategol Cenedlaethol ar gyfer Canser, Cynllun Gwella Canser ar gyfer GIG Cymru 2023–26, 2023.

Dulliau archwilio

Adolygu dogfennau

Gwnaethom adolygu dogfennau perthnasol gan gynnwys:

- dogfennau sy'n nodi'r dull strategol cenedlaethol. Mae dogfennau allweddol yn cynnwys y Datganiad Ansawdd ar gyfer Canser, Cynllun Gwella Canser, y Strategaeth Adfer a Thrawsnewid Diagnosteg, Fframwaith Clinigol Cenedlaethol, Llwybrau Delfrydol Cenedlaethol a fframweithiau cynllunio a pherfformiad y GIG;
- dogfennau sy'n ymwneud â rhaglen adfer canser genedlaethol Gweithrediaeth y GIG;
- cynlluniau cyrff unigol y GIG sy'n nodi eu dull o ddarparu gwasanaethau canser, a phapurau bwrdd a phwyllgorau perthnasol ar berfformiad canser;
- papurau o gyfarfodydd rheoli perfformiad Llywodraeth Cymru;
- Gwybodaeth gan Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru am ddarparu gwasanaethau sgrinio'r boblogaeth;
- gwybodaeth am ddata canser ac iechyd y boblogaeth, gan gynnwys adroddiadau gan Uned Gwybodaeth ac Arolygaeth Canser Cymru a Cyngor ar Wyddoniaeth a Thystiolaeth Llywodraeth Cymru⁶⁸; ac
- adroddiad Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol y Senedd ar ei ymchwiliad i ganserau gynaeolegol⁶⁹ a thystiolaeth ategol

68 Llywodraeth Cymru, Cyngor ar Wyddoniaeth a Thystiolaeth—Y GIG mewn 10 Mlynedd a Mwy—Archwiliad o Effaith Amcanestynedig Cyflyrau Hirdymor a Ffactorau Risg yng Nghymru, Medi 2023.

69 Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol Senedd Cymru, Heb lais: Taith menywod drwy ganser gynaeolegol, Rhagfyr 2023.

Cyfweliadau lledstrwythuredig

Gwnaethom gyfsweld swyddogion o'r sefydliadau a ganlyn:

- Llywodraeth Cymru;
- Gweithrediaeth y GIG, gan gynnwys ei Rhwydwaith Clinigol Strategol Cenedlaethol ar gyfer Canser;
- sampl o fyrddau iechyd, gan gynnwys swyddogion o Fyrddau Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, Hywel Dda a Bae Abertawe, a Bwrdd Iechyd Addysgu Powys;
- swyddogion o gyrff eraill y GIG, gan gynnwys Iechyd a Gofal Digidol Cymru, Addysg a Gwellu Iechyd Cymru, Ymddiriedolaethau GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru a Felindre; a
- Gwnaethom gwrdd hefyd â swyddogion o Weithrediaeth y GIG, Byrddau Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro, Hywel Dda a Bae Abertawe er mwyn llywio ein gwaith cwmpasu.

Gweithdy gyda chynrychiolwyr y trydydd sector

Gwnaethom gynnal gweithdy gyda chynrychiolwyr o'r trydydd sector ar 1 Mai 2024 a drefnwyd gan Gyngghair Canser Cymru⁷⁰. Gwnaethom ofyn i'r cyfranogwyr am eu safbwyntiau am gryfderau a gwendidau y dull strategol cenedlaethol a gwahoddwyd ymatebion ysgrifenedig ychwanegol gyda rhagor o fanylion am yr un pwnc. Gwnaethom gynnal cyfweiliadau dilynol gyda rhai sefydliadau er mwyn cael eglurhad yn ôl yr angen. Cymerodd cynrychiolwyr o'r sefydliadau isod ran yn y gweithdy:

- ALK Positive UK
- Cymdeithas Diwydiant Fferyllol Prydain
- Blood Cancer UK
- Bowel Cancer UK
- Breast Cancer Now
- Cancer Research UK
- Triniaeth Deg i Fenywod Cymru
- Leukaemia Care
- Macmillan Cancer Support
- Marie Curie
- Prostate Cancer UK
- Coleg Brenhinol y Patholegwyr
- Coleg Brenhinol Pediatreg ac Iechyd Plant
- Coleg Brenhinol y Meddygon
- Gofal Canser Tenovus
- Young Lives vs Cancer

Gwnaethom sefydlu panel arbenigol i lywio ein dealltwriaeth o'r rhwystrau systemig i amseroldeb diagnosis a thriniaeth canser ac i ddarparu her hanfodol ar ein canfyddiadau. Roedd y panel yn cynnwys cynrychiolwyr o Marie Curie, Cymdeithas Diwydiant Fferyllol Prydain, Coleg Brenhinol y Meddygon, a Chyngghair Canser Cymru.

⁷⁰ Cyngghair o elusennau sy'n gweithio i atal canser, gwella gofal, ariannu ymchwil a dylanwadu ar bolisiau yng Nghymru.

Dadansoddi data

Rydym wedi adolygu data o wahanol ffynonellau, gan gynnwys:

- Cyhoeddodd Iechyd a Gofal Digidol Cymru ddata am llwybrau canser agored a chaeëdig, ar StatsCymru;
- Cyhoeddodd Iechyd a Gofal Digidol Cymru ddata am nifer y derbyniadau i'r ysbyty. Gwnaethom ofyn hefyd am ddata am gyrchfannau rhyddhau cleifion canser sy'n cael eu derbyn i'r ysbyty;
- gwnaethom ofyn am ddata o set ddata Llwybr Ameuaeth o Ganser a reolir gan Iechyd a Gofal Digidol Cymru na chyhoeddir mewn mannau eraill. Gwnaethom ddadansoddi data am y perfformiad o'i gymharu â tharged y Llwybr Ameuaeth o Ganser yn ôl ethnigrwydd; ffynhonnell amheuaeth; a llwybrau caeëdig yr oedd cleifion yn dechrau triniaeth ar gyfer canser â nhw, yn cael eu hisraddio am beidio â chanser, neu a fu farw cyn cael eu hisraddio neu ddechrau triniaeth; a
- data Uned Gwybodaeth ac Arolygaeth Canser Cymru am achosion, marwolaethau a'r nifer a oroesodd canser.

Archwilio Cymru
1 Cwr y Ddinas
Stryd Tyndall
Caerdydd CF10 4BZ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffôn Testun: 029 2032 0660

E-bost: gwybodaeth@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

Rydym yn croesawu gohebiaeth a
galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

We welcome correspondence and
telephone calls in Welsh and English.